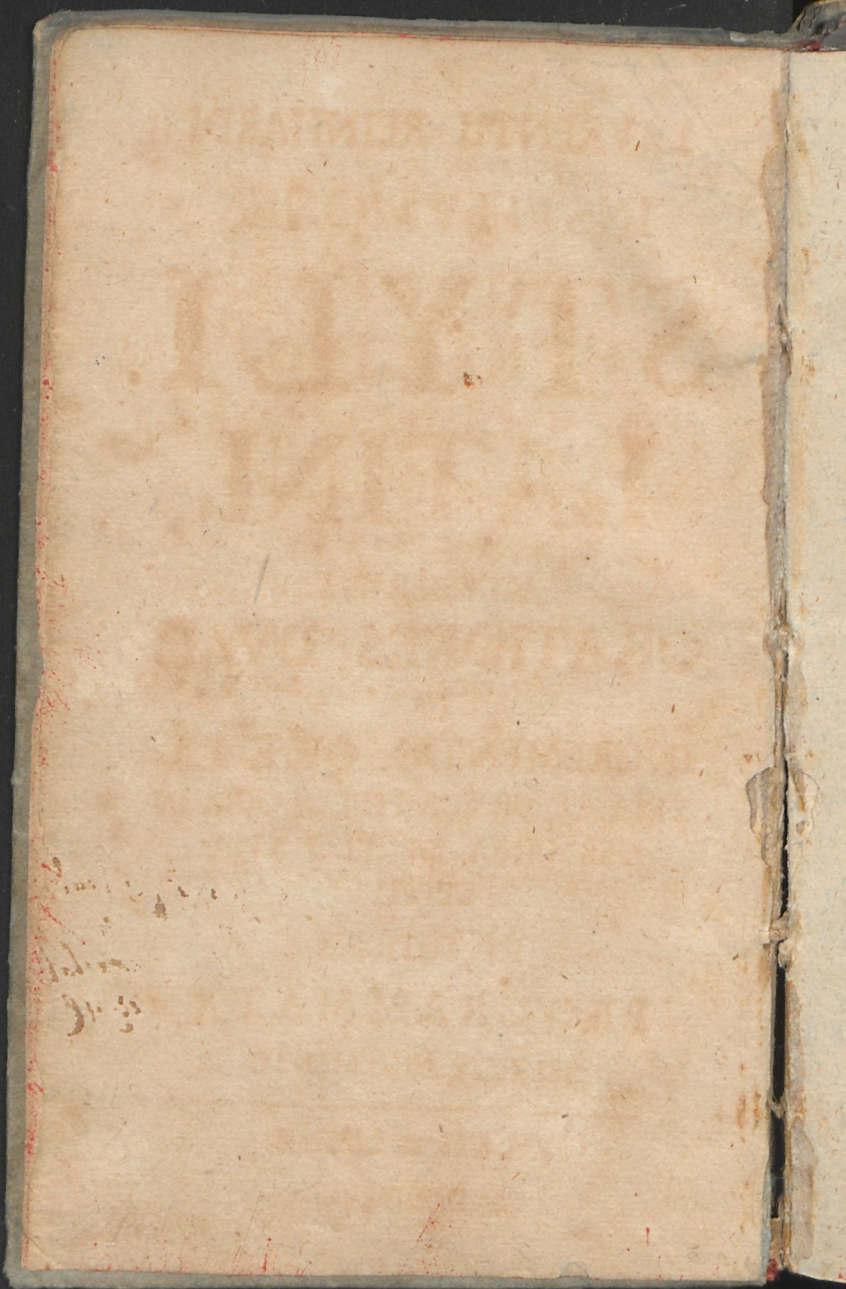

00
Da.

[Faint, illegible handwritten markings]

LAVRENTII REINHARDI
INSTITVTIONES
STYLI
LATINI.

ACCESSERVNT
ORATIONES DVAE

DE
INCREMENTIS, QVÆ LA-
TINA ET GRÆCA PHILOGIA IN
GERMANIA SÆCVLO XVIII,

CEPIT, *Volckmarus Conradus*

ET TOTIDEM *Brodtkorb*

PROGRAMMATA *1729. consolat*

SELECTI ARGVMENTI, *49.*

ERFURTI & LIPSIAE,

M DCC XXVIII.

LAVRENTII REINHARDI

INSTITUTIONES

STYLI

LATINI.

IN ACCESSIVIS

GRATIAS DARE

INCL. PARS I. PHILOLOGIA

INCL. PARS II. PHILOLOGIA

GERMANIA SECVLO XVIII

CEPIT

ET TOTIDEM

1775
MATA

spec. ARGUMENTI

FRANCO & TRUBE

M DCC XXVIII

Viro Illustri

**JO. WILHELMO
BERGERO,**

Inviictissimi augustissimique Ro-
manorum Imperatoris

nec non

Potentissimi Poloniarum regis
& Principis electoris Saxonix
Consiliario,

&

Eloquentix in academia Wit-
tembergensi Professori
ordinario,

A 2

&

Viris amplissimis

**CHRISTIANO
GOTTLIBIO
SCHWARZIO,**

Eloquentiæ, philosophiæ mora-
lis & poeseos in academia Altdorfina
professori ordinario,

**ERHARDO REV-
SCHIO,**

Eloquentiæ in academia Julia
professori ordinario,

JO. MICHAELI
HALLWACHSIO,

Eloquentiæ, Historiarum & Poë-
seos in academia Tübingensi
Professori Ordinario,

JO. GOTTLIBIO
KRAVSIO,

Eloquentiæ in academia Wit-
tembergensi Professore extraordi-
nario,

A 3

JO. ERHARDO
KAPPIO,
Eloquentiæ in academia Lipsi-
ensi Professori extraordinario,

JO. MATTHIÆ
GESNERO,
Qui Sereniff. Duc. Saxo-Vinar.
thesauros rei librariæ & nummariæ
fidelissime curat, & in Ill. Gymn. Vin.
Conrectoris munere præclare
fungitur,

JO. HENRICO
KROMAYERO,
Amplissimo celeberrimorum
Philosophorum Jenensium ordini
adscripto,

has

styli Latini
institutiones

dat, dicat, dedicat

Laurentius Reinhardus.

A 4

VIRI
CELEBERRIMI,
PRÆSTANTISSIMI
LATINÆ LINGVÆ MAGISTRI!

Opera VESTRA, quam
in restituendo nati-
vo priscae Latinitatis nito-
re semper fixistis, fama
per universam, qua patet,
Europam celebrata est:
quo factum, ut singulari
VOS ego honore iamdu-
dum prosecutus sim, &
praeclara VESTRA, qui-
bus rem litterariam adhuc
ornavistis, merita magni
fecerim. Quoniam ita-
que

que styli Latini institutiones, utilitati iuventutis Romani sermonis studiofæ a me consecratæ, in publicam nunc emittuntur lucem; VOBIS præsertim, æquissimis pariter atque prudentissimis iudicibus, easdem dedicare constitui; in firmissimam ingressus spem, fore, ut conatus meos benevole adprobetis. Excipite igitur exiguum hunc libellum ferena fronte, VOBISQUE persuadete, me nihil postero tempore intermissurum, quod ad laudes VE-

STRAS amplificandas
pertineat. Dereliquo pre-
cor, ut benignissimus
DEVS, cui salutem VE-
STRAM quotidie com-
mendo, VOS, strenuos an-
tiquæ ac venustæ elo-
quentiæ vindices, salvos
diu præstet atque incolu-
mes, quo carissimæ Ger-
maniæ nostræ eximio si-
tis ornamento, & aucto-
ritati purioris Latinitatis
præsidio firmissimo. Va-
lete. Scripsi Vinariæ die
xxiv. Maii, anno, quam sa-
lus per Christum parta est,
M DCC XXVIII.

Bene-

Benevolo & candido

LECTORI

S. P. D.

Laurentius Reinhardus.

CUM eloquentiæ ordinaria
professio duobus abhinc
annis Hildburghusæ mihi
fuiſſet delata, operam dedi, ut
adolescentibus fidei meæ con-
creditis limpidi veræ eloquentiæ
fontes commonſtrarentur: in
eam præſertim curam diligenter
incumbere coepi, ut brevia qui-
dem, at neceſſaria & utilia, præ-
cepta de ſtylo Latino illis trade-
rentur, quo illorum animi eo ve-
hemen-

PRÆFATIO.

hementius ad diligentiam inflammarentur. Quanta fide, quanta diligentia munere meo tum functus sim, norunt ii, qui ex scholis meis egressi in celeberrimis Germaniæ academiis litteris iam operantur; quorum in me amor profecto non est obscurus. Primas eo tempore huius libelli lineas duxi. Jam vero, multorum rogatu, quæ brevibus antea docueram verbis, explanavi copiosius. Non nescio, multos de stylo Latino exposuisse, quorum in numero *Io. Gottl. Heineccius & Christianus Henr. Weissius* principatum tenent; meum vero laborem a reliquorum instituto diversum esse, nemo non intelliget. Adiunxi huic libello duas orationes, totidemque programmata publico nomi-

PRÆFATIO.

nomine Hildburghusæ a me
conscripta, quæ argumenti di-
gnitas facile tibi commendabit.
De reliquo credas velim, amice
& candide lector, me omnem
postero tempore in id collatu-
rum esse industriam, ut, si DEVS,
summus ille omnium rerum opi-
fex, vires mihi largitus fuerit,
otiumque concesserit, ea a me
perficiantur quam utilissime,
quæ paullo ante finem orationis,
quam Hildburghusæ publice ha-
bui, promisi. Vale, & si non
prorsus indignus fuero, favore
me TVO amplectare. Scripsi

Vinariæ die xxv. Maii A. R. S.

M DCC XXVIII.

CATA-

CATALOGVS reliquorum scriptorum

^a
Laur. Reinhardo
editorum.

1. Dissertatio de præcipuis vitiis docentium in scholis. Jenæ 1717.
2. Epistola ad celeberrimum virum Jacobum Burckhardum de ratione discendæ linguæ Latinæ, Jenæ 1718.
3. Dissertatio de controversiis antiquis & novis de Baptismo. Hildburghusæ an. 1718.
4. Dissertatio de Libro sapientiz. Wittembergæ 1719.
5. Dissertatio de modo, quo Theologia naturalis nos manu quasi ducit ad revelatam; quæ præsentibus duobus Serenissimis Principibus & Celsissimo Comite

CATALOGVS.

Comite Erpacensi eruditorum disquisitioni publicæ subiecta fuit Hildburghusa an. 1720.

6. Dissert. de fatiis studii Hebræo-Biblici inter Christianos. Wittembergæ 1720.
7. Observatio de iusto pretio elegantioribus litteris & philosophiæ statuendo, inserta Miscellaneis Lipsiensibus.
8. Imitationes parallelæ über den Cornel. Nepotem und Julium Casarem. Leipzig, an. 1722.
9. Compendium historiæ philosophicæ Lipsiæ 1724.
10. Historia Græcæ linguæ. Lipsiæ 1723.
11. Historia Juris Naturæ. (*) Lipsiæ 1725.
12. Geistliche Gedichte über die Evangelia und den Catechismus Lutheri. Leipzig 1725.
13. Neue Griechische Grammatica nach der Art der Lateinischen des seel. Cellarii verfaßt. Leipzig 1726.
14. Geist.

(*) Errores typographici crebriores nefariæ correctoris negligentia tribuendi sunt.

CATALOGVS.

14. Geistliche Gedichte über die Passions-Historie. Leipzig 1726.
15. Programma de Hieronymo Pragensi, orationi Amandi Abrahami Credentis, de somnio Friderici III. Saxonix Electoris 1726. die 31. Octobris Hildburghusæ habitæ, præmissum.
16. Eutropii breviarium historiæ Romanæ notis philologicis illustratum, Vinarix 1728.
17. Historia philosophiæ Barbaricæ, cum præfatione illustris viri Burcardi Gotthelfii Struvii. Jenæ 1728.

B.C.D.

B, C. D.

INSTITVTIONVM STYLI LATINI

CAP. I.

De

styli Latini virtutibus.

SECTIO I.

De

puritate styli Latini.

§. I.

STyli Latini *puritas* est ea orationis
Romanæ virtus, qua præter Latini
sermonis structuram, aureo illo La-
tinitatis sæculo receptam, aliæ voces,
aliæ dicendi formulæ, alius sermo-
nis nexus non admittuntur. Puritati
itaque styli Latini aduersantur *vocabula*

B

anti-

antiquata seu *obsoleta*, vocabula *temere novata*, voces *nimis rarae* & *mere poeticae*, *nimis frequens* *Græcorum vocabulorum usus*, *vitiosa vocum pronuntiatio*, *orthographia minus genuina*, voces *ex diversis linguis conflatae*, *barbarismi*, & *soloecismi*, ac *denique voces peregrinae*.

§. II.

Vocabula antiquata differunt ab antiquis. *Antiquata* *) sunt, quæ aurea illa Romani sermonis ætate non amplius fuerunt usitata, sed proscripta & communi sermonis commercio penitus exclusa; *antiqua* autem vocabula vocantur, quorum usus nondum plane obsolevit, sed, si loco opportuno apte adhibeantur, magnam orationi conciliant gratiam. Illa jure

*) *Antiquatorum vocabulorum indices exhibent Eilhardus Lubinus in Antiquario an. 1594. 8. edito: J. W. Laurembergius in vocum obsoletarum dilucidario Lugduni Batavorum an. 1622. edit. Et Jo. Nic. Funccius in elegantissimo libro de Lat. lingua pueritia p. 76. sqq. ubi præcipue statum linguæ hujus puerilem ex fragmentis XII. tabularum demonstrat, itemque p. 213. sqq. libri utilissimi de Lat. lingua adolescentia.*

jure meritoque vitantur; his vero com-
mode uti possumus. Antiquata vocabu-
la reperiuntur in poematibus Livii An-
dronici, Cn. Navii, Quinti Ennii, Marci
Pacuvii, Statii Cæcilii, Lucii Accii, alio-
rumque, quorum studio Romanorum
fermo adolevit, quorumque fragmenta
ab interitu vindicata uterque *Stephanus*,
Robertus nimirum ejusque filius *Henri-*
cus, collecta digestaque Parisiis anno
M D LXIV. typis excubenda curavit.
Latina enim lingua sensim adolevit, &
novis pededentim viribus corroborata
est, postquam & poetæ, & rhetores, &
oratores, & historici, qui juvenilem illius
ætatem rexisse dicuntur, omni studio in
id incumbere coeperunt, ut majestatem
suavitatemque illi conciliarent; & licet
M. A. Plautus aliique elegantia fuerint
studiosi, & iis quoque, qui paullo post
bellum Punicum secundum floruerunt,
sermonis Romani ornamentum curæ
cordique fuerit; auro tamen, quod in
eorum scriptis invenitur, plurimum ad-
mixtum est stercoreis, si ab uno Terentio,
cujus comoedia, licet scoriis quibusdam
inquinata sint, a summis viris in deliciis

habitæ sunt, discesseris. Quemadmodum vero voces obsoletæ vitari debent: sic quoque obsoletis **) flexionibus vocum Grammaticis, item antiquata orthographia & proscripta vocum structura, abstinemus oportet. Talibus *Archaismis* plerumque *Justus Lipsius* etiam delectatus fuit, ideoque orationem interdum adeo obscuram reddidit, ut *Rolandus Maresius* in epistolis suis graviter eandem ob causam in illum sit invecus.

§. III.

Vocabula temere novata diligenter a vocibus novis sunt distinguenda. Illa sunt, quæ sine ulla ratione sunt conficta; hæc vero in exprimendis rebus novis & prisca Romanis prorsus ignotis adhibentur. Nova comminisci *) velle vocabula,

**) Vid. *Ausonii Popma* lib. II. de usu antiquæ locutionis, & laudati antea *Funccii* lib. de adolescent. L. L. cap. VII. Vitium illud sermonis, quando vocibus dictionibusque obsoletis utimur, vocatur *archaismus*. Placuit sæpissime *Sallustio*, qui acerbam idcirco haud raro subiit censuram.

*) e. g. *Rentmeisterus* pro *redituum præfecto*: *urthelium* pro *sententia ab integro Actorum ordine lata*.

la, cum antiqua suppetunt, longe est ineptissimum; qui vero cum *Hadriano* **) R.E. Card. fatius esse opinantur, ea omittere, quæ Latine satis pronuntiari posse diffidamus, quam novis uti vocibus, risum extorquent sapientioribus: cum fatius sit verbi, quam rei, facere jacturam. Facultatem vero Latinam linguam novis vocabulis augendi nobis merite datam esse, complures adfirmarunt viri ***) eru-
 B 3 ditionis

**) in lib. *de Sermone Latino* p. 19. editionis an. 1578. Colonizæ Agripp. foras datæ.

***) Jo. Sturmius in lib. *de Lat. lingua resolvenda ratione*, Jenæ 1704. iterum cura Jo. Georgii Jochii edito. cap. 4. p. 30. Jo. Vorstius in lib. *de Lat. merito suspecta* p. 10. Julius Caesar Scaliger epist. X. p. 55. Christophorus Aug. Heumannus, qui ad beatum Jo. Tobiam Wilhelmii peculiarem epistolam scripsit *de jure L.L. augendi novis vocabulis*, Menaci 1714. typis excusam. Facere non possum, quin Christiani Becmanni sententiam, in *Manuduct. ad Lat. linguam* cap. X p. 61. exhibitam lectori ponam ante oculos: *age, inquit, optio tua esto, elige utrum malis? aut nescire aut noscere res, quæ Ciceronis ævo non fuerunt, nostro sunt. Vis nescire? omnium stultissimus es; vis noscere? necesse est, ut nova recipias vocabula.*

ditionis laude conspicui. In Plinii majoris *historia naturali* haud paucæ occurrunt voces novæ: quid? quod ipse Cicero & Julius Cæsar, summi elegantissimæ Latinitatis magistri *), novas excogitarunt voces. Novis itaque vocibus jure utimur primo in exprimendis rebus *theologicis*. Ipse Cicero, si Apostolorum vixisset ætate, Christoque nomen dedisset, voces theologorum ecclesiasticas Romana civitate donatas habuisset in deliciis: & quamvis *Godofredus Vogtius* in *latinitatis corruptæ & non corruptæ indicibus* multas voces pariter atque dictiones ecclesiasticas, non sine egregia utilitate, purius & latinus reddiderit, illas tamen prorsus rejiciendas esse nego, præter eas, quæ

*) Cicero *qualiter* adpellavit, quas Græci *ποιό-
τητας* vocaverant *Academ. Quest. lib. 1. cap.
VII.* Idem *essentiam* nominavit, quod Græci
antea *ἰστίαν* dixerant, teste M. Ant. Mureto
Var. Lect. lib. XV. cap. 20. C. Julius Cæsar il-
lud vehiculi genus, quod prisca Germani pa-
riter atque Galli *eine Karre* vocaverant, *car-
rum* adpellare non dubitavit *lib. I. de B. G. cap.
6. & 26.* cujus auctoritatem deinceps Livius
quoque secutus est.

quæ a prisca Latinitatis analogia & indole prorsus recedunt; quid? quod illi, qui cum *Petro Bembo* voces e profanis impiisque paganorum sacris petitas, in exprimendis Christianæ religionis mysteriis ritibusque adhibere audent, acriorem merentur censuram. Deinde novis vocibus uti licet in exprimendis Regum, Principum, Comitum, aliorumque splendore muneris illustrium virorum, novis titulis: nihil igitur impedit, quo minus dicere queam *Archi-Dux Austriae*, *Archi-Camerarius*, *Landgravius*, *Cancellarius*, *Superintendens*, *Aulæ Marschallus*, *Licentiatius*, &c. Idem facere porro licet in exprimendis rebus novis a *ICtis*, *Medicis*, *Philosophis* & *Mathematicis* recens inventis: in sua enim quisque disciplina peculiaribus utitur verbis; ab iis vero vocabulis philosophicis abstinemus oportet, quæ barbara inficetorum Scholasticorum cohors temere excogitavit. Idem denique licet facere in exprimendis novis *monetarum*, *armorum*, *herbarum*, *vestium*, *navigiorum* & *telarum generibus*. Ille itaque non peccat, a quo adhibentur voces *ducatus*, *thalerus*, *pistola*, *flinta*, *thea*,
B 4 *coffea*,

coffea, fontangia, contucha, fregatta, flanelle, cannefassum. Illi vero, qui novis uti coguntur vocibus, caveant, quæso, ne illæ a regulis linguæ communibus nimis sint alienæ; neve formulam illam: *ut nunc loquimur, sive ut philosophorum, theologorum, &c. voce utar*; omittant. Multæ quoque res novæ apta clara & perspicua exprimi possunt descriptione^{**}): at illa vocabula, quæ antiqui ecclesiæ Christianæ doctores, quos *Patrum* titulo vulgus ornare solet, in Latinam linguam intulerunt^{***}), quæque *medio ævo*[†]) in rebus civilibus coeperunt invalescere, non solum non rejicienda sed etiam sine ulla exculationis formula retinenda esse arbitror.

§. IV.

^{**}) Malo ergo dicere: *major regni Anglicani senatus*; quam: *superius Parlamentum.*

^{***}) e. g. *monachus, monasterium, missa, &c.* quarum vocum originem erudite ostendit *Jac. Frid. Reimannus in hist. vocab. Lat. lingue, Halæ Magdeb. an. 1718. edita.*

[†]) e. g. *Marchionis* nomen sæc. X. innotuit: sæc. XI. *feudi* nomen usurpari cœptum est: nomen *Papæ* sæculo V. ortum est: *Universitatis* nomen in denotandis scholis superioribus sæculo demum XIV. adhiberi cœpit,

§. IV.

Quemadmodum nusquam locorum tam splendidum reperitur ædificium, quod non habeat angulos sordibus quibusdam scatentes: ita nullus unquam fuit in universo priscorum auctorum numero, in cujus libris non reperiantur quædam vetustius pronuntiata & impura vocabula. Hæc itaque notanda & vitanda sunt. Cornelius Nepos **) terribilissimæ alioquin castigatissimæque dictionis auctor, cujus Latinitati natus inest lepor, aliquot usus est vocibus, quas tuto adhibere non possumus. Ipse M. T. Cicero ***) , quem omnes summis efferunt

B 5 lau-

**) e.g. *face* pro *fac* IV. 2, 4. *circum vehens* pro *circumvectus* XIII. 2, 1. *ale alteræ* pro *alteri*.

***) e.g. *complexa* in Orat. pro Sext. Rosc. Amer. cap. 13. *patiendi* significatione: item *duint* Or. 1. Catilinæ. cap. 9. pro *dent*: item *unæ* pro *uni*, *tota* pro *toti* ad Herennium; conf. beati Andreae Julii Dornmeieri dissert. de vitioso Ciceronis imitatore §. 14. 15. 16. 30. 31. 42. 43. Cæsaris, Livii, Ciceronis, Nepotis, Sallustii, aliorumque naves diligenter indicarunt viri celeberrimi, Jo. Wilb. Bergerus in comment. de natur. pulchrit. orat. pag. 423. 455.

laudibus, aliquot usus est dictionibus, quas adhibere tuto haud licet.

§. V.

Orationem etiam inquinant voces & dictiones *mere poeticae*: poetae enim multis utuntur vocabulis & integris loquendi formulis, metri rationem habentes, a quibus in sermone ab numerorum mensura libero, qui, sine poetici fuci accessione, nativo lepore debet exsplendescere, prorsus est abstinendum. Poetarum lectio diligenter est continuanda, cum opportunam stylo sublimi utendi occasionem haud raro illi suppeditent, cumque laudantium sermo, qui sublimiores plerumque sectantur sensus, ad poetici styli excellitatem proxime adscendat; at vocabula solis poetis propria vitanda sunt sedulo.

§. VI.

Puritati sermonis Romani adversatur quoque nimis frequens*) Graecorum vocabu-

418. 457. 480. 280. 408. 503. & Io. Georg. Walchius in *critica Lat. linguae historia*.

*) Inter recentiores Isaacus Casaubonus & Dominicus Baudius maieverunt quidem confuso Graeca-

cabulorum usus. Illis quidem vocibus Græcis commode licebit uti, quæ vel in Romanam civitatem dudum sunt recepta, vel quibus talis inest significatio, quæ Latinis verbis accurate satis exprimi nequit; qui vero promiscue mentis sensa Græcis vocibus exprimunt, nullo sermonis discrimine expenso, næ illi puritati Romanæ linguæ officiant, stylumque non exornant sed macula quadam adficiunt. Græcas voces sententiasque epistolis suis ad Atticum scriptis Cicero quidem inseruit sæpius; hoc autem fecit, partim ut gratiam ab Attico, summo Græcarum litterarum fautore, iniret, partim ut arcana, de quibus eundem certiolem facere cupiebat, turbulentis istis Romanæ reipublicæ temporibus, eo facilius posset occultare: & quoties idem libris philosophicis Græca admiscuit vocabula, toties aut suam sententiam studuit reddere explicatiorem, aut necessitate, ut id faceret, fuit

Græcarum usu vocum in epistolis suis linguarum ostentare scientiam, quam sapientissimi cujusque instituto intelligi; at non nescio, eosdem doctissimos viros a prisca Latinitatis studiosis verbis asperioribus fuisse perstrictos.

fuit adductus **). Cæsar, Nepos, reli-
quique auctores elegantissimi, Græca,
quæ usus non frequentarat, vitarunt dili-
gentissime.

§. VII.

Vitiosa vocum pronuntiatio Latina-
rum puritati styli Romani haud parum
adversatur. Nullum quidem populum
antiquam illam & nativam pronuntiatio-
nem retinuisse puram, plerique docto-
rum virorum arbitrantur; nec eorum
veri dissimilis est sententia, qui non so-
lum antiquam pronuntiationem tum
corruptam fuisse censent, cum *coloniæ*
Romanæ dissiparentur externæque natio-
nes jure civitatis Romanæ fruerentur, sed
tum quoque, cum Gothorum, Longo-
bardorum, reliquarumque barbararum
gentium impetus in Italiam irruerent; ac
nondum eandem penitus periisse existi-
mo, sed ad eorum potius accedo senten-
tiam, qui, Germaniæ superioris incolas
præ

***) Ciceronem non nisi in tribus *orationum* locis
voces mere Græcas, necessitate adductum, ad-
hibuisse, ostendit *Aug. Buchnerus* lib. I. *de*
commut. rat. dicendi cap. 8. §. 3. p. m. 137.
138.

præ ceteris genuinam pronuntiationem
 ***) integram adhuc retinuisse rari sunt.
 Ceterum qui Latinas pronuntiando vo-
 ces non vult peccare, is profodiæ Lati-
 næ) Romanorumque poetarum lectio-
 ni multum debet dicare studii.

§ VIII.

Quod ad orthographiam attinet; quæ,
 si vitiosa sit, stylum Romanum inquinat;
 non nego, subtilissimas in ea haud raro
 occurrere nugas. Nititur illa auctoritate
 antiquarum monetarum, tabularum pu-
 blicarum, lapidum, manu scriptorum
 codicum, etymologia vocabulorum, &
 denique doctissimorum virorum con-
 suetudine. Monetas publica auctori-
 te cufas verum antiquitatis pondus ha-
 bere,

***) *Optima de pronuntiatione vocum Lat. præ-*
cepta tradidit Benjaminus Hederichius in lib.
de doct. philolog. p. 149. sqq. ubi Lipsii, Schop-
pii, Balbini & Caselii sententiæ accuratius
paullo considerantur.

*) *Tota poësis Latina cum insigni eruditionis ad-*
paratu explicatur a Julio Casare Scaligero in
libris septem poetices, quorum quarta editio
an. 1607. prodiit.

**) *Verisimil. part. I. cap. 4. §. 5.*

bere, nemo negabit. Auctoritatem lapidum, antiquas inscriptiones exhibentium, nihili pendit Bohuslaus Balbinus **); at, inscriptiones aureo Latinitatis sæculo formatas & publico nomine confectas multum apud me valere, fateor. Manu exarati codices describentium negligentia haud raro sunt vitiiati: at etymologia, & doctorum consuetudini, quæ antiquitatem sæpenumero viciat, plurimum tribuo auctoritatis. Illi rectissima incedunt via, quibus beati *Christophori Cellarii orthographia* in plerisque, *Conr. autem Sam. Schurzsteischii orthographia* in quibusdam probatur. *Cellarius* certe illam elegit, quæ post renatas litteras a plurimis eruditorum ***) fuit adprobata: diversarumque opinionum rationes copiose exposuit. Clarissimum virum, *Frid. Andr. Hallbauerum* *), distinguendi

***) *Jo. Nemijs*, cujus *ratio orthographica* rarior adnumeranda est libris, undecima laudati libri pagina, illam, inquit, *scribendi consuetudinem imitabimur, quam doctissimus quisque usurpavit.*

*) In elegantissimo libello *de variis styli Latini exercitiis.*

guendi rationem novo modo tradidisse, non ignotum est eruditis. Commodum, quod orthographiæ Romanæ accuratior notitia in re litteraria præbet, tribus dissertationibus *de usu orth. Latine* doctissimus clarissimusque *Gottlibius Corrius* Lipsiæ commonstravit.

§. IX.

Voces hybrida, quæ ex diversis conflata sunt linguis, Latinis auribus adferunt tædium ac fastidium, Romanumque stylum corrumpunt atque impurum reddunt. Si quis itaque diceret *monoculus*, *bigamus*, *inaniogus*; stercore conspurcasset sermonem Romanum. Contingere tamen potest, ut summa ad usurpandas hybridas voces nos cogat necessitas: ne præter culpam nostram in Principum incurramus odium, dum a Grammaticis gratiam inire studemus. Ideo *Archiducis*, *Archicancellarii*, *Archimarschalli*, *Archicamerarii* titulos, parum Latinos, præstat retinere, quam nimio puræ Latinitatis studio magnorum Principum imminuere dignitatem.

§. X.

§. X.

Barbarismi præcipue stylum Latinum corrumunt impurumque reddunt. *Barbari* nomen ex illa ortum traxit vituperatione, qua Græci peregrina lingua utentes insectari consueverant. Id convitii Romani deinceps coniecerunt in eos, qui Græca Romanave non utebantur lingua, quique incondito & inepto sono Romanorum auribus adferebant molestiam. Postea *barbarismos* adhibere dicti sunt, qui voces ab illius Latinitatis indole alienas, quæ aureo argenteoque Romanæ linguæ ævo floruit, usurparunt, aut vocibus in se ceteroquin Latinis alienam tribuerunt significationem. Tales barbarismos, ut reliquos silentio præteream, commonstrarunt *Olaus Borrichius* in *cogitationibus de variis L. L. ætatibus*. *Christophorus Cellarius* in *curis posterioribus de barbarismis*, & *Cyriacus Güntherus* in *prima restitute Latinitatis parte*. Hosce libros ut diligenter verset adolescens purioris Latinitatis cupidus, est, quod amice rogo.

§. XI.

**Barbarismus conspicitur in singulis
voci-**

vocibus; *soloecismus* vero in plurium vocum structura. Hic nomen sortitus est a Solis, Ciliciæ urbe, cujus incolæ sensim a pristino Attici sermonis nitore ac lepore desciverunt. Qui itaque soloecismos committunt, ii a recto syntacticarum regularum tramite aberrant. Tales soloecismos indicarunt *Jo. Vorstius* in lib. de *Latin. merito suspecta*, itemque *Cellarius* ac *Güntherus* in libris antea laudatis. Germanismi ergo & Græcismi in soloecismorum referendi sunt numerum.

§. XII.

Puritati Latini styli denique adversantur vocabula peregrina ac originis barbaræ, quæ in Romanam civitatem non sunt recepta. Recte ac tuto adhibentur voces *Satrapa*, *acinaces*, *gaza*; cum, licet origine sua sint Persicæ, a *Nepote* & *Curtio Romana* donatæ sint civitate. Quodsi vero necessitate adducti peregrinis vocabulis interdum uti debeamus; ne perspicuitatem pariter atque puritatem sermonis lædamus, descriptionem & paraphrasin adhibeamus oportet. Rem omnem uno explicabo exemplo. *Rex Poloniae distribuit nuper dynastias,*
C
quas

quas Poloni *starostias* adpellant; ubi descriptionem exigit puritas; ut vero vocabulum *starostia* retineatur, perspicuitatis postulant regulæ.

SECTIO II.

De

styli Latini perspicuitate.

§. I.

QVoniam alium in finem nec loquimur nec scribimus, quam ut ab altero cum singulæ voces nostræ tum integræ phrasæ sine difficultate intelligantur; oratio nostra perspicua sit necesse est. Hoc itaque loco præcipuas perspicuitatis leges, quas styli Latini cultorem ob oculos fixas habere oportet, breviter at perspicue exponam.

§. II.

Oratio, in qua argumenta omnia sine justo miscentur ordine, non potest non esse obscura: accuratior ergo eorum dispositio ad perspicuitatem confert plurimum. Ex quo elucet, quam parum apti sint ad stylum Romanum recte excolendum, qui præceptorum Logices sanioris

ex-

expertes sunt atque ignari. Logica monstrare sola potest, qua ratione, quo ordine cogitationes nostras disponere debeamus; quid? quod generalia quoque eloquentiæ præcepta suppeditat; quam ob rem celeberrimi *Jo. Jacobi Syrbii*, philosophi Jenensis, *institutiones philosophiæ rationalis* præ reliquis commendo.

§. III.

Quemadmodum verba nimis longe translata orationem reddunt obscuram, sic verba *propria* & nativam significandi vim habentia ad sermonis perspicuitatem maxime sunt necessaria. Unius vocis non potest esse nisi una significatio propria & nativa; quæ cognoscitur facile, si videas *primo*, an rei cum vocabulo intercedat similitudo: *deinde* an auctores, qui data opera de re quadam differuerunt, vocabulum, de quo solliciti sumus, aut semper aut saltem plerumque usurpaverint; & *denique*, an etymologia pariter atque derivatio vocis significationem propriam confirment. At proprias *) cum

C 2

laudo

*) *Propriis vocibus* adnumerandæ sunt *voces significationis solemnis*; quas *Barnabas Brisonius*,

laudo voces, non plane rejicio *tropos* sobrie prudenterque usurpatos; id quod infra pluribus ostendetur verbis. Ceterum propriam plurimarum vocum significationem utiliter indicarunt *Ausonius Popma* in libris quatuor *de differentiis verborum*, & *Joannes Vorstius* in libello *de Latinitate selecta at vulgo neglecta*.

§. IV.

Qui perspicuitati studere cupit, eum evitare oportet cum voces, quæ plures una habent significationes, tum integras dictiones, quibus diversus tribui potest sensus: illæ dicuntur *homonymiæ*, hæ vocantur *amphiboliæ*. Hanc si quis non diligenter satis memoria teneat regulam, in scriptis ejus non potest non obscurum dicendi genus adparere.

§. V.

Cum perspicua sit oratio, quæ constat verbis notis, vulgo receptis, & facile in men-

sonius, majoris regni Franciæ senatus olim præses, collectas exhibet in præstantissimo libro *de populi Romani solemnibus formulis & verbis*. Ex quo simul adparet, styli Latini cultorem Romanarum antiquitatum debere esse peritum.

mentem cogitationemque lectoris venientibus; fieri non potest, ut perspicuitas cum vocibus obsoletis ac ignotis, itemque cum dictionibus temere inventis atque a nullo melioris notæ scriptore adhibitis vel ad obscuriores fabulas alludentibus, queat consistere. Plauti ideo & Persii dictio nonnunquam est obscurior: illius, quod obsoletis delectatus est vocabulis; hujus, quod obscuriorum fabularum nimis sæpe rationem ducit.

§. VI.

Ellipsis ceteroquin ornat orationem, in qua exprimendus est vehementior aliquis & subitus animi adfectus: adhibetur quoque eleganter extra ejusmodi orationis structuram; at nimis concisa brevitatis, ubi meræ aut nimis crebræ sunt ellipses, tenebras offundit orationi: id quod adparet ex quibusdam Taciti ac Lipsii libris.

§. VII.

Et quia nimia membrorum sermonis brevitatis non minus obscuritatem gignit, quam nimia eorum magnitudo; ut justum semper in hac mensura periodorum observemus temperamentum, me-

diæque incedamus via, necesse est. Vehementior interdum affectus animi brevitatem parit periodorum: interdum quoque *circumducto* orationis genere opus est, cum res gloriosæ splendidis exprimendæ sunt amplificationibus; at ceterum nihil pejus est nimia, fucata, ac minus naturali brevitæ, caliginem lectorum animis offundente: sicut & nimium longa verborum *circumscriptio* intellectum obruit.

§. VIII.

Parentheses penitus quidem evitari non possunt; at a crebrioribus verbosioribusque *parenthesibus*, quoad ejus fieri potest, est abstinendum. Quibus frequentior *parentheseos* usus est in deliciis, illi aperte maxime indicant, se aut rem, quam explanandam sibi sumserunt, non accurate satis pernoscere, aut nescire, quo ordine unum fluat ex altero, quæque ratio in cogitando debeat observari.

§. IX.

Plurimum obscuritatis gignit turbatus verborum ordo, cum a naturali orationis structura vocabula nimis longe se-
jun-

junguntur, & dum *ornatae syntaxeos* studiosi esse cupimus, confusa omnia adparent. Multis hoc exprobrari potest vitium: qui turbas quidem producunt vocabulorum, eloquentis vero laudem nunquam consequentur.

§. X.

Ubi desunt particulae, quas *connectentes* dicimus; ibi oratio sterilis non tantum efficitur & jejuna, sed etiam obscura. Caveat ergo perspicuitatis studiosus scriptor, ne justo parcius commemoratas usurpet particulas: ideoque perspectas habeat oportet eas, quae indicant, quo ordine posteriora orationis membra excipiant priora, & quae in his sit consecutio. In structura sermonis soluti vero, qui pro varietate characteris aliam aliamque habet compagem, magis necessarius est diligentior connectentium particularum usus, quam in ligatae orationis aedificio.

§. XI.

Interpunctiones illas, quibus hodie utimur, veteri Latio fuerunt quidem ignotae; at nostro aëvo sine obscuritatis metu carere iis non possumus. Quomo-

do vero distinctionum notæ recte collocari debeant, ostenderunt *Gerhardus Jo. Vossius partition. orator. lib. V. cap. II.* & *Benjaminus Hederichius utilissimi de doctrinis philologicis libri pag. 55. sqq.* nec non *Erdmannus Uhsius* in illo libro, qui præfert titulum : *der vvoohl informirte Redner.* Ego hoc loco paucis multam dicam : punctum ponitur sensu aliquo *) plane finito : colon ponitur, cum periodus in membra **) majora dividitur : semicolon ponitur cum periodus in minora discerpitur membra ***); graciliores vero sensus, per alios intervenientes interrupti, distinguuntur *commatibus*. Quo loco reliquæ distinctionum notæ collocandæ sint, nemo non videt. Qui majusculis utuntur litteris, id quod in Inscriptionibus fieri solet, ii partim omnes ac singulas voces

*) *Punctum minus* scribitur, cum periodus sequens antecedentis est adpendix.

**) e.g. mediis in comparationibus, antequam aliorum verba allegantur, &c.

***) e.g. ante conjunctiones disjunctivas, in oppositionibus, in constructionibus aliquanto longioribus.

ces puncto dirimunt, partim punctum penitus omittunt ac voces spatio solum sejungunt.

SECTIO III.

De

styli Latini dignitate.

§. I.

Dignitatem omnes, certe plerique, inter styli Latini virtutes referunt; at nemo adhuc, præter *Christianum Henricum Weissum*, gymnasii Altenburgensis directorem clarissimum, ita, ut par est, eandem explicuit: reliquis ornatum troporum ac figurarum rhetoricarum dignitatis voce exprimentibus. Mihi dignitas styli est illa orationis Latinæ virtus, qua scriptor ac orator veracitatis, honestatis, gravitatis, constantiæ, prudentiæ ac moderationis est studiosus, ac præter utile & decorum nihil admittit.

§. II.

Qui dignitati suæ servit, is amans est veritatis. Sic qui dignitati styli servit, is studet veracitati, nihilque temere pro-

C 5 fert,

fert, quod ad decipiendos auditores lectoresve aptum est. *Bene dicere non potest, inquit Quintilianus, nisi vir bonus **). Errant igitur turpiter artemque alios fallendi improbe profitentur, qui *eloquentiæ finem esse persuasionem* clamitant; quid? quod hujus farinae homunciones turpissimam perite eleganterque mentiendi artem honorifico admodum eloquentiæ titulo ornare audent. Vir probus vult dicere, quæ vera sunt: vir variarum disciplinarum noticia instructus artisque dicendi gnarus potest dicere, quæ vera sunt.

§. III.

Qui dignitati suæ servit, is est amans honestatis. Sic qui dignitati styli servit, is usurpat voces honestas pudorem ac verecundiam non violantes: econtrario vocabula turpia, sordida nimirum & ob-
scena,

*) Memorabile hoc Fabii dictum erudita dissertatione explanavit vir maxime reverendus atque amplissimus *Jac. Fridericus Brachtius*, ordinis Philosophorum Jenensium adfessor, qui nunc Apoldanæ ecclesiæ pastor est ejusque ac vicinarum Superintendentens.

scena, quo fieri potest studio, vitat; immo si rei, quam pertractat, ratio postulet, ut res sordidas exprimat, omnem navat operam, ut verecundis formulis honestatis indicet amorem. Abstinentum igitur est a jocis illiberalibus, ne turpitudinis labe adspargatur sermo. Quodsi quis adhibere velit sales, in id incumbat necesse est, ut ii sint a libidine, petulantia, ac turpitudine alieni, ne videatur scurra, ac ne, dum aliorum risum captare cupit, evadat ridiculus.

§. IV.

Qui dignitati suæ servit, is studet gravitati. Sic qui dignitati styli servit, is utitur vocabulis doctis, quæ olim moribus emendatis ac insigni doctrina conspicui viri adhibere consueverunt; e contrario abstinet a vocibus plebejis, a servis ac agricolis usurpatis **). Verum dum charybdim vitare studet, omni cavet industria, ne in scyllam incidat, & dum levitatis animi suspicionem studiose fugit,

præ

***) Viros in summo loco constitutos aliis usos esse loquendi formulis, aliis servos, ex Terentii ac Plauti comoediis elucet clarissime,

præ nimio gravitatis studio meras crepet sententias. Sententiæ enim moderate adhibitæ decus conciliant orationi; at crebrior earum strepitus & fastidium parit & odium: cum orator sapientiæ ubertatem ostentare videatur. Pondera verborum adfint necesse est, sed sine fuce, sine fastidio.

§. V.

Qui dignitati suæ servit, is amat constantiam. Sic qui dignitati styli servit, is æquabilis semper orationis cursus est tenacissimus. Qui mox splendidis sese exornat vestimentis, mox infimæ sortis homines imitatur, non obscure prodit animi sui inconstantiam, risumque extorquet aliis. Pari modo ille peccat, qui mox excelsos styli sublimis sensus sectatur, mox ad tenuis styli humilitatem delabitur. Propterea in elegantissimi cujusque auctoris scriptis æquabilis semper adparet stylus.

§. VI.

Qui dignitati suæ servit, is prudentiæ observat regulas. Sic qui dignitati styli servit, is nunquam non considerat, quid prudentia suadeat: videt, quale quidque sit,

fit, quorsum pertineat, quomodo & quibus & quo loco pariter atque tempore trahi debeat. Tanto est oratio excellentior, quanto ad naturam rei tractandæ stylus accedit propius. Imprudentissimi itaque viri titulum meretur, cujus oratio magnificis, splendidis & artificiosis verbis intumescit, dum res minus splendida proponitur: non minus imprudentissimis adnumerandus est, cujus oratio, de rebus a magno Principe gestis habenda, nunquam adscendit sed perpetuo humi serpit.

§. VII.

Qui dignitati suæ servit, is studet moderationi. Sic qui dignitati styli servit, is moderationis laudem consequi cupit. Hanc consequetur, si vitaverit genus dicendi ignavum, iners, ac nimis remissum, quod adfectus nec movere, nec concitare, nec sedare valet: & si vitaverit parenthesisum seu ineptam adfectuum concitationem, nimiamque & ex immodica adfectus vehementia profectam celeritatem. Qua ratione adfectus moveri debeant, quoque modo debeant sedari, nemo ex solis rhetorum præceptis perspiciet;

ciet; at salutaria sobriæ philosophiæ dogmata, quomodo id fieri possit, ostendunt.

§. VIII.

Qui dignitati suæ servit, nihil agit, nisi quod utilitatem præbet. Sic qui dignitati styli servit, is omnem in id confert laborem, ut, quæ dicit vel scribit, auditori lectorive adferant fructum. Peccant igitur, qui eloquentia sua abutuntur ad excitandas in civitate seditiones, item ad defendendas in ecclesia hæreses, itemque ad proponendas res scurriles: inepti quoque dicendi sunt oratores, qui, in mustaceo quærentes laureolam, asinum, calvitium, podagram, lutum, exsilium, canem rusticum immo pediculum laudarunt.

§. IX.

Qui dignitati suæ servit, is decori politici metam transilire non audet. Sic qui dignitati styli servit, is nunquam non considerat, quid præsens locus exigat, quidque temporis ratio postulat, & quales habiturus sit auditores vel lectores: quid? quod in eam incumbit curam, ut viros generis nobilitate munerisque splen-

splendore conspicuos illis honorum titulis, quo mores eo ævo, in quod ætas illius incidit, recepti jubent, prosequatur. Recentioris itaque curiæ styli nunquam non habet rationem, ut cognoscat, quo salutationis honore quilibet cohonestandus sit. Alium perillustrem, alium summe reverendum, alium juris consultissimum vocabit: quidam clemens, quidam gratiosissimus, alius gratiosus, alius benignissimus dicendus est; ab *abstractis* autem dignitatum *vocabulis*, purioris Latinitatis indoli adversis, penitus abstinemus par est, in exprimendis magnorum titulis, id quod jam observavi in notis meis, quibus *Eutropium* nuper illustravi.

§. X.

Qui dignitati suæ servit, is, ne mentem profanam prodat, studiosissime cavet. Sic qui de styli dignitate est sollicitus, profanas istas jurandi formulas *mebercle*, *ædepol*, *mecastor*, & hujus stercoris alias, omni devitat studio; licet *Bembus* aliique ab iis non abstinuerint. Legatur beati *Jac. Thomasi* memorabilis dissertatio de *styli ethnicismo*.

SE-

SECTIO IV.

De

styli Latini suavitate.

§. I.

SVavitas styli est ea Romanæ orationis virtus, quæ syllabas, voces, integramque sermonis structuram ita disponit, ut aures sono mulceantur. Minuta hæc in syllabarum vocumque sono posita industria oratore non est indigna. Oratorum Romanorum princeps Cicero, & rhetorum Græcorum antesignanus Demosthenes, suavitatem soni suis non tantum commendarunt, sed ipsi etiam propter admirabilem ex apta partium sermonis positione ortam suavitatem haud exiguam consecuti sunt gloriam.

§. II.

Latet primum suavitas in ipsis elementis. Litteras in vocales dividi & consonas, notum est. Ex consonis minus sonant *mutæ*: atque ex his ipsis minime *tenues*, nisi accessione spiritus tenuium exuerint naturam; L molle est & a blandientibus libenter usurpatur, M firmum est

est & ad exprimendas res grandes aptil-
 fimum, N acuri quid continet & tinnit,
 R adhibetur in exprimendis rebus aspe-
 ris. Quod ad vocales attinet, A convenit
 horrore, E convenit luctui, I convenit re-
 bus exilibus, O & magnis & subitis rebus,
 U denique obscuris & occultis rebus
 convenit. Non autem difficile est intel-
 lectu, cur alia auribus videantur duriora,
 alia molliora; cum necesse sit, ut durus
 gignatur sonus, dum tales concurrunt lit-
 teræ, quæ contrario oris habitu proferun-
 tur, aliis litteris os aperientibus, aliis illud
 claudentibus.

§. III.

Deinde suavitas latet in syllabis. Mo-
 nosyllabæ voces multæque syllabæ breves
 si continentur, compositio subsaltabit;
 e contrario longior longiorum syllaba-
 rum continuatio adfert quandam in di-
 cendo tarditatem. Suaviter ergo mi-
 scendæ sunt syllabæ: quo in genere præ-
 cipue cavendum, ne ultima prioris vocis
 syllaba & prima posterioris efficiant tur-
 pe aliquod nomen, neve ultima syllaba
 præcedentis vocis sit temere prima se-
 quentis.

D

§. IV.

§ IV.

Tum suavitas latet in vocibus. Consideretur igitur diligentissime, quæ vocabula sint graviori sono prædita; quo in genere composita præferenda sunt simplicibus, itemque comparativi ac superlativi præponendi positivis. Abstinentium etiam est a concursu vocum eundem in fine sonum habentium, quo pueri ceteroquin solent ludere.

§. V.

Suavitas porro latet in integro totius orationis nexu. Aptam hanc & suavem brevium longarumque vocum temperationem ac concinnam earum juncturam *numerum oratorium* adpellare consuevimus; de quo multa præcipiunt rhetores. Si, inquit illustris *Bergerus* *), *accedat is, quem laudavimus, numerus, orationemque, pedum ac temporum, apte dispositorum, vinculis adstrictam, ad modum quendam concentus, idonee dissimulati, redigat, abesse non potest, quin grandia, insignia, sonantia, apte & numerose cadentia, quæ inclusa sunt in orbem, fiant universa. Quidam eorum,*

*) pag. 254. præstantissimi libri *de naturali pulchritudine orationis.*

eorum, qui de numero oratorio expone-
re voluerunt, insanire videntur, cum ni-
mis multas tradiderint regulas easque
prorsus ineptas. Numeri oratorii sua-
vitas qua in re posita sit, feliciter ostendit
aurium **) superbissimum iudicium,
quam ingens regularum cumulus. Se-
quentes tamen memoria dignæ mihi vi-
dentur regulæ:

1. In primordiis epistolæ vel orationis
adhibeatur saltem unica syllaba
longa.

2. In media periodi parte sufficit, si
breves longæque syllabæ suaviter
inter se misceantur; ubi auris iudi-
cio mentis, mens aurium voluptati
subserviet.

3. In periodorum clausulis elegantissi-
mi suavissimique censentur *troche-*
us duplex, anrispastus ex jambo &
trocheo conflatu, & pæon tertius
duabus brevibus tertia longa &

D 2

quar-

**) *Ad numeros oratorios non minus quam ad
soni suavitatem recte iudicandam nihil ma-
gis datur idoneum, quam scriptorum clara
voce suscepta prælectio, inquit laudatus Weis-
sius de stylo Rom, p. 469.*

quarta syllaba itidem brevi con-
flans.

Ceterum plerique ^{***}) statuunt, nume-
rum iudicio Ciceronis temperandum es-
se; at collaudatus antea *Jo. Wilh. Berge-
rus* *) vir gloria insignis, *præstat*, inquit,
*judicium admirari Cæsaris, quod artis lu-
xuria non diffluit, sed, moderatione adhibita,
rebus, quæ clarius sunt exprimendæ, accom-
modat numeros, ex ipsa rerum contempla-
tione elicitos ac dissimulanter intextos, &
horum concinnitate vel effert vel condit ora-
tionem ab omni poetice locutionis audacia
sejunctam, de cujus gratia quantum dece-
dat, cognosci potest, cum, dirivulsa numero-
rum compage, compositionis ordo disturba-
tur: qui etiam **)* demonstratum ivit,
Ciceronem elegantiam Cæsaris, non sine
tacito principatus metu, fuisse admira-
tum. Omnem quidem de numero ora-
torio

***) vid. *Hederichii de doct. philolog. lib. p. 533.*
& *Knauthii analecta styli Schurzfleischiana*
p. 32.

*) pag. 33 I. libri antea laudati.

***) pag. 79. & 80. *comment. de nat. pulchrit.*
orat.

torio quaestionem inanem prorsus esse adfirmat per illustris Nicol. Hieron. Gundlingius^{***}); cum vero ex orationibus ejus, quæ typis exscriptæ sunt, luculenter appareat, præstantissimum hunc virum, quid numeri oratorii pulchritudo sit, optime perspexisse; in eam ingressus sum sententiam, vanas ineptasque vulgarij rhetorum regulas eum rejicere, sobria autem prudentiorum præcepta eundem adprobare, delicatumque aurium judicium commendare voluisse.

§. VI.

Latet quoque suavitas in variatione cum vocum tum integrarum loquendi formularum. Qui semper eadem oberat lyra, ab illius oratione omnis procul abest suavitas. Tullius ideo, *qui eloquentiæ laude ducitur, inquit, noverit, quot modis quidque dicatur.* Hæc styli copia vero comparatur *variatione per synonyma, per casus, per tropos ac figuras, per formulas judicantes, ac denique per phrasas eandem rem exprimentes.* Ex quo simul elu-

D 3

cet,

***) Part. I, cap. II, §. X, *via ad verit, Logic. p. m. 12.*

cet, quam necessaria sit vocum phrasium-
que copia; quæ deinceps verborum lo-
cutionumque delectum parit, quo nihil
potest esse suavius, jucundius nihil.
Commutatæ dicendi rationis instaurator
Erasmus est; *A. Buchnerus* vero ejusdem
præstantissimus est explanator.

§. VII.

Suavitas denique latet in apto, concin-
no ac jucundo particularum *) positu.
Oratio ex multis, etiam minutis, constat
partibus; at minutæ quoque, si recte
usurpentur, vim habent atque momen-
tum. *Et, que, ac, atque, nec non* idem
significant: interest tamen elegantia su-
avitatisque, quod cui, hoc vel illo loco,
præferas. *Cicero, Cæsar ac Nepos, alii-*
que scriptores, id dederunt auribus qua-
rum delicatum est judicium, ut nunquam
dixe-

*) Veram particularum significationem earum-
que usum ostenderunt *Horatius Turfelinus*,
cujus *de particulis L.L.* librum egregiis adau-
xit observationibus celeberrimus *Jo. Conr.*
Schwarzius: *Io. Christ. Knauthius* in *anale-*
ctis styli Schurzfleischianis cap. IV. & *Dan.*
Georg. Morhofius cap. XIII. libri utilissimi *de*
pura dictione Latina.

dixerint *ac* sequente vocali. Cicero *ac* sequente vocali tanto devitavit studio, ut in una verborum circumscriptione *atque* sæpius, aliquando *ter*, poneret. id quod Cæsar quoque quam diligentissime observavit, ut comprobatum id dedit illustris *Bergerus* pag. 295. libri sæpius a me collaudati. Sic *enim* & *etenim* idem significant: usu autem Ciceroniano *etenim* ab initio semper ponendum est, *enim* post unum aut alterum verbum. Sic quoque particulae ordinis recte usurpatae, si suavitatis rationem ducere velimus, magnum habent momentum. Nimirum hic ab elegantissimis scriptoribus observatur ordo: *primum, deinde, postea, tum, post, inde, postea, nec minus, ad extremum, denique*. Reliqua, quæ dici hoc loco potuissent, lubens silentio prætermitto. Ceterum nemo hic oculos mentemque intendit magis, quam Julius Cæsar, historicorum princeps, qui ideo omnes levat legendi molestias: Plinius junior suavissimo particularum usu aures animumque ita permulcet, ut facile lectoris mens adquiescat. Nostro ævo suavitatis leges exquisitissime servarunt *Jacobus Perizonius,*

nus, Jo. Wilhelmus Bergerus, Jacobus Burckhardus, Christianus Gottlib. Schwarzius, aliique doctrina pariter atque gloria insignes viri.

SECTIO V.

De

styli Latini ornatu.

§. I.

PURUS, perspicuus, itemque dignus ac suavis potest esse stylus, sine ornatus accessione. Ornatum vero, qui orationi Latinæ splendorem addit, pariunt tum *regulæ syntaxeos ornatae*: tum tropi, figuræ ac schemata rhetorices: tum artificium periodicum; tum ratio splendide utendi particulis connectentibus. Quod splendidæ ac magnificæ vestes sunt elegantibus corporibus, stellæ coelo, pratis flores, pulchris comisque virginibus cimelia; id orationi Romanæ ornatus est.

§. II.

Quod ad *ornatum Grammaticum* attinet, nemo est fere Grammaticorum, qui eundem non aperte satis monstraverit.

rit. *Christophorus Cellarius* certe, *Joachimus Langius*, & celeberrimi novæ *Grammaticæ Marchicæ auctores* omnem in id contulerunt industriam, ut ornatae syntaxeos ratio non dilucide tantum proponeretur, sed perspicuis quoque illustraretur exemplis.

§. III.

Ornatus rhetoricus non cum in finem ostenditur, ut oratio ad cultum meretricium sit composita, sed ut venustas ejus ad naturalem gratiam accedat proxime. Quoties enim contingit, ut rhetoricus ornatus nimis frequens sit naturalemque auferat nitorem, id quod tum præcipue fieri solet, cum multa sollicitudine inventus & vi quasi protractus est; toties sperata voluptas auditorum lectorumque fastidio est vicina, animis tædiosa impletis satietate. Quod ad *tropos* attinet, rhetores eum in finem eos excogitasse censerent prudentiores, ut veterum, poetarum præsertim, excusarent navos. *Metaphoræ* quidem major est, quam ullius tropi, amplitudo, si opportuno adhibeatur loco, & ea, tanquam gemma quadam,

D 5 distin-

distinguat^r sermonis structura *) : *Ironia* quoque valet ad jocos acrioresque censuras, si sales secum ferat; at dictiones metonymicæ & synecdochicæ, si paucas quasdam exceperis **) , non tam ad ornatum styli quam ad palliandos veterum naves inventæ sunt. Ad summam: parce utendum est tropis, tanquam condimentis; qui præterea debent esse perspicui, concinni, acuti & ingeniosi. Ad *figuras* nunc accedo, quarum vulgo nimis magnus est numerus, & quarum pleræque infirmo nituntur ***) fundamento. Qui juventutem fidei suæ commissam verbosis rhetorices systematibus ediscendis

*) Quæ metaphoris uturus observare debeat, indicarunt *Io. Henr. Alstedius* in *system. rhet.* & celeberrimus *Io. Gottlibius Heineccius* in *fund. styli cultioris*, part. 1. cap. 2. §. 30, p. m. 100. sqq.

**) Metonymicæ locutiones elegantes sunt, quæ signum ponunt pro re signata, efficientem causam pro effectu, &c. In Synecdochicis maxime cavendum, ne poetica confundantur cum oratoriis.

***) Id jam erudite demonstratum dedit *C. H. Weissius* lib. 5, cap. 7. *de stylo Romano*.

dis excruciant, ii acerrimam merentur censuram. Vera igitur scripsisse mihi videor alibi*), cum adolescenti styli Latini elegantiz studioso ad pernoscendas figuras rhetoricas sola brevi illa tabula opus esse, libere adfirmavi, quam celeberrimus *Joachimus Langius* institutionibus styli, *hodego Latini sermonis tripartito* præmissis, utiliter inseruit: illa enim paucis verbis omne artificium rhetoricum, tot laudibus vanis inanibusque ab aliis prædicatum, non tantum exhibet, sed ratione gratissima etiam exemplis illustrat clarissimis.

§. IV.

Ornatus periodicus apte adhibitus plane insignis est. *Periodus* est orationis in quodam quasi orbe inclusæ ambitus, quæ tamdiu procurrat, quoad omnes sententiæ perfecte percipiantur. Hæc *vel simplex* est, quæ unico constat membro; *vel composita*, quæ pluribus constat membris. *Composita* duas habet partes, quarum alteram *protasin*, alteram *apodosin* vocare solent;

*) In dissertatione mea *de præcipuis vitiis docentium in scholis*, Jenæ 1717. edita, & *Hildburghusæ* an. 1722. iterum typis excusa.

lent; eaque iterum vel bimembris est, vel trimembris, vel quadrimembris: nam si vel protasis vel apodosis duplicetur, ex bimembribus facile fiunt periodi trimembres. Omnium vero magnificentissima est periodus quadrimembris, perfectam plerumque ratiocinationem continens: hujus igitur ornatum maxime commendo. Ceterum periodi compositæ in *causales, explanativas, consecutivas, concessivas, comparativas, adversativas, copulativas, disjunctivas, & exclusivas* dividuntur; quas facile formabis, si Logicæ propositioni vel causam, vel conditionem, vel aliud quidquam hujusmodi adjunxeris. Si vero ex periodorum**) usu sperandus sit ornatus, quadrimembres adhibendæ sunt in orationum exordiis & enthymematibus proponendis, reliquæ vero apte graviterque, pro diversa rerum tractandarum ratione, miscendæ sunt.

At

**) *Io. Sturmii libellus de periodis* est omnium utilissimus: hujus ductum secutus est *C. S. Schurzfleischius*, cujus de stylo prælectiones manu descriptas fere integras retinuit *Io. Gottl. Heineccius*; id quod a nemine adhuc fuit observatum.

At oratio, quæ tota periodica, deformis potius est, quam ornata: nam nimium fucata & calami stris inusta ad meretricium cultum accedit proxime. Ab elegantissimis scriptoribus adhibentur etiam periodi sex membrorum, si momentis instructæ sint rationum; quales haud raro occurrunt in libris C. Julii Cæsaris, quinitida semper usus est orationis structura. De reliquo periodus differt a *περιδικῶ*: si enim verbosiores periodi, quatuor membrorum regionibus non terminatæ, certo colorum numero absolvantur, *περιδικὸν* vocatur; qua in re optimum fit, quod sese obtulit, quodque ab ipsa re suppeditatum est, non quod arte aut vi ante perquisitum fuit.

§. V.

Splendorem denique ac magnificentiam stylo addit *ornatus particularum connectentium*, quarum ope periodi omnino carere non possunt. Aliquot exemplis jam olim id comprobarunt *Jac. Hugues* ***) &

***) Hujus artificium transitionum in Germania etiam foras datum est cura *G. C. Kirchmairi*.

& *Joannes Rivius* *): qui, quoniam monstrarunt, quomodo, si ornate dicendum sit, transitus fieri debeat a majoribus orationis membris ad minora, itemque a periodis ad periodos, atque a protasi ad apodosin, nostro quoque ævo laudandi sunt ac celebrandi. Verum ornatus hinc, quem particula orationem connectentes suppeditant, rectius feliciusque perspicitur **) usu, diligentiusque instituenda, in legendis auctoribus, observatione, quam inani ac tædii plena regularum multitudine. Quod ad priscos scriptores attinet, Cicero, Cæsar, Nepos, Quintilianus & Plinius junior, reliquos omnes in hac curarum parte vicerunt; Ciceroni tamen desunt aculei. Nostra ætate in hoc genere excelluerunt Jo. Wilh. Bergerus, Justus Christoph. Boehmerus, Petr. Burmannus, Jo. Burchardus Majus, Jac. Burckhardus, Jo. Caspar Posnerus, Jo. Henr. Kromayerus, Godofr. Vockerodtus, Ge. Schubartus, aliique, quorum plerique Germaniæ nostræ magno sunt ornamento.

*) Hic fecit id *lib. VIII. institut. Grammat. Augustæ Vindelicorum olim typis excusis.*

**) Usus viros, ulus oratores facit, *et cetera.*

CAP. II.

De
**DIVERSIS STYLI GE-
 NERIBVS.**

SECTIO I.

De stylo tenui.

§. I.

STylus tenuis, quem quidam *humilem* temere*) adpellant, illud est dicendi scribendique genus, quod verbis puris, propriis, planis & simplicibus, facili & minus artificiose elaborata structura, citra ambages crebrioremque troporum ac figurarum usum, rem ita, uti est, exponit.

§. II.

Vocum puritas, perspicuitas atque dignitas, in hoc styli genere, scriptoribus maxime curæ sint cordique. Tropos adhi-

*) Qui enim tenui at pulchro usi sunt stylo, orationis simplicitate plus adepti sunt, quam alii interdum sollicita sermonis magnificentia.

adhibere si velimus; rari & grati sint illi
 necesse est, molles, atque perspicui.
 Tum a schematibus rhetoricis prorsus
 abstineamus oportet, nisi ea sponte sua
 sese obtulerint. Connexionum præterea
 modus simplex sit & ab artificioso fuce
 alienus. Periodi denique breves esse
 debent, saltem mediocres.

§. III.

Non tamen in tenui stylo nihil est acu-
 ti, nihil ornatus. Nervos suos is habet
 & lacertos. Errant igitur, qui cum sicco
 omnique vita destituto stylo eundem
 confundunt.

§. IV.

Tenuis styli exemplar nobis præbent
 epistolæ Ciceronis, quas ad uxorem, ad
 familiares, item ad eos, qui plurimis di-
 stricti erant laboribus, perscripsit: & ex
 historicorum veterum numero Eutro-
 pius, Cornelius Nepos, Suetonius, item-
 que Cæsar in elegantibus de bello Gallico
 libris; nec non libri Ciceronis philoso-
 phici; & denique rei rusticæ scriptores.

§. V.

Commode hic stylus adhibetur hodie
 in exarandis epistolis ad familiares, in
 con-

conficiendis dissertationibus, in enarrandis rebus historicis, itemque in conscribendis libris dogmaticis cujusvis argumenti, & postremo in elaborandis programmatibus. Dialogorum ratio postulat, ut stylus in iis conscribendis usurpandus ad quotidianæ consuetudinis normam accedat.

§. VI.

Comprobant id præclara præstantissimorum ævi nostri virorum exempla, Justi Christophori Boehmeri, Ernesti Salomonis Cypriani, Jo. Francisci Buddei, Gottlibii Wernsdorfii, Jo. Laur. Mosheimii, Jo. Casparis Posneri, Jo. Georgii Walchii, Christophori Aug. Heumanni, Conr. Sam. Schurzfleischii, Nic. Hier. Gundlingii, Christ. Gottlibii Schwarzii, Jo. Davidis Koeleri, Mich. Henr. Gribneri, aliorumque. quos dum non jussu satis servato ordine recensui, nullius dignitatem immiquere me voluisse profiteor. Omnes, qui hodie in Germanis in hoc styli genere excellunt, si commemorare vellem, brevitati sane non possem esse studiosus.

SECTIO II.

De

stylo mediocri.

§. I.

STylus mediocris, quem recte temperatum quoque dixeris, est illa loquendi scribendique ratio, quæ medium locum tenet inter sublime & tenue dicendi genus, quæque ornata etiam est & floribus quasi sparsa, simplicitatem quidem styli tenuis transcendens, ad sublimis styli excellentiam vero non pertingens.

§. II.

In hoc igitur stylo omnes inesse debent styli Romani virtutes. Tropi autem non sunt cumulandi, & figura rhetoricæ parce usurpandæ sunt. Adsit tamen succus, sanguis & spiritus. Quam ob rem ornata syntaxeos regulæ diligentissime observari debent. De numero denique oratorio & periodorum nexu solliciti simus oportet.

§. III.

Mediocris styli exemplar nobis præbent Cicero cum in epistolis, quas de majoris momenti rebus ad summos clarissimos

mos

mosque viros perferipfit, tum in quibusdam orationibus: Livius, & Vellejus Paterculus in enarranda historia Romana: Justinus, Sallustius, aliique, quorum præclarum castissimæ Latinitatis studium etiamnum fama celebratur.

§. IV.

Commode hic stylus adhibetur hodie in epistolis, quibus Principibus aliisque magnis viris libros in publicam emissos lucem dedicamus: in epistolis ad patronos, quorum benevolentiam nobis conciliare studemus, scribendis: in programmatibus solemnioribus actibus publicis præmittendis publicoque nomine scribendis: in conficiendis orationibus publice habendis: in enarrandis rebus, quæ a viris de re litteraria pariter atque publica præclare promeritis gestæ sunt, cum laudandi causa commemorantur.

§. V.

Quæ jam dixi, exemplis suis confirmarunt viri omni majores laude: Aonius Palearius, Jo. Caselius, Petrus Cænæus, C. S. Schurzfleischius, Christophorus Cellarius, Jacobus Burckhardus, Jo. Caspar Posnerus, alii, in orationibus: Jo. Franci-

scus Buddeus, Jo. Laur. Moshemius, Jo. Georgius Walchius, Christophorus Cellarius, C. A. Heumannus, Jo. Alb. Fabricius, Jo. Henr. von Seelen, Jo. Conr. Schwarzius, aliique, in *dedicationibus*: Jo. Wilhelmus Bergerus, J. C. Boehmerus, Godofredus Vockerodtus, Jo. Casp. Posnerus, Christianus Gottl. Schwarzius, Jo. Doppertus, Andr. Sam. Gesnerus, alii, in *programmatis solemnioribus*: Jacobus Burckhardus in præstantissimo de Ulrici Hutteni vita commentario nec non in elegantissima de Hermanni Buschii vita commentatione, C. A. Heumannus in egregio de vita Ernesti Stockmanni scripto. Ornatissimi styli mediocris exemplar eximium exhibet etiam elegantissimum illud scriptum, quo memoriam *Illustrissimæ Conjugis suæ SOPHIAE ELISABETHAE* e gente *SCHWARZENFELSIA* die XXX. Decembris anni M DCC XXIV. ad meliorem vitam translatae posteris ipsius atque suis commendavit *Illustrissimus Heros rogatus FRIDERICVS GOTTHILFIVS MARSHALLVS* dictus *GREIFF*, *liberæ S. R. I. nobilitatis Franco-nicæ Eques, Serenissimæ Domus Saxo-Vinarien-*

riensis supremus palatii Ducalis magister, consiliarius intimus, Cancellarius, ærarii provincialis director, curiæ provincialis Fennensis adfessor, & præfecturarum Roslensis & Gebstadiensis satrapa, vir omnibus major laudibus.

SECTIO III.

De
stylo sublimi.

§. I.

STylus sublimis est illud dicendi genus, quod, de rebus excelsis & magnis, cum insigni schematum rhetoricorum nitore, per artificiosos sublimium amplificationum anfractus, verbis sonantibus splendidisque exponit magnifice.

§. II.

Quicquid igitur de styli Romani virtutibus tradi unquam poterit, id omne in stylo sublimi adpareat necesse est. Metaphoræ, ea, qua par est, quamque perspicuitas postulat, ratione adhibitæ, gravitatem, evidentiam, festivitatem atque sublimitatem conciliare debent orationi; in usurpandis tropis reliquis singularis ad-

hibenda est prudentia, ne poetica ornamenta confundantur cum oratoriis. Schemata, quæ amplitudinem excelsam ac splendorem magnificum adferre possunt sermoni, adhibenda sunt in locis opportunis; quæ vero puerilem ornatum redolent, negligenda sunt penitus. In id denique omni studio animique contentione incumbamus oportet, ut ornatus, ex artificioso periodorum longiorum, numeri oratorii, ornata syntaxeos, ac connectentium particularum, usu, nec non ex aptis epithetis proficiscens ubique fere exsplendescat.

§. III.

Sublimis styli exemplar nobis præbent Cicero in orationibus pro Milone, pro Rabirio, in Verrem, in Pisonem, prima in Catilinam, Philippica secunda & aliis, in quibus singularem immo summam dicendi vim vivis quasi expressit coloribus: & Plinius junior in panegyrico Trajano imperatori dicto, cui parem vix habuit unquam Romana antiquitas, in quo simul acuti styli, quem *Atticum* alias nominant, egregium specimen edidit.

§. IV.

§. IV.

Commode hic stylus hodie adhibetur in orationibus panegyricis, in quibus res grandiores & insigni arte & splendidis verbis debent proponi: in iis deinde orationibus, in quibus insigne gaudium, quod partim ex academiarum flore partim ex fausto scholarum recens instaurationum proventu percipimus, publice declaratur.

§. V.

Comprobant id illustria virorum doctrina illustrium exempla. Stylo enim sublimi usi sunt *Ezechiel Spanbemius* in panegyricis *Sueciæ reginæ Christianæ & Principi Electori Brandenburgico dictis: Augustus Buchnerus & Jo. Henr. Boeclerus*, quorum panegyricis nihil est splendidius, licet nemo negare possit, eorum dictionem a prisca illa puritate interdum discedere: *Caspar Coerberus, Jo. Georgius Grævius, Just. Chr. Boebmerus, Conr. Sam. Schurzfleischius, Nicolaus Hier. Gundlingius, & Jo. Burchardus Menckenius*, in variis, quas publico illustrium academiarum nomine habuerunt, orationibus panegyricis. Omnes styli sublimis virtu-

res eximia prorsus ratione exprefferunt
Jo. Wilhelmus Bergerus in panegyrico
 CAROLI VI. augustissimi invictissimique
 Romanorum imperatoris MAIESTATI
 devoto: *Daniel Eremita* in panegyricis
 & *Cosmo Mediceo* & *Ferdinando Mediceo*
 dictis: *Jacobus Perizonius* in orationibus
 de pace a Batavis facta: *Petrus Burman-*
nius in oratione de victoriis Batavorum:
Christianus Gottlibius Schwarzius, tum in
 panegyrico *Leopoldi II.* Archiducis Au-
 striæ nativitati dicato, tum in oratione so-
 lemni novo *Altdorfinæ* academiæ sæculo
 an. M DCC XXIII. dicta: *Christophorus*
Cellarius, & in ea oratione, qua AVGV-
 STO academiæ *Fridericianæ* CONDI-
 TORI post inaugurationem nomine illi-
 us gratias egit, & in illo panegyrico, quo
 FRIDERICO III. primo *Boruffiæ* regi, de
regali auspicio & *sacra unctione* gratula-
 tus est; & *Jo. Franciscus Buddeus* in so-
 lemni illa oratione, quam in splendida il-
 lustris *Gymnasii Hildburghusani* inaugu-
 ratione habuit.

SECTIO

SECTIO IV.

De
reliquis styli generibus.

§. I.

REstant adhuc aliquot styli genera, quorum alia tolerari possunt, alia penitus sunt rejicienda. Divisione styli in *oratorium*, *historicum* & *philosophicum* non opus est: si quis enim cognoverit, quæ hætenus a me dicta sunt, & si verba rebus eleganter ac prudenter accommodare didicerit, non obscure perspiciet, quod dicendi genere, in conficiendis orationibus, in exarandis epistolis, & in conscribendis historiis, uti debeat.

§. II.

Si varietatem periodorum consideres, alius est stylus *Asiaticus*, qui periodis utitur potius *πολυλόγοις*, & amplificationibus copiosis: alius *Laconicus*, qui utitur verbis selectis, epithetis nervi plenis, occultis connexionibus & admodum brevibus periodis; alius denique *Atticus*, qui media inter commemoratos via incedit, dum & ab immodica periodorum accumulatione abstinet & nimiam brevitatem devitat.

§. III.

Quod ad vitiosa styli genera attinet, alius est stylus *inflatus seu tumidus*, cum de rebus levibus aut saltem mediocribus expositurus excelſitatem ſublimioris ſtyli ſectatur verborumque ſtrepitu in altum fertur cum vana amplitudinis ſpecie; qualis in *Curtii & Valerii Maximi* libris conſpicitur, & in quibusdam orationibus veterum, qui panegyricos conſcripſerunt, quos conjunctim beatus *Cellarius* *) edidit; alius eſt stylus *cacozelus*, qui in ærumnoſa imitatione, qua ex doctorum ſcriptis vitioſa haud raro amplectitur pro elegantibus & elegantia inſcite adplicat, conſeneſcit; qualis conſpicitur in ſcriptis *Apuleji*: alius eſt stylus *frigidus*, qui tortos & violentos ſenſus, ſublime dictionis genus inepte imitando, ſectatur, qui tamen judicii lumine orbari ſunt; qualis ex *Erycii Puteani & M. Zuerii Boxhornii* orationibus & *Tertulliani* aliquot libris elucet. Tria hæc vitioſa ſtyli genera devitabunt omnes, qui jucundam veræ eloquentiæ laudem conſequi cupiunt.

*) Halæ Magdeb. an. 1703, in 8.

CAP. III.

De
STYLI LATINI ADMINICVLIS.

SECTIO I.

De
Grammaticis Latinis.

§. I.

Primum in addiscendo Romano sermone adminiculum præbent *institutiones Grammaticæ*: hasque negligere est navem ventis committere non curata pyxide nautica. Accuratiorem igitur eorum notitiam habeamus necesse est, qui Grammaticas scripsere præceptiones.

§. II.

Latina lingua jam florenre in studium Grammatices incubuerunt viri præstantissimi. Ipse *C. Julius Cæsar*, maximus post hominum memoriam imperator, ad Grammaticum sese demisit laborem, cujus

jus tamen *de analogia* libri perierunt, postquam *M. Terentius Varro*, scriptis libris viginti quatuor *de lingua Latina*, primas in hac doctrina lineas duxerat. Hunc secutus est *Verrius Flaccus*, cujus viginti *de significatione verborum* libri postea a *Festo Pompejo* contracti sunt in epitomen*). Quarto post Christum natum sæculo *Ælius Donatus* ad explicandas Grammaticas linguæ Romanæ rationes industriam suam contulit. Sæculo deinceps sexto *Priscianus*, quem alii natione Cæsareensem alii Romanum fuisse perhibent, XVIII. libros *institutionum Grammaticarum* confecit; in quibus omnium qui ætate eum antecesserant, industriam superavit.

§. III.

Renascentibus in Italia melioribus, quæ ab humanitate nomen sortitæ sunt, litteris,

*) Horum, nec non *Carisi* aliorumque veterum Grammaticorum opera conjunctim ediderunt *Dionysius Gothofredus*, *Io. Theodorus Bellovacus*, & *Elias Butschius*. Ceterum de veteribus Grammaticis copiose disserit polyhistor celeberrimus *Io. Alb. Fabricius* lib. IV. cap. VI. & VII. *biblioth. Lat.*

litteris, *Antonius Mancinellus*, Veliternus, Donati artem Grammaticam & auxit & emendavit, eamque **) filiis suis, Pindaro & Festo, dedicavit. Non ita multo post *Aldus Manutius*, Romanus, scripsit quatuor *grammaticarum institutionum* libros ***) , qui politioris litteraturæ amantibus multum porrigebant utilitatis. In Hispania *Ælius Antonius de Lebrixa*, vulgo *Nebrissensis* dictus, quem vicesimo secundo sæculi decimi sexti anno diem suum obiisse novimus, veteres Grammaticos, qui tum in scholis regnabant, de eo, quem adscenderant, dignitatis gradu dejecit, novamque Grammaticam conscripsit; hujusque ductum postea secutus est *Jo. Ludovicus de la Cerda*, licet nova methodo Romani sermonis elementa explicuerit.

§. IV.

Cum *Nebrissensis* tantam apud doctiores, doctissimis Italis conatus ejus adjuvantibus, laudem consecutus esset, ut omnes

**) Huic sequens præscriptus est titulus : *Donatus melior Mancinelli vigilantia castigatus.*

Prodiit anno 1487.

***) Lucem publicam adspexerunt an. 1507.

omnes Grammatici palmam ei detulerint, in Gallia florebat *Joannes Despaute-rius*, in Belgio *Simon Verrepæus*, in Germania *Philippus Melanchton*, & in Lusitania *Emmanuel Alvarez*, Grammatici insignes. Melanchtonem, præceptionibus Grammaticis utiliter explanatis, gloriarum adeptum fuisse, nemo est, qui nesciat. Lusitani libros tres *institutionis Grammaticæ* copiosis commentariis postea illustravit *Antonius Vellejus*, itidem Lusitanus. Hispanorum autem in provehendum Grammatices Latinæ studium merita deinceps auxit *Franciscus Sanchez* sive *Sanctius*, cujus exstat opus eruditissimum*), quod *Minervæ* titulum præfert.

§. V.

Postquam Itali & Hispani principes Grammaticam excoluerant, alii novis eam observationibus amplificaverunt. Primo loco dignissimus est *Filius Cesar Scalliger*, qui eruditissimum opus *de causis linguæ*

*) Adnotationibus id locupletavit *Caspar Schoppius*; quibus novas postea observationes adjecit *Jacobus Perizonius*. Optima Sanctianæ *Minervæ* editio Amstelodami an. 1714. prodit.

lingue Latine confecit, ex quo multum accepit lucis res litteraria. *Gerhardus Jo. Vossius* artem grammaticam voluminefat spisso persecutus est, in quo elaborando integros quadraginta annos consumsit. præfert illud *Aristarchi* titulum. *Thomas Linacer*, Anglus, editis libris *sex de emendata structura Latini sermonis*, aperte comprobavit, se prisce & nativæ Latinitatis non fuisse ignarum: ego certe ingenue profiteor, ex eorum lectione plurimum ad mea, si qua sunt, studia redundasse utilitatis. *Wilhelmus* etiam *Lilius*, itidem Anglus, ab *Erasmo*, *Coletio* & *Wolseio* adjutus, Henrico VIII. in Anglia reipublicæ fasces tenente, utilissimam compilavit Grammaticam, quæ nostro quoque ævo in Britannia scholis principatum tenere dicitur. *Caspar Scioppius*, alias *Schoppius*, superiore sæculo edidit *Grammaticam suam philosophicam*, in qua philosophica fere ratione artem grammaticam tradidit: plurima Sanctio præcipue illum debere, nemo non intelligit.

§. VI.

In Germania superiori tempore in exponendis grammaticis Latini sermonis

ra-

rationibus studium suum collocarunt Weinrichius, Schmidius, Rhenius, Zehnerus, Reyherus, Müllerus, Seyboldus, & complures alii. Nostra vero aetate Georgius Henr. Ursinus, Christoph. Cellarius, Joachimus Langius, & doctissimi grammaticæ Marchicæ auctores de grammatica Latina rectius explananda præclare sunt promeriti. Nuper etiam clarissimus Sigism. Jac. Apinus typis excubendum curavit *lexicon grammaticum*, quod erudita præfatione ornavit celeberrimus mihiq̄ amicissimus Jo. Matthias Gesnerus.

§. VII.

Quatuor postremi eorum, quos hactenus commemoravi, præceptionum Grammaticarum scriptores omnibus quam diligentissime commendandi sunt discipulis. Jam vero disquirendum, qua ratione facile ad utilem Grammatices notitiam pervenire possint pueri? Paucis exponam, quæ mea sit sententia. Primum præcipua tantum, *etymologiæ* capita explicentur, & vocabula memoriæ mandanda proponantur; deinde verborum in colloquiis Langianæ Grammaticæ subjunctis,

junctis, aut in colloquiis clarissimi Hier.
 Freyeri Terentianis, occurrentium, quæ
 in Germanicam linguam transferenda,
analysis Grammatica accurate instituat,
 & singula præcepta etymologica simul
 evolvantur, ut eorum sensus eo clarius
 exsplendescat: animo tironum sic præ-
 parato pergendum ad regulas *syntacticas*,
 non neglectis Latini sermonis vocabulis,
 nec sepositis etymologicis præceptioni-
 bus; syntaxeos autem rationes facile per-
 spicient discipuli, si regulæ faciliores
 præmittantur difficilioribus, & si illæ non
 copiosis solum illustrentur exemplis, sed
 si etiam, an pueri illas perspicue satis in-
 tellexerint, brevibus exploretur exercita-
 tionibus. Tum pergendum est in ex-
 ponendis colloquiis antea laudatis: quo-
 rum verba & perpetua analysi & conti-
 nua syntaxeos adplicatione in succum
 convertenda sunt & sanguinem; qui la-
 bor, si in explicando *Eutropio* & in expo-
 nendo *Castalionis novo Testamento* conti-
 nuetur, non potest non esse fructuosus.
 Hanc rationem pernoscendi præcepta
 Grammatica facillimam esse, experientia
 edoctus sum.

SECTIO II.

De

Lexicis Latinis.

§. I.

IN Latina lingua omnis veterum Lexicographorum opera fuit tumultuaria. Qui eorum conatus intueri cupit, perleget eruditissimam doctissimi *Caroli du Fresne* præfationem, *glossario infimæ latinitatis* ab se edito præmissam. In primis Lexicographis habetur *Papias Vocabulista*, auctor *Catholici*, cujus opus anno post natum Christum M CC LXXXVI. perfectum & ducentis fere annis post Venetiis typis excusum est: cujus defectus & nævos *Nestor Novariensis* in Lexico secundum alphabeti, ut loquuntur, ordinem digesto & Argentorati anno M D VII. typis exscripto, monstravit. Post hos, & *Werdenam*, & utrumque *Fanuesem Joannem* nimirum & *Simonem*, primus est qui Lexicographi nomen mereatur, *Nicolaus Perottus*, episcopus Sipontinus, cujus opus, *cornu copiæ* inscriptum, non Lexicon solum exhibet verum etiam commenta-

mentarium in Martialem; ex quo postea Ambrosius Calepinus maximam dictionarii sui partem *) compilavit.

§. II.

Anno MDLXXIII. Lutetiæ Parisiorum Robertus Stephanus, florentissimi ingenii vir, plenius publicavit Lexicon, cui *thesauri lingue Latinæ* titulum præscripsit, & in quo defectibus, quibus superiora lexica laborabant, mederi studuit. Facere non possum, quin Dan. Georgii Morhofii **) verba lectori ponam ante oculos: *mira, inquit, iste liber fata habuit. Nam velut ad aliquod cadaver vultures convolarunt, qui mira impudentia, auctoris nomine deleto, suum præposuere. Cælii certe secundi Curionis forum Romanum ***), & Theodosii Trebellii promptuarium collaudatum thesaurum exhibent, suppresso veri auctoris nomine.*

F 2

§. III.

*) Conf. Olai Borrichii *analecta ad cogit. de var. L.L. etat. p. m. 42.*

**) Exstant cap. 7. §. 4. lib. *de pura dictione Latina.*

***) Ex hoc & Stephani thesauro collectum & contractum est Jo. Frisii *lexicon trilingue.*

§. III.

Henrici Decimatoris, hominis vera Latinitatis prorsus ignari, *thesaurus* temere sic dictus plus damni adfert lectoribus quam utilitatis. Verum *Stephani Doletii*, viri Latine doctissimi, *commentarii linguæ Latine* utilissimis libris abscribendi sunt. *Basilii Fabri*, Sorani, *thesaurus eruditionis scholasticæ* felicissimis usus est fatis: *Augustus* enim *Buchnerus*, *J. G. Grævius*, *C. Cellarius*, & *A. Stübélius* diligentissime eum locupletarunt, & *Jo. Matthias Gesnerus* eruditis suis observationibus ditio- rem eundem utilioremque reddidit.

§. IV.

Andræ Reyberi, illustris gymnasii Gothani quondam rectoris, *Lexicon* multis accessionibus auctum est a *Christiano Funckero*, haud vulgaris doctrinæ viro; licet *Lexici Fabriani* præstantiam non exæquet. *Lexica Weismanni*, *Kœnigii*, *Lindneri* & *Denzleri* multis sunt in pretio, qui amant aliquanto minora; at *Adamum Frid. Kirschium* reliquis omnibus, qui minora adhuc in publicam lucem emiserunt, palmam præripuisse censeo. *Simulac Jo. Andr. Weberus*, clarissimus gymna-

gymnafii Altenburgensis corrector, novum, quod publice pollicitus est, Lexicon foras dederit, Romani sermonis studiosa juvenus utilissimo libro donabitur. Quae autem modo Lexicis uti debeant adolescentes, rectius exemplis docetur quam regulis.

§. V.

Lexicographis illos etiam adjungo, qui prae Latinae Latinitatis auctores copiosioribus *indicibus* instruxerunt: ex his enim elegantiorum locutionum cumulo augeri possunt Lexica. Praecipuam vero laudem merentur *Nizolii Thesaurus Ciceronianus*, quem, sicut sancte pollicitus est, augebit Georgius Henricus Riebow, vir doctissimus: *Parvi index in Plautum*: Kockerti & Boecleri indices in Terentium: Boccleri *) & larvati Emanuelis Sinceri indices in *Cornelium Nepotem*: Freinshemii & Kocheri indices in *Justinum*: Cellarii & L. C. Rühlmannii indices in *Julium Caesarem*: Bengelii & Rühlmannii indices in *epistolas Ciceronis ad familiares*:

F 3

Freins-

*) Hujus index a J. A. Bosio, Jo. Vorstio & Andrea Stübello mirum in modum auctus est.

Freinshemii & Sinceri indices in *Cur-
tium*: Boecleri & Walchii indices in *Vel-
lejum Paterculum*: Lævini Torrentii &
Casparis Gottschlingii indices in *Hora-
tium*: Gottlibii Cortii index in *Sallusti-
um*: Freinshemii & Christiani Hauffii in-
dices in *Tacitum*: Hermolai Barbari in-
dex in *Plinium*: Weinrichii index in *Ci-
ceronis libros de officiis*; quos si quis do-
ctorum virorum, adjecto elegantiarum
ex Livii libris collectarum indice, in
unum corpus contrahere voluerit, opus
perficiet non adolescentibus tantum fru-
ctuosum, sed etiam eruditissimo cuique
jucundum. bibliopola certe sumtus ad
edendum opus tam præclarum suppedita-
turus nomen suum, bene de re littera-
ria promerendo, perpetuæ gloriæ com-
mendabit.

§. VI.

His quoque adnumerandos esse cen-
seo illos auctores, qui ex optimo quoque
scriptore elegantissimas collegerunt
phrases. Primum inter hos locum me-
rito suo tenet *Bartholomæus Riccius*, cujus
Latine locutionis adparatus si plenior esset
& majori instructus copia, opus sane pos-
sideret

fideret litterata civitas hoc in genere consummatum. Proximum ab hoc locum obtinent *Antonius Schorus*, Lojoliticae societatis sodalis, vir Latini sermonis peritissimus, & *Emanuel Wildnerus*; quorum uterque insignem Tullianarum elegantiarum copiam coacervavit. *Aldi Manutii phraseologia* tantum lectoribus porrigit utilitatis; qua de re *Joannes Caselius*, strenuus ille politioris doctrinae in Germania vindex, dignissimam eandem judicavit, quam eruditissima ornaret praefatione. Nec *Crauseri*, *Ulneri* & *Godeschalci phraseologiae* contemnendae sunt. *Schoensleleri*, qui optimo judicio pulcherrimas loquendi formulas ex antiquis scriptoribus congeffit, *adparatus eloquentiae*, & gravissimo beati Cellarii & meo ipsius judicio, prodesse potest omnibus, qui industriam & operam suam Romani sermonis culturae consecrant. *Jochimi Langii*, quem omnes nativae Latinitatis studiosi honoris causa adpellant, *anthologia Latinitatis*, ab erudito Luca Geigero in Germanicam linguam translata, digna est profecto, quae ab industriis

adoleſcentibus diurna nocturnaſque ver-
ſetur manu.

SECTIO III.

De

Auctorum lectione.

§. I.

Turpiter illos errare, qui e Grammati-
cis & Lexicis ſolis ſine continua au-
ctorum veterum lectione ad Latinæ lin-
guæ facultatem perveniri poſſe opinan-
tur, *Jacobus Facciolatus* *), Italus doctri-
næ ſingularis laude inſignis, peculiari de-
monſtratum dedit oratione. Verum &
illos mera torqueri inſania, qui ex uſu tan-
tum & loquendi conſuetudine veræ Lati-
nitatis notitiam hauriri poſſe clamitant,
tam certum eſt, quam quod maxime.
Genuina Romani ſermonis indoles a ne-
mine recte intelligetur, niſi, jactis funda-
mentis grammaticis, priſcorum aucto-
rum lectioni multum dicatum fuerit ſtu-
dii.

§. II.

*) Hujus orationem celeberrimus *Walchius* præ-
fatione ſua inſtructam formis iterum deſcri-
bendam curavit Lipſiæ.

§. II.

Quod vero ad ordinem hujus lectionis attinet, discrepant doctorum virorum sententiæ. Multis placet *Tanaquilii Fabri*, doctissimi quondam, Salmurienſis academiæ professoris, methodus ^{**}), qua filium suum quatuor annorum spatio ita Romanæ linguæ notitia expolivisse dicitur, ut cum viris certare posset ingenio maximis. Aliis plane diversus sese probat ordo legendi auctores classici. Paucis ego dicam, quid sentiam, spe fretus, fore, ut mea sententia multorum sibi conciliet adſensum.

§. III.

Primum legenda censeo *colloquia* Langianæ grammaticæ subjuncta, & *colloquia* clarissimi *Freyeri Terentiana*: in quorum lectione in id omni diligentia incumbamus oportet, ut & vocabulorum hauriatur a discipulis notitia & analyseos grammaticæ

F 5

***methode pour commencer les humanites Grecques & Latines, Salmurii 1672.* Utilissimis hanc methodum observationibus illustravit clarissimus *Andreas Samuel Gesnerus*, aliquot programmatibus, quæ Rotenburgi ad Tubarim publicavit.

maticæ comparatur facultas. Accedant deinceps tirones ad lectionem *Eutropii* ***) , *novi Testamenti Castalionis* *) , & *fabularum Phædri* **); quo in negotio in id plurimum industriæ conferendum est, ut & etymologiæ & syntaxeos ratio habeatur quam accuratissime.

§. IV.

Animo hisce præfidiis præmunito pueri legant relegantque necesse est laudatissimos illos purissimæ ac nativæ maxime latinitatis triumviros , *Cornelium Nepotem* , *C. Julium Cæsarem* , & *M. Tullium*

***) Hujus stylus tenuis est, ideoque puerili ætati maxime conveniens. Qui minus puram ejus dictionem esse clamitant, eos adnotationes meæ, quibus eundem illustravi, ad meliorem adducere possunt sententiam.

*) Hujus ingentem esse utilitatem, diuturnus usus, præstantissimus ille magister, multis commonstravit.

***) Harum argumentum cum magna conjunctum est voluptate, nec orationis puritas iis deest. Optimas Phædri editiones debemus *Jo. Christophoro Wolffio*, *Petro Burmanno*, & *Godofredo Richtero*,

lium Ciceronem. Quod ad Nepotem ^{***)} attinet, nemo est doctiorum, qui ignoret, nativum in ejus stylo inesse leporem, quo nihil est pulchrius, nihil ad alliciendos puerorum animos aptius; quo factum, ut præstantissimus quisque haberit eum in deliciis. In stylo Cæsaris *) omnes naturalem pulchritudinem admirabuntur, qui sobrium talibus de rebus ferre possunt judicium; id quod illustris *Jo. Wilh. Bergerus* **) illustribus demonstravit exemplis. Ciceronem denique præstantissimum ^{***)} fuisse Romani sermonis artificem, quis est, qui negare audeat?

^{***)} Optimis utilissimisque editionibus nos donarunt *Augustus Buchnerus*, cujus genuinas adnotationes in lucem protraxit *Andr. Stübelsius*; *Christoph. Cellarius*, laudatus *Stübelsius* & larvatus *Emanuel Sincerus*.

*) Editiones Cæsaris, quas foras dederunt *Io. Georgius Grævius*, *C. Cellarius*, & *Leonb. Christoph. Rüblius*, singularem merentur laudem.

***) In eximio illo maximæque doctrinæ plenissimo *de naturali pulchritudine orationis* commentario.

****) *Quintilianus* lib. X. cap. v. ille, inquit, se profecisse sciat, cui Cicero valde placebit.

deat? Cum vero Tullius multa scripserit, in libris ejus legendis certus observandus est ordo, ut faciliora præmittantur intellectu difficilioribus; quam ob causam in legendis *epistolis ad diversos*, item in evolvendis libellis *de senectute & de amicitia*, itemque in pertractandis libris *de officiis*, princeps figenda est opera: omnem vero laborem in his collocandum facilem reddet *Chrestomathie Ciceroniane*, quam amplissimi *Jo. Matthie Gesneri* industriæ debemus, paullo accuratior lectio. Ad eorum præterea accedo sententiam, qui existimant, utilitati suæ illos quam optime consulere, qui cum lectione Ciceronis lectionem *Aonii Palearii* *) nec non *Pauli Manutii* **) conjungen-

*) Doctissimus hic veritatis testis Tullii puritatem, elegantiam, compositionem & numerum tam prudenter, tam feliciter expressit, ut reliquis omnibus ejus imitatoribus antecellere is mihi videatur. Opera ejus ex officina *Wetsteiniana* conjunctim prodierunt *Amstelodami* an. 1695. Novam eorum editionem clarissimus *F. A. Hallbauerus* nuper in lucem emisit.

**) Ad Ciceronianam dictionem nihil accedit propius,

jugendam esse statuunt: hi enim praeclaro suo exemplo ostenderunt, quid adfida Ciceronis imitatio possit efficere, & qua ratione ejus dictiones in exprimendis rebus nostra aetate occurrentibus adhibere queamus commode.

§. V.

Verum quoniam ex Nepote, Caesare & Cicerone non phraes solum excerpenda memoriaeque mandanda sunt, sed elegans etiam totius orationis nexus ex iis addisci debet; haud difficulter intelligitur, & accuratissima lectione & sedula imitatione horum scripta in succum convertenda esse & sanguinem: quid? quod nemo non videt, horum libros nunquam debere seponi. Is vero ex horum adfida lectione plurimum reportabit utilitatis, qui monitis meis, jam exponendis, obtemperabit. *Primo* caveas rogo, amice lector, ne festines, aut gloriae tibi fore existimes, si brevi temporis spatio quamplurima legeris: *deinde* inhareas paullisper singulis vocibus, nec credas, te non instar tironis

propius, quam ornatissimae Manutii epistolae, si totius orationis ambitum consideres; plus tamen vigoris in epistolis Palearii inest.

nis sed veterani militis in hunc ingressum esse campum : *postea* aveas scire rationem, quam habuit in mente, qui sic, non aliter, scribere decrevit ; hac si arseris aviditate, nihil ut jam notum transvolabis : *tum* sollicitus sis de convenientia & blando quasi concentu omnium in paragraphi ambitu conjunctarum vocum, ut pernoscas, quomodo factum, ut unam omnia formam obtinuerint : *praeterea* curæ tibi sit vocum formularumque solemnitas, insigne illud styli decus ; nec negligas verborum delectum, sine quo incultus plane est stylus ac stolide vagus, sed diligenter potius consideres, cur hoc vel illud verbum, postpositis ceteris, a scriptoribus sit electum. Jam descendam ad monita specialiora. In *præpositionibus* haud raro vertitur magna pars elegantiae ***) : hujus itaque ut notitiam tibi compares, omnem des operam. Deinde magna latet elegantia in vocum *geminationibus*, in quibus per *μερισμὸν* ejusmodi vocabula junguntur, quæ fere ejusdem

***) Elegans est locutio, cum Nepos *qua ex re iratus* inquit pro *propter quam rem iratus*.

dem significationis videntur, neque tamen sunt *). Tum animum tuum convertas ad *epitheta*, quæ solutæ orationi & elegantiam addunt & gravitatem, immo sine quibus plane imbellis est oratio **): ne igitur frigida epitheta adhibeas, necesse est, ut ea memoriæ fideliter imprimas, quibus usi sunt auctores antiqui. Postea curam elegantium aptorumque *adverbiorum* habeas studiosissime, in quibus magnum inest ornamentum ***). Deinde cum innectendis orationis vinculis, quibus periodus periodo & membrum membro jungitur, mira veterum, Nepotis inprimis, Cæsaris, & Ciceronis, industria

*) Hisce geminationibus usi sunt Cæsar, Cicero, & Muretus sæpenumero.

**) Mirus in his epithetis artifex est *Petronius*, cujus *Satyricon* eruditis observationibus illustravit Petrus Burmannus. Ceterum epitheta Ciceroniana collegerunt *Petrus Io. Nunnesius* & *Sebastianus Figulus*.

***) Quid, quæso, est elegantius pulcherrimo adverbiorum usu, cum Nepos scribit in præfatione: *in virtutibus ejus commemoratur, saltasse eum commode, scienterque tibi cantasse.*

stria eluceat, aliis, nimirum Plinio & Tacito, occultum nexum quærentibus; ut mentis tuæ oculos in commemorata vincula *) conjicias, necesse est. Tum verborum collocationem, in qua magna vis est, animo tuo diligenter imbibas, ut prisce Latium in scriptis tuis conspiciatur. Integræ etiam *phrases* adspectentur sedulo, & ita quidem, ut ad sermonem integrum, atque ad causam, cui serviunt, referantur: nec eminentes solum accurate considerentur loquendi formulæ, sed rariores etiam, ut manifestum sit posthac in scriptis tuis, te non usum esse locutionibus auctoritate carentibus; sed caveas, ne rariores quovis usurpes loco, cum & suspicio ambitionis apud doctos & solocissimi species apud indoctos iudices **) fugienda sit. Postremo *figuras* & grammaticas & rhetoricas, in laudatis auctoribus obvias, ut consideres, rogo; immo **discas**

*) *Suus & hic cuique genius*, inquit Jo. Lud. Præschius, *aliterque historicus, aliter orator aut epistole scriptor telam suam contextit*, pag. 88. *præcept. styli*, a G.N. Kriegkio edit.

**) Vid, laudati *Præschii* libr, alleg. p.90.

discas ab iis, quem modum in figuris ser-
vaverint.

§. VI.

Quoniam vero hæc una lectio, quamvis sedula *** & docta, confici nequeunt; sapius iidem scriptores debent relegi, ut in intimam eorum penetrare possis familiaritatem. Lectio autem Ciceronis semper cum lectione Cæsaris ac Nepotis conjungenda est, ut, quicquid forsan tumoris ex lectione Ciceronis hæserit, lectis Nepote & Cæsare, possit abstergi: & eundem in finem lectionem Manutii a lectione Palearii nunquam separandam esse censeo, ut nimirum paullo tumidior Manutii stylus *) mediocri Palearii dictione temperetur. Ut vero in intimam laudatorum auctorum familiaritatem pervenire queas modo faciliori, necesse est, ut *parallelas*, uti vocare eas

G sole-

***) Ad sedulam lectionem quædam præter hæc tenus dicta requiruntur, quæ infra subjungere decrevi. Hactenus enim ea solum tradidi, quæ præsertim in lectione Ciceronis, Cæsaris ac Nepotis observari debent.

*) Plus tamen tumoris in Mureti stylo inest, quam in dictione Manutii,

solemus, *imitationes* **), ex iis proponendas, habeas tibi commendatissimas: de quibus infra pluribus verbis exponam.

S. VII.

Hiscæ auctoribus indicata ratione versatis progrediendum est ***) ad *Livium* *), *Ciceronis* orationes selectiores **), *Plinii* epistolas ***), *Taciti* libros historiarum & annalium *), item ad *Suetonium* **), *Sallu-*

**) Tales ego ex recentiori potissimum historia collectas Lipsiæ anno 1722. edidi, & tum Cornelii tum Cæsaris dictionibus exprimendas pueris proposui.

***) Ciceronis tamen epistolæ ac libri philosophici, item Nepotis & Cæsaris libri nunquam debent seponi.

*) Optimas Livii editiones debemus *I. F. Gronovio* & *Io. Clerico*.

**) Hæ utilibus notis instructæ sunt in Cellariana editione, nec non in illa, quæ Halæ Magdeburgicæ ex officina Rengeriana prodiit.

***) Has *Cellarius* & *Io. Christ. Herzogius* fructuosa ratione illustrarunt.

†) Inter Taciti editiones omne punctum ferunt illæ, quas *Gronovius*, *Ryckius*, & *Christianus Hauffius* foras dederunt.

**) *Suetonium* eximiis notis illustrarunt *Jo. Ge. Grævius* & *Sam. Pitiscus*.

Sallustium ***) , *Justinum* *) & *Velle-
jum* **) *Paterculum*. Hi vero legendi
G 2 sunt,

***) Sallustium observationibus egregiis expla-
narunt Jac. Gronovius & Jo. Minellius; reli-
quis tamen omnibus palmam præripuit illa,
quam industriæ clarissimi *Gottlibii Cortii* ac-
ceptam referimus.

*) Hic stylo usus supra ævi sui indolem nitido.
Laudem meretur editio *Justini Græviana*; nec
laude sua privanda est illa, quæ Germanicis
notis instructa *Augustæ Vindelicorum* pro-
diit.

**) Hunc Petr. Burmannus & Jo. Ge. Walchius
explicuerunt adnotationibus admodum erudi-
tis, quas commendo quam diligentissime
omnibus, quibus fructuosa debet esse ejus le-
ctio. Commemoratis auctoribus addi etiam
possunt *Q. Curtius Rufus* & *Valerius Maxi-
mus*: rerum enim, quas enarrant, varietate
animos delectant. Præ ceteris vero libris ad
comparandam vocum & phrasium copiam ne-
cessariis commendatione longe dignissima est
celeberrimi Jo. Matthiæ Gesneri *Chrestoma-
thia Pliniana*, quæ præcipua *historiæ natura-
lis C. Plinii Secundi* capita erudite illustrata
exhibet: quod si idem vir præstantissimus ex
M. F. Quintiliano pari industria *chrestoma-
thiam* exciperet, commoda juventutis egre-
gie auferentur.

sunt, non ut imitatione accurata eorum stylum exprimere cupias, sed ut & vocum phrasiumque copiam & antiquæ historiæ notitiam tibi compares; stat enim sententia mea, qua, præter Nepotem & Cæsarem atque Ciceronem, nullum imitandum esse, ratus sum.

§. VIII.

Tum pro diverso studiorum fine (discernendum est, quod studiorum genus quisque sequi velit) in diversorum auctorum libris versandis purioris Latinitatis cupida juvenus operam suam ponat necesse est. Qui ad Theologiam animum suum adplicare constituit, *Lactantium* ***) legat, *Minutium Felicem* *) & *Sulpitium Severum* **), auctores priscae Latinitatis aman-

***) Hujus Christianorum Ciceronis opera notis illustrarunt Cellarius & Walchius: de stylo ejus peculiari dissertatione exposuit beatus Io. Aug. Krebsius.

*) Cellarianæ Minutii editioni haud postremus debetur locus.

***) Illa operum Sulpitii editio reliquis antecellit, quæ cum notis Joannis Vorstii & Jo. Clerici an. 1709. Lipsiæ prodiit: de stylo ejusdem peculiari dissertatione exposuit clarissimus Christianus Breithauptius.

amantissimos : hisque addat omnia scripta excellentissimi Theologi *Jo. Francisci Buddei*, partim historiam ecclesiasticam partim ipsam sacram Theologiam illustrantia, quibus nihil potest excogitari elegantius. Qui utilissimo Jurisprudentiæ studio totum se dare decrevit, magnam sermonis elegantiam inveniet in illis veterum Jctorum fragmentis, quæ Justiniani imperatoris jussu in quinquaginta male *digestorum* libros redacta sunt, nec non in *Cunæi* *** orationibus, atque in scriptis illustrissimi *Jo. Henrici N. D. de Berger*, beati *Jo. Philippi Slevogtii*, perillustrium virorum *Justi Henningii Boehmeri*, *Jo. Petri de Ludewig & Nic. Hier. Gundlingii*, illustris *Mich. Henr. Gribneri*, *Jani Vincentii Gravinae*, *Jac. Car. Speneri*, aliorumque, qui civitatem litteratam præclaris suis exornant meritis. Qui

G 3

ope

***) Ego vero, inquit Cellarius, quod semper judicaveram, & a magnis viris adprobatum sciebam, neque infructuosum fuisse longo usque didiceram; pro candore meo confessus sum, *Petri Cunæi* orationes mihi omnibus videri præferendas, in præfatione novæ editioni præmissa, quæ an. 1693. Lipsiæ prodit.

operam suam arti *Medicæ* consecrare cupit, legat *Cornelium Celsum* *) suavissimæ Latinitatis auctorem, qui artis medicæ capita dictione nitida expressit: & huic addat recentiorum Medicorum, qui Romani sermonis notitia **) floruerunt, libros præstantissimos, nominatim *Wedeliorum, Hofmanni, Jo. Jac. Baieri, Godofredi Thomafii, Laurentii Heisteri*, aliorumque, qui rempublicam litterariam doctrina sua adjuvant. Qui philosophiam naturalem, quam *Physicam* adpellamus excolere student, diligenter versent *Plinii* ***) *historiam naturalem, rei rusti-*

*) Laude dignæ sunt illæ editiones Celsi, quas in lucem emiserunt *Theod. Ians. ab Almeloveen* & *Georg. VVolffg. VWedelius*.

**) Hosce medicos recensuit pariter atque celebravit amplissimus *Jacobus Burckhardus* in *medico humanitatis studiorum vindice*. Omnes puritate styli vincit medicus illustris *Jo. Godofredus N. D. de Berger*.

***) Præstantissimas hujus editiones litteratis donarunt *Jo. Frid. Gronovius* & *Jo. Harduinus*.

rusticæ scriptores *), hisque addat præstantissima Physices compendia, quæ summus *Buddeus*, *Jo. Melchior Verdrisius*, & *Jo. Frid. Wuchererus* in publicam miserunt lucem. Qui data opera in nobilissimum Philosophiæ studium incumbere constituerunt, ex libris philosophicis Ciceronis, Buddei, Gundlingii, Syrbii & Ephraimi Gerhardi plurimum capient utilitatis.

§. IX.

Ingentem etiam fructum in soluta oratione præbet prudentior poetarum lectio. *Virgilii* eclogæ & georgica, item *Horatii* epistolæ atque carmen de re poetica, nec non *Ovidii* libri tristium & fastorum proxime ad solutæ orationis indolem accedunt: acutæ dictionis amantes maxime juvabit *Lucanus*.

§. X.

De reliquo in veterum auctorum lectione ratio etiam habenda est rerum,

G 4

primo

*) Hi collecti sunt olim a Roberto Stephano; hujus vero industriam quam longissime superavit celeberrimus *Jo. Matthias Gesnerus*, cujus nova laudatorum scriptorum editio brevi prodibit in lucem.

primo ut rituum antiquorum **) notitiam tibi compares; deinde ut ea memoria mandes sedulo, quæ ad historiam tum litterariam tum civilem pertinent, præcipue ut varias philosophorum sectas, quibus antiqui scriptores addicti fuerunt, pernoscas; tum ut memorabiles sententias, pulcherrimas comparationes, & exempla memoria digna seponas; denique ut diversam indolem styli, quo modo hic modo alius delectatus fuit, perspicias.

§. XI.

Verum enim vero iterum iterumque suadeo, ut Nepotem, Cæsarem & Cicero-
nem continuo amore complectaris, hos-
que aureæ, priscae & castissimæ Latinitatis triumviros solos accuratiori imitatio-
ne in succum & sanguinem convertas, re-
liquos vero tantum copiam vocum phra-
siumque

**) Propterea cum lectione auctorum Romanorum aliquod Romanarum antiquitatum compendium conjungendum esse censeo, cujusmodi sunt *Petri Josephi Cantelii liber de republica Romana*, *G. H. Nicupoorti succincta explicatio rituum Romanorum*, & *Pauli Christiani Hoepffneri Roma antiqua*.

fiumque comparandæ causa legas, postremo ut recentiores etiam scriptores supra a me commendatos magni facias. Quod si consilio meo obsequium præstiteris, futurum esse confido, ut Latini sermonis evadas peritissimus.

SECTIO IV.

De
imitatione Auctorum.

§. I.

NE omnia fœde commisceas, tanquam suis saginam pares, opus est imitatione: quæ haud erit difficilis, si imaginem propositam animo penitus receperis, & ea, quæ supra de monitis in legendis præstantissimis auctoribus observandis tradidi, combiberis. Imitatio vero est ars auctoris stylum ejusque ideam pulchra ratione exprimendi.

§. II.

In duos errores hic homines præcipiti casu dilabuntur, dum alii nullum imitandum temere credunt, alii omnes promiscue imitandos censent: illi nunquam ad veræ Latinitatis facultatem pervenient,

cum fieri non possit, ut linguæ mortuæ nativum leporem sine imitatione adsequamur; hi foede omnia miscebant & inæquali adsuescent dictioni, cum non possit non fieri, ut is, qui modo hunc modo illum imitatur, orationem compilet parum sibi similem.

§. III.

Stultissimum est, ad imitandum non optima quæque sibi proponere. Cujus vero stylus naturali pulchritudine clarius exsplendescit, quam Cornelii Nepotis, Cæsaris & Ciceronis? Ecquid nativo lepore excogitari potest præstantius? quid ad conciliandam aliorum benevolentiam aptius? Dices fortasse, naturam quemque suam hac in re debere sectari, ideoque iis Ciceronem esse commendandum, quæ naturali quadam propensione ad sermonis ubertatem feruntur: Plinium iis, qui arguta dictione delectantur: Tacitum iis, quibus oratio gravis placet: Curtium iis, quibus sermonis flores sunt in deliciis; Cornelium Nepotem iis, quibus simplici oratione nihil est carius, antiquius nihil. At scias velim, te errare,

rare, licet verba tua magnam veritatis speciem præ se ferant. Imitaberis Cæsarem, neque tamen unquam evades Cæsar; imitaberis Ciceronem, neque tamen unquam evades Cicero. Si prudenter satis institueris imitationem, imitaberis aliquoties collaudatos prisca Latinitatis triumviros, ut naturali pulchritudini adsuefcas; at a re ipsa, & quod memoria dignissimum, a iudicio & genio tuo vitam quasi, spiritum & robur trahet stylus tuus, ut tuus adpelleretur partus.

§. IV.

Imitatio vulgo dividitur in *puerilem* & *virilem*; illa est, qua pueri manu quasi ducuntur ad effingendam periodum auctorum commemoratorum periodo similem & ad pernoscendum orationis eorum ambitum; hæc est, qua viri pariter atque adolescentes integrum orationis eorum habitum, itemque virtutes, inventionem, dispositionem & elocutionem exprimere contendunt.

§. V.

Quod ad puerilem imitationem attinet, errare illos adfirmo, qui eam imitatione-

tationem adpellant puerilem, qua phrasés tantum ex auctoris oratione, non curato ejusdem nexu & neglectis periodi rationibus, hinc inde anxie excerpuntur, & morose deinceps ad conficiendum centonem ineptissimum adhibentur. Talem enim imitationem, quam tamen multis in scholis invaluisse videas, *servilem* rectius, immo *asininam*, dixeris, quam puerilem. Etiam in puerili imitatione de sermonis nexu solliciti simus oportet, ut pueri non sentientes & omni opinione celerius periodum aptam discant exprimere. Puerorum itaque utilitati bene consuluisse mihi videor, dum aliquot abhinc annis *parallelas* *) in Nepotem ac Cæsarem imitationes typis excribendas curavi: talia certe styli exercitia fructuo-

*) Scilicet non verba solum & phrasés sed ipsum plerumque orationis nexum & habitum imitatus sum, exemplis ex recentiori potissimum historia collectis. Errores typographicos, qui in illis adparent, nemo negligentiae meae tribuet, cum Hildburghusa procul absit a Lipsia.

fructuosa discipulis meis fuisse, longo usu edoctus sum.

§. VI.

Virilis imitatio & auctorum virtutes exprimit, & nexum orationis, quatenus rei tractandæ convenit, diligenter servat; quatenus vero ei adversatur, eundem mutat, aut addendo, quæ necessitas & rei indoles postulat, aut subtrahendo quæ sunt superflua. De orationis nexu & periodorum habitu, viri pariter atque adolescentes virili imitationi indulgentes stylum aprant rebus, non res stylo, & omni animi contentione in id incumbunt, ut, plagii suspicionem evitaturi, a suo ipsorum iudicio ac genio vitam stylus trahat & spiritum. Quoniam vero virtutes auctorum modo elucent in *inventione*, quæ in excogitandis argumentis versatur: modo in *dispositione*, quæ cum singulas totius orationis partes tum singula argumenta apto ordine collocat:

locat: modo in *elocutione*, secundum quam varius est character, varia sunt acumina, variæ denique pro rei ratione periodi; omnis in id conferenda est opera, ut decora imitatione res eo perducatur, ut laudatos auctores exæquemus. In hoc negotio præstantissimorum virorum labor assiduus positus fuit: omnes itaque adolescentes, qui ad majora diligenter contendunt, ut in hac quoque imitatione multum studii figant, amice rogo; ut vero voto suo eo felicius potiantur, & me salutaria monita tradidisse, intelligant, legant quæso beati *Casparis Sagittarii* librum de *lectione & imitatione Ciceronis*.

CAP.

CAP. IV.

De

VARIIS STYLI EXERCITIIIS.

§. I.

STylus continua exercitatione perficitur : ut variis igitur ejusdem exercitiis ut jam exponam, ordinis exigit ratio. Prima styli exercitatio consistit in variatione nominum, in commendatis supra colloquiis occurrentium, per casus, verborum vero per genera, modos, tempora, personas & numeros: cum quo negotio conjungi debent breves **) syntacticarum præceptionum imitationes, quibus puerili ætati sensus earum suggeritur.

§. II.

**) Tales exhibet *Fridericus Rombergius* in *exercitationibus syntacticis*; sed quilibet præceptor artis docendi gnarus sua industria pari ratione imitatiunculas conscribet, easque Grammaticæ suæ accommodabit.

§. II.

Deinde accedendum est ad translationes ex lingua Latina in vernaculam, quæ mirificum pariunt fructum; cum e contrario illi laborem prorsus inutilem tironibus injungunt, qui præcipiunt, ut e sermone patrio in Romanam linguam aliquid transferant.

§. III.

Huic labori succedant imitationes *parallele*, quas, ex mea quidem sententia supra explicata, pueriles etiam possis dicere: dici enim vix potest, quantum fructus ex iis hauriant tirones; id quod longo usu cognovi atque perspexi.

§. IV.

Tum hoc pueris detur negotium, ut aliquot interdum periodos Nepotis, aut Cæsaris ac Ciceronis, in Germanicam linguam translatas, alijs, sed idem significantibus, vocibus & phrasibus reddant: sic & vocabulorum proprietas pernoscitur, & verborum copia conquiritur. Quærendæ enim sunt voces ejusdem notionis, quas *synonyma* adpellare consueverunt philosophi; & phrasæ evolvendæ, eandem significandi vim habentes.

§. V.

§. V.

Postea ingenia puerorum exercentur componendis periodis oratoriis, cum simplicibus tum compositis: quarum usus modo prorsus incomparabili styli reddit faciliorem; plenior tamen de periodis doctrina in futura demum projiciatur tempora. Cum hac vero exercitatione jungatur labor ille, quem antea in elaborandis imitationibus parallelis ponendum esse adfirmavi: sic enim omni opinione celerius periodum effingere discent pueri.

§. VI.

Deinde instituantur crebriores variationes propositionum per figuras rhetoricas, ut, adjuvante magistro, earum indoles perspiciatur. Hoc sane exercitium & ingenium strenue excitat & judicium acuit mirifice, si accedat prudentis præceptoris sobria institutio.

§. VII.

Adhæc monstretur adolescentulis, quomodo propositio data dilatari quotque modis mutari possit: sic enim viam panditur amplificationi, qua ea, quæ

H

pres-

pressius ab auctore quodam dicta sunt, dilatamus; quam mox explicabo verbosius.

§ VIII.

Sine mora deinceps adolescentuli accedant ad *chrias* cujuscunque generis. *Chria* vero est ^{***}) concinna propositionum seu periodorum connexio, quibus aliqua sententia explicatur, confirmatur & illustratur. Multi sunt, qui *chriarum* commonstrarunt rationes; inter quos eminent *Christianus Weisius*, ille multorum præceptorum oratoriorum artifex, *Godofredus Ludovici*, gymnasii Coburgensis academici quondam director & professor, & *Tobias Eckhardus*, Quedlinburgensis gymnasii rector: mihi vero Eckhardi præceptiones visæ sunt utilissimæ & maxime perspicuæ. Plurimum difficultatis inest in *chriis Aphthonianis*, quas invenit Aphthonius Sophista, qui Antiochiæ natus sæculo post salutarem Christi nativitatem secundo floruit, & pro-

gymnasma-

***) Vox *chria* significat *usum*, & hoc loco vocabulum artis est, quia *chriæ*, si recte adhibeantur, usum præstant cum in vita civili, tum in dicendi ratione.

gymnasmata, quibus ad dicendi facultatem juvenus præparetur, conscripfit, in quibus etiam *cbria* locum habet; sed si beati Ludovici & clarissimi Eckhardi præceptis usus fueris, omnis tolletur difficultas.

§. IX.

Fructuosum styli exercitium est quoque *coarctatio*, quæ est pressa atque adstricta eorum, quæ cum diffuso ambitu & copioso verborum strepitu ab auctore quodam dicta sunt, expositio; quod negotium facili labore peragi potest, si, ut exemplo rem illustrem, quædam Ciceronis, Mureti & Manutii, qui numerosas plerumque exhibent periodos, omni verborum luxuria præscissa redigantur ad breviter. Hic adolescentulus experiri potest, quid ingenium ipsius efficere queat.

§. X.

Huic exercitio succedat *amplificatio*, quæ ea, quæ pressius ab auctore quodam dicta sunt, per omnes amplificandi modos *) dilatate studet; cui servire possunt

H 2

permul-

*) Non solum tropi & figuræ, sed etiam omnes circum-

per multa Taciti, Plinii & Sallustii, loca, quæ diducantur & copiosiore ubertate orationis exprimantur.

§. XI.

Animo hisce adminiculis ad majora præparato operam navet adolescens, ut epistolarum conscribendarum rationem perdiscat. Multi sunt, quos de arte epistolographica præcepta tradidisse scio. *Desiderii Erasmi Roterodami* præcepta luculenta sunt omniumque veterum superant industriam**): *Justi Lipsii* regulæ utiles sunt, si instructæ sint eruditis *Christophori Heidmanni* notis: *Christophori Schraderi* dispositiones variarum epistolarum dignæ fuerunt, quæ a *Jo. Burchardo Majo* luculentis illustratæ sint observationibus:

cum circumstantiæ quis? quid? ubi? quibus auxiliis? cur? quomodo? quando? fontes amplificationis porrigunt; nec vocum pariter atque phrasium geminationes, quarum observationem supra commendavi, negligendæ sunt.

***) Erasmi, Lipsii & Schraderi præcepta in unum collecta corpus edidit *Justus a Dransfeld*, qui Goettingensi gymnasio magno olim fuit ornamento.

nibus: *Christophori Adami Ruperti & Jo. Starckii* præceptiones parum laudis merentur; at *Melchioris Junii* institutiones omni laude sunt dignissimæ. Hisce tamen omnibus palmam dubiam reddidit *Dan. Georgii Morhofii* de ratione conscribendarum epistolarum liber singularis, quem eruditissimis accessionibus locupletavit collaudatus antea *Mojus*, Kiloniensis academix professor; cum quo conjungendas censeo *Jo. Andreæ Planeri epistolas enthymematicas*, quibus nihil inveniri potest elegantius, utilius (***) nihil. Quod ad ipsas epistolas attinet, omnis res redit ad *titulum, epistolæ corpus, & subscriptionem nominis*. Titulus vel externus est vel internus. Externus complectitur elogia communia, in quibus decori civilis ratio habenda; & nomen illius, ad quem scribimus, itemque munus quo is fungitur; & denique locum, cujus est incolæ, qui quarto casu, ex summorum virorum judicio, exprimendus est. Titulum internum quidam efferunt casu quin-

H 3

to;

***) Singula enim præcepta elegantibus illustravit dispositionibus epistolarum, & simul Ciceronis, Plinii aliorumque exempla monstravit.

to; alii tertio, cui addunt *S. P. D.* & nomen suum primo casu exprimunt, priscos Romanos imitaturi. Si ipsum epistolæ corpus consideres, alia est ratio epistolarum ad familiares mittendarum, in quibus non solum libera est dispositio, sed & stylus tenuis; alia epistolarum elaboratorum, quas ad patronos aliosque viros muneris amplitudine conspicuos perscribimus, in quibus & dispositio debet esse accuratior *), & stylus mediocris. Quod ad subscriptionem nominis attinet, illa plane negligitur ab iis, qui in exprimendo titulo interno antiquam Romanorum formulam *S. P. D.* adhibuerunt; reliqui vero & amplitudinem illius, ad quem scribunt, iterum indicant **), & suo ipsorum nomini modestiæ

*) Sequantur quæso adolescentes Planeri laudata entymemata, quæ sæculi nostri genio sunt accommodata.

***) At purioris sermonis amantes omni studio cavent, ne usurpent locutiones *abstractas*, Germanicæ linguæ imitatione inventas, e. g. *magnificentia vestra* cultor. Hæc novitas barbara in stylo Latino reprehensionem meretur.

desitiæ & verecundiæ indicem præponunt.

§. XII.

Epistolis succedant *declamationes scholasticae*, quæ ingenii exercendi ergo & eloquentiæ ostentandæ causa de rebus ad eruditionem pertinentibus, cum historicis tum dogmaticis, in scholis & gymnasiis habentur. Quod si fata doctrinarum philosophicarum & historia præcipuorum dogmatum theologorum talibus declamationibus recenserentur, duplex inde ad discipulos redundaret utilitas: nam & litterariæ historiæ notitia sic imbueretur eorum animus, & styli Romani compararetur facultas. Ceterum ad scholasticas declamationes merito etiam illæ referuntur oratiunculæ, quas aptus & idoneus præceptor ex publicis rerum novarum tabulis eum in finem potest effingere, ut disciplinæ suæ alumni, personas legatorum magnorum Principum sustinentes, memoriter easdem recitare queant: in quibus recitandis in id incumbant juvenes, ut decoris gestibus utantur, liberum vultum ostendant, & clara voce

omnia exprimant. Dicitur vix potest, quam fructuosa sit hæc exercitatio.

§. XIII.

Quoniam præterea sine copia vocum & phrasium fieri non potest, ut *delectus* infituitur; bene consulunt utilitati ætatis juvenilis, qui suadent, ut unus auctor alterius interdum ore loqui doceatur. Id negotium feliciter succedet, si, exempli causa, aliquis ex Nepote capiatur locus, isque, sensu retento, vel Ciceronis, vel Velleji Paterculi, vel Livii, vel alius auctoris verbis exprimat. Illi elegantioris Latinitatis indices, phrasæ præstantissimas exhibentes, quos supra commemoratos fuisse memini, plurimum hoc in labore porrigunt auxilii.

§. XIV.

Crescente humerorum robore augeatur oportet ingenii exercitatio; quem in finem deinceps opera danda est, ut caput aliquod aut sermo aliquis brevior ex tenui dicendi genere evehatur in mediocre. Hoc vero labore aliquoties peracto, ingenii nervos in id intendant adulescentes, ut sermonem ex mediocri dicendi genere in sublime attollere discant.

Sic

Sic brevi tempore experientur, quam felices in Romani sermonis cultura fecerint progressus.

§. XV.

Tum accedendum est ad *solutionem carminis*, sive elegantem carminis in prosam mutationem; quo exercitationis genere, cum id styli poetici & prosaici discrimen liquido commonstret, ipsos veteres non sine fructu *) usos fuisse novimus. Ubi vero res eo deducta, ut adolescentes poetarum dicta metri legibus solvere didicerint, utili perfungentur labore, si etiam historicorum elegantes narrationes numeri poetici legibus adstringere studuerint. Illis exemplo esse poterit industria Nicodemi Frischlini, qui Virgilii, Horatii & Persii elegantissima dicta in prosam ingeniose convertit: his exemplo erit laudibus dignissima Eobani Hessi diligentia, qui spiritus plenifimos

*) Is praefertim plurimum fructus percipiet, qui elegantissimas Virgilii descriptiones, in quibus mirus fuit artifex, in sermonem a metri legibus liberum diligenter & accurate commutabit.

simos sanctissimi Davidis psalmos in poeticum stylum erudite transtulit.

§. XVI.

Qui præterea ex Græcis auctoribus aliquot loca in Latinum sermonem transferunt, utilissimum negotium suscipiunt. Ad verbum ea transferre, nec magnæ utilitatis est nec magnæ artis; is vero, quid ingenium ipsius efficere valeat, facile cognoscet, qui, non curatis verbis singulis, mentis scriptoris explicandæ gratia, dicta ejus copiose circumloquetur: qua in re feliciter is progredietur, cujus oculis exemplum Angeli Politiani, viri celeberrimi, obversabitur, qui in Herodiano copiosa paraphrasi explanando memorabilem collocavit operam.

§. XVII.

Quatuor adhuc restant exercitiorum genera, *programmata* nimirum, *orationes*, *panegyrici* & *inscriptiones*. Quod ad *programmata* attinet, stylus in iis debet esse mediocris, perspicuus, & interdum, pro rei tractandæ ratione, gravis: thema inveniendum est haud vulgare, sed jucundum & consideratione dignum, & ita denique comparatum, ut aut orationi,

tioni, cui præmittitur, aut, si non præmittatur orationi publice habendæ, loco temporique conveniat. Thematum inventio non erit difficilis, si nexum cum integrarum disciplinarum tum specialium veritatum, quo una cum altera conjungitur, cognitum habeat scriptor atque perspectum. Nostra ætate excellent programmata Jo. Franc. Buddei, Christiani Gottlibii Schwarzii, J.C. Boehmeri, Jo. Casp. Posneri, Erhardi Reuschii, Jo. Michaelis Hallwachsi, & aliorum.

§, XVIII.

Ad orationes pervenio, quæ non minus mediocre dicendi genus postulant. *Exordium*, quod primum inter dicendum, & in elaboratione & in partium orationis dispositione sit ultimum; variis autem sunt exordiendi modi, cum modo ab auditorum dignitate, modo a statu & doctrina oratoris, modo a loco, modo a tempore, modo ab occasione dicendi, modo a re ipsa exordia petere queamus; de reliquo exordium octavam tantum orationis partem impleat, & indicatæ

propo-

propositioni subnectatur brevis *captatio benevolentiae*. Quod deinde ad ipsum orationis corpus attinet, thema non fit tritum & ubivis obvium; argumenta non ex ineptis istis *locis topicis* sed ex ipso disciplinarum nucleo petantur, & in certas classes apte constitutas distribuuntur, & denique ope enthymematum orationum ita connectantur, ut nihil negligatur, quod orationem elegantem & auditu dignam potest efficere. In *epilogo* seu conclusione adfectus auditorum concitentur, ut animi ad adsensum perducantur: interdum adhortatio, interdum gratiarum actio, interdum votum subjungitur. Specialia praecepta tradere, mihi non est animus; cum hoc in libro de styli elegantia maxime sim sollicitus, cujus in orationibus potissimum habenda est ratio.

§. XIX.

Panegyricus est oratio solemnis, in laudem personae illustris stylo sublimi confecta, & in splendido illustrium ac celeberrimorum virorum confessa dicta.

Dupli-

Duplici ratione conscribuntur panegyrici: aut enim vitam viri cujusdam illustris ordine percensemus, & narrationibus sententias dogmaticas admisceamus **); aut thema quoddam pertractandum suscipitur, & ex vita laudandi viri illustratur ***). Ideo non solum ex historia sed etiam ex disciplinis argumenta petantur necesse est: & quo illustrior est vir laudandus, eo sublimiorem oportet esse stylum *). Ceterum in panegyricis

***) Talem panegyricum celeberrimus *Jo. Hermannus Schminckius* in laudem *FridERICI*, Hassiæ Landgravii, nunc augustissimi Suedorum Gothorumque Regis, an. 1715. habuit, cum tantus Princeps augustissimam *Ulricam Elconoram*, Suedorum Principem regiam & regni heredem, Holmiæ in matrimonium duxisset.

****) Talem orationem panegyricam in sempiternam memoriam incomparabilis *Jcti Sam. Stryckii* Halæ Magdeb. an. 1710. habuit celeberrimus *Jo. Gottl. Heineccius*, quam subjunctam video hujus *fundamentis styli cultioris*.

*) Idcirco nimis longas orationes panegyricas

non

ricis conscribendis argumenta recte debent disponi, & per judicia moralia conjungi. In epilogo interdum consolatio, interdum gratulatio subnectitur, pro diversa rerum, quæ oratorem circumstant, ratione.

§. XX.

Inscriptiones **) eruditæ in antiquas & novas recte dividuntur ***). Antiquæ & brevitate & concinnitate & interdum sermonis

non adprobo, quia timendum, ne impetus, quo ad sublimis styli studium ferimur, langueat, priusquam epilogum attingamus.

**) Non omnes inscriptiones sunt eruditæ: multæ enim in portis, pontibus, aliisque operibus publicis ponuntur, in quibus nihil adparet eruditi.

***) Alii inscriptiones in *vulgares* dividunt & *argutas*; id quod ii præsertim facere solent, qui e *Christiani Weisii* schola prodierunt: fictis enim illis & fuco inepto illitis argutiis, quas in Italia excogitasse sibi videntur homines otiosi, nimirum delectantur,

sermonis sublimitate pariter atque acumine lectoribus sese commendant; antiquæ vero vocantur, quia auctores illarum puræ & antiquæ Latinitatis sunt tenaces, & lapidarem veterum stylium, quantum rei ratio patitur, imitantur. In hisce inscriptionibus palmam reliquis præripuisse mihi videtur JCtus illustris *Jo. Philippus Slevogtius*, sempiternum illud Jenensis academix ornamentum, cujus inscriptiones varii generis, paucis abhinc annis conjunctim editæ, cum summo doctorum virorum plausu exceptæ sunt, cum & propter concinnitatem & sublimitatem & acumen sermonis antiquum Latium in illis *) conspiciatur. Novæ inscriptiones sunt, quæ ex meris argutiis, ex verborum lusu deductis, conflata cum antiquo illo inscriptionum genere

*) Laudem etiam merentur inscriptiones doctissimorum virorum *Christ. Gottlibii Schwarzii*, *J. C. Posneri*, *Godofredi Vockerodti*, & *Jo. Christophori Kisewetteri*. Veterum inscriptiones collegerunt *Janus Gruterus*, *Thomas Reinesius* & *Onuphrius Panvinius*.

nere nihil habent commune, nisi quod veterum exemplo breves longique versus promiscue pronuntur; novæ vero vocantur, quia recentioribus demum temporibus a Laurentio Pignorio, Emanuele Thesauro, & aliis Italis, temere sunt excogitata, & a Gallis deinde ac Germanis **) in deliciis habitæ. Talem verborum lusum in inscriptionibus Latinis prorsus rejicio; in Germanicis vero, si argutiæ istæ cum rei veritate & sermonis gravitate consistere queant, non penitus damno.

§. XXI.

Ad finem dum propero, celebris illa quaestio: *num colloquia Latina stylum Latinum corrumpant?* dijudicanda mihi occurrit. Non ignoro, discrepare doctorum virorum hac de re sententias. Multi sunt, qui Romani sermonis usum colloquiis maturius exercendum esse

conten-

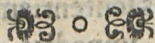
**) Hisce in nugis excelluerunt præsertim *Christianus Weisius & Philippus Grossgebauerus*, quorum merita alias magni facio.

contendant; quorum argumenta non tantum collegit verum etiam defendit clarissimus *Jo. Christophorus Otto*, lycei Arnstadiensis rector dignissimus, in peculiari dissertatione de *Latine linguae usu maturius exercendo* Lipsiæ aliquot abhinc annis habita. At multi quoque sunt, qui, cum ipsi Latine loqui nesciant, colloquia Latina plane rejiciunt. Paucis ego exponam, quod sentio. Styli prius rationem ducendam, postea vero colloquii Latini facultatem comparandam esse, censeo. Nihil quidem novi profero, sed ea potius adfirmo, quæ dudum ab illo præcipuo castæ Latinitatis magistro, Marco Tullio Cicerone, dicta sunt; attamen veræ juvenum Romanæ eloquentiæ cupidorum utilitati consulo studeo. Cicero, quem honorificentissime semper adpello, *stylum*, id est, continuum scribendi exercitium, *optimum artis bene dicendi effectorem ac magistrum esse*, pronuntiavit ingenue. Quo minus ad hujus sententiam accedam, nihil est, quod impediat. Nisi assidua scriptio colloquiorum Latinorum fundamentum

damentum fuerit, nihil pulchritudinis, nihil puritatis, nihil ornatus adparebit in sermonibus. Quodsi vero Latinæ collocationes ab adolescentibus ingenio valentibus diligenterque in scribendo exercitatis prorsus negligantur, non potest non ad eos plurimum inde redundare incommodi.

§. XXI.

Et hæc quidem sunt, quæ in usum juventutis melioribus litteris operantis de stylo Latino tradere typisque committere volui. In firmissimam certissimamque venio spem, fore, ut ii, qui præceptionibus meis, ea, qua par est, ratione, utuntur, ad veram eloquentiam dictionisque castitatem feliciter pervenire queant. DEVS florentem Germaniæ juventutem ad diligentem styli Romani culturam postero etiam tempore excitet!

INDEX

INDEX CAPITVM
quæ hic libellus complectitur.

CAP. I.

de styli Latini virtutibus.	I
Sectio I. de styli puritate.	ibid.
II. de styli perspicuitate.	18
III. de styli dignitate.	25
IV. de styli suavitate.	32
V. de styli ornatu.	40

CAP. II.

de diversis styli generibus.	47
Sectio I. de stylo tenui.	ibid.
II. de stylo mediocri.	50
III. de stylo sublimi.	53
IV. de reliquis styli generibus.	57

INDEX CAPITVM.

CAP. III.

de styli Latini adminiculis.	59
Sectio I. de Grammaticis Latinis.	ibid.
II. de Lexicis Latinis.	66
III. de veterum auctorum lectione.	72
IV. de veterum auctorum imitatione.	89

CAP. IV.

de variis styli Latini exercitiis.	95
------------------------------------	----

S. D. G.

LAV-

1100 Cb 3590 ²⁴
LAVRENTII REINHARDI
REGIOMONTANI FRANCI

ORATIO

De
INCREMENTIS QUÆ PHILOLOGIA
LATINA INDE AB HVIVS SÆCVLI
INITIO AD NOSTRAM VSQVE
ÆTATEM OPERA GERMANO-
RVM CEPIT

DIE XIV. OCTOBR. M DCC XXVI.
HILDBVRGHVSÆ

PVBLICE DICTA

CVM

GRÆCÆ ET LATINÆ LINGVÆ

ITEM

POESEOS PROFESSIONEM

IN

ILLVSTRI GYMNASIO
ERNESTINO FRIDERICIANO

SVSCIPERET.

OMNIVM ORDINVM
 VARIISQVE HONORVM ORNAMENTIS
 CONSPICVI
 ET DIGNITATE PARITER ATQVE
 DOCTRINA ILLVSTRES AVDITORES,
 PROFESSORES CLARISSIMI, COLLEGAE
 CONIUNCTISSIMI,
 TVQVE FLORENTISSIMA MELIORVM
 LITTERARVM STUDIOSAE IUVENTV-
 TIS CONCIO,
 PATRIAE SPES, PARENTVM EXPE-
 CTATIO,
 MEA VOLVPTAS!

Multum profecto diligentia, mul-
 tum studii, multum cura in eve-
 henda litterarum studia Germa-
 ni superiore saeculo contulerunt. Illis
 praesertim temporibus, quibus decimum
 septimum a nato Christo saeculum ad fi-
 nem vergebat, singulae totius eruditionis
 partes eximia ceperunt incrementa. Ve-
 nerabiles sacrarum litterarum interpre-
 tes id non ibunt inficias, nisi litterariae
 historiae expertes prorsus sint atque igna-

ri. Jurisconsulti rerumque publica-
 rum antistites, qui, quid illis temporibus
 in orbe litterato gestum sit, cognitum
 habent atque perspectum, lubentibus
 animis mihi præbebunt ad sensum. Qui
 utilissimæ scientiæ, quæ rationem mor-
 bis medendi commonstrat, periti sunt,
 haud difficulter ad meam accedent sen-
 tentiam. Quod si quis forsitan ex phi-
 losophorum numero adfirmare auderet,
 me ab recta veritatis viâ aberrare; is lu-
 culentis Perillustris *Christiani Thomasti*
 & summe reverendi *Ioannis Francisci*
Buddei exemplis refutari posset atque
 convinci: cum laudati hi viri eclecticam
 philosophandi rationem ab iniquis ad-
 versariorum calumniis fortiter vindica-
 rint, dulcissimamque philosophandi li-
 bertatem dilectissimæ patriæ suæ saluta-
 riter restituerint eamque feliciter stabili-
 verint. Magis quoque elegantiori lit-
 teraturæ tum factas esse felicitatis acce-
 siones, nemo est, qui nesciat. Optimos
 vero Germanos nostros, hoc ipso, quod
 viginti & sex abhinc annis auspiciato in-
 gressi sumus, sæculo, a pristino illo, quo
 in extollendas litteras ferebantur, ardo-

re non descivisse, sed in eo potius omni animi contentione perseverasse, neminem Vestrum, Auditores venerandi, fugit. Revocate, quæso, Vobis in memoriam præclara illa merita, quibus venerabilis Theologorum in Germania cœtus sacrarum litterarum studium adhuc ornavit: perpendite immortalis laude dignissimos celeberrimorum Ictorum conatus, quibus in id incubuerunt, ut Jurisprudencia universa, si non ad summum perfectionis eveheretur fastigium, quam plurimis certe adaugeretur incrementis. Quantus ad nobilissimæ artis Medicæ incrementa hoc sæculo cumulus accesserit, ex *Andrææ Ottomari Gælickii* historia medicinæ universali haud obscure poterit cognosci. Quam egregie, quam præclare, quam utiliter singulæ Philosophiæ sanioris partes continua atque assidua Germanorum industria adhuc & emendatæ & adauctæ fuerint, si ostendere conarer, illud utique comprobatum irem, quod clarissima & una omnium voce confirmatur. At non minori cura carissimi Germaniæ nostræ cives in utilissimum pariter atque jucundissimum Philologiae

lologiae studium incubuerunt. De felicissimis Graecae & Hebraicae philologiae factis, quibus ea in Germania adhuc usa est, pluribus verbis jam differere nihil attinet. Tantum in praesenti animus mihi est, paucis comprobare, *Philologiam Latinam inde ab hujus saeculi initio ad nostram usque aetatem opera Germanorum magna cepisse incrementa.* Quod argumentum muneri, quod mihi quatuordecim abhinc diebus delatum est, haud inconueniens judicabitis, Auditores summa observantia a me colendi. In certissimam quoque ingredior spem, fore, ut pro Vestro in me favore benevolas aures mihi praebatis.

Pleniorem historiae Romani sermonis cognitionem principem philologiae Latinae partem esse, omnes mecum ingenue fatentur, qui rem adcuratius paullo considerant. Plurimum vero studii in Latini sermonis historia plenius enarranda sex excellenti doctrina insignes maxime viri hoc saeculo collocarunt, *Christophorus nimirum Cellarius, Cyriacus Gunt-*
I 5
rus,

rus, *Iacobus Burckbardus*, *Io. Georgius Walchius*, *Iacobus Fridericus Reimmannus* & *Io. Nicolaus Functius*. *Beatus Cellarius*, gravissimus quondam politionis literaturæ vindex, anno millesimo septingentesimo primo, in incluta *Fridericiana*, quæ *Halæ Magdeburgicæ* floret, academia, singularis eruditionis plenissimam publice habuit *dissertationem*, qua varia *Latine lingue fata* eleganter enarravit. Eodem anno *Güntherus*, qui *Illustri gymnasio Gothano* magno quondam ornamento fuit, primam *latinitatis restitutæ* partem in publicam lucem edidit, eique brevem adjunxit adpendicem, quæ succinctam linguæ Romanæ historiam complectitur. *Burckbardus*, cujus insignia, quibus hoc gymnasium ornavit, merita optimus quisque collaudat, commentariis *de fati Latine lingue in Germania*, anno millesimo septingentesimo decimo tertio ab se editis, lectu dignissimam præmisit præfationem, qua de *Latine lingue historia* erudite & eleganter exposuit. Hunc secutus est *Walchius*, & in *critica Latine lingue historia*, quam anno millesimo

fimo septingentesimo decimo sexto Lipsiæ foras dedit, omnia, quæ de variis, quæ Romanorum sermo expertus est, fatis invenire usquam potuit, diligenter admodum collecta ante oculos lectorum posuit. Anno millesimo septingentesimo decimo octavo *Reimannus*, sacrorum Hildesienſium antistes, *historiam vocabulorum linguæ Latine* evulgavit, quam a primo nobilissimæ linguæ ortu ad præsens usque tempus, in quod nostra ætas incidit, secundum consuetam sæculorum annorumque seriem deduxit, quamque dignissimam censeo, quæ ab omnibus purioris Latinitatis cultoribus studiose perlegatur. His denique anno millesimo septingentesimo vicesimo *Fuuccius* accessit, & aliquot libris de Latini sermonis origine, incrementis, perfectione, decrementis, interitu & restauratione quam copiosissime cœpit exponere: tres doctissimi hujus viri libri priores, in quibus linguæ Romanæ origo, pueritia & adolescentia adumbratur, magno cum adplausu sunt excepti; reliquos vero, qui typis nondum exscripti sunt, viri eruditissimi

rissimi tam avide expectant, ut eorum fere desiderium amplius ferre nequeant.

Deinde ad philologiam Latinam etiam pertinent Grammaticæ Romani sermonis institutiones. Quemadmodum domus firmo innixa fundamento haud facile corrui-; sic quoque jactis feliciter solidis fundamentis Grammaticis integrum philologiae ædificium facile potest superstrui. Verum ut & melioribus institutionibus Grammaticis uti queat prisca & genuinae Latinitatis cupida juvenus, Germanorum effecit industria. Quanto studio Latinam Grammaticam perpoliverit clarissimus *Joachimus Langius*; quantum laboris in conficiendo pleniore Grammatices systemate collocaverit *Georgius Henricus Vrsinus*; quam utilibus, quam succinctis adnotationibus Cellarianam Grammaticam non minus adauxerit quam emendaverit summe reverendus *Michael Henr. Reinhardus*; quam accurate præcipua Grammatices capita explanaverit doctissimus *Benjaminus Hederichius*; quantum industriae in novam eamque plenio-

pleniorem Grammaticam conscribendam eruditissimi quidam viri, qui *scholis Marchiæ Brandenburgicæ* cum laude hodie *presunt*, paucis abhinc annis contulerint; quis est vestrum, Auditores venerandi, qui ignoret?

Qui præterea Latinus evadere cupit philologus, is utilibus ac copiosis Lexicis carere nequit. *Olaus Borrichius*, medicus *Hafniensis* doctrina illustris, in erudita, quam de Lexicis Græcis & Latinis confecit, dissertatione superiori sæculo adfirmare non dubitavit, quo notius esset, insignem liberalibus studiis a Lexicis adferri fructum, eo indignius quoque esse censendum, tanti momenti rem nondum ulterius esse provectam, & nondum in Lexicis expeditam esse viam. Quod si vero nostra ætate adhuc viveret, confiteretur sane necesse esset, istis hodie haud amplius opus esse querelis. Quis enim nescit, quantum operæ in augendo Lexico *Reyheriano* fixerit hoc sæculo haud vulgaris doctrinæ vir *Christianus Iunckerus*? Quem præterit, quantum industriæ *Christoph. Cellarius*, *Christianus Falsterus* &

An-

Andreas Siibelius in expoliendo, emendando & locupletando Lexico *Fabrisano* locaverint? Quis, quæso, rerum novarum tam ignarus est, ut nesciat, quantam diligentiam verissimum illud Illustris gymnasii *Vinariensis* decus & ornamentum, *Io. Matthias Gesnerus*, in id nuper contulerit, ut laudatus *Basilii Fabri thesaurus eruditionis scholasticæ* curis & doctis suis observationibus ditior haud ita pridem prodierit. Quodsi illud purioris Latinitatis Lexicon, quod beatus *Andreas Iulius Dornmeierus* enixe parturiverat, in lucem fuisset emissum: id quod certo factum esset, si diuturnior hujus vitæ usura doctissimo huic viro contigisset; haberet profecto prisæ Latinitatis cupida juvenus thesaurum omni pretio superiorem: *Dornmeierum* enim tali operi perficiendo haud imparem fuisse, reliqua florentissimi ejus ingenii monumenta affatim testantur. Lexicographis illos adjungo, qui de Latine linguæ *particulis* earumque usu luculenter hoc sæculo exposuerunt. *Io. Conradus Schwarzius*, insignis utique Criticus, anno millesimo septingente-

gentesimo nono Tursellini de particulis libellum multis selectæ Latinitatis opibus locupletavit, eoque labore magnam ab eruditis iniit gratiam : licet enim Iacobus Facciolatus, Italus Latine doctissimus, qui & ipse pulchram & elegantem Tursellini editionem suis observationibus instructam Patavii typis excudendam curavit, ostendere ausus sit, innumerabilibus Schwarzianam editionem refertam esse nævis & maculis ; celeberrimus tamen Schwarzius causam suam adversus Italum strenue egit ac fortiter, ejusque errores lepide, acerbe & peracutè perstrinxit. *Georgii Dieterici Bohmii* de particulis linguæ Latinæ commentarius dignissimus quoque fuit, quem celeberrimus C.A. Heumannus, amplissimus ille litteraræ reipublicæ senator, erudita præfatione sua ornavit.

Verum qui ad Romani sermonis facultatem comparandam studia sua referre constituerunt, ii, solis Grammaticorum præceptionibus & nuda Lexicorum lectione parum profici, facile intelligent.

Dili-

Diligens, adſidua, adcurata optimorum
 Latinitatis Auctorum lectio accedat
 oportet, Auditores diligenter observan-
 di. Ille itaque, qui ſolida Latinæ linguæ
 cognitione pectus ſuum implere cupit,
 utiles poſſidere debet præſtantiffimorum
 Auctorum editiones, in quibus & Aucto-
 rum verba ex locupletiffima philologiæ
 penu recte illuſtrantur, & antiquitates
 Romanæ rite explicantur, & copioſi ver-
 borum ac phraſium indices adparent.
 Tales vero elegantioris latinitatis Aucto-
 rum editiones Germani certatim hoc ſæ-
 culo & agmine quaſi facto in lucem pro-
 tulerunt. Cellarianas adnotationes, qui-
 bus Nepos, Cicero, Curtius, Plinius egre-
 gie illuſtrati fuerunt, præclara ratione
 adauxerunt *Andreas Stübelius*, *Christia-
 nus Schoettgenius*, *Io. Chriſtianus Herzo-
 gius*, & *Gottlibius Cortius*, viri haud vul-
 garis eruditionis laude conſpicui. *Io.
 Georgius Walchius*, ſacrarum & elegantio-
 rum litterarum hodie in academia le-
 nenſi profeſſor clariffimus, novis Phædri,
 Velleji Paterculi atque Ovidii ab ſe publi-
 catis editionibus eruditas ſubjunxit ani-
 madver-

madversiones & uberiores latinitatis indices. Laudatus antea *Stübelius* non solum Nepotem & Curtium eximiis notis instructos in vulgus edidit, sed etiam Buchneri in Nepotem commentarium integritati suæ restituit, & latinitatis indicem Buchnerianæ editioni subjunctum tanto studio auxit, ut loco elegantissimæ phraseologiæ eo uti queat juvenus. Ditissimum nativæ latinitatis thesaurum in Ciceronis reconditum esse epistolis, omnes confitentur, qui humanioribus litteris justum statuunt pretium: has vero plenissimis observationibus singulari cura explanatas foras dedit *Io. Albertus Bengelius*, vir excellenti eruditione conspicuus. *Christianus Hauffius* tam laudabilem in explicandis Taciti, gravissimi scriptoris, libris collocavit operam, ut seera posteritas turpissimæ negligentiae crimine compellari posset, nisi perpetuam pro insigni hoc dono litterario eidem habitura foret gratiam. *Gottlibius Cortius*, adfabre edolatam Sallustii editionem in lucem prorulit, qua omnium Batavorum in antiquis auctoribus illustrandis posi-

K

tam

tam industriam non tantum feliciter ex-
 æquavit, verum etiam quam longissime
 superavit. *Io. Michaelis Weinrichii, Phi-*
lippi Theodori Verpoortennii, Io. Frideri-
ci Weinichii, Io. Henr. Kromayeri, Gabrie-
lis Schumanni, Casparis Gottschlingii,
Leonb. Christoph. Rüblii, I. F. Reimmanni,
Christiani Michaelis Fischbekii, pseudony-
mi Emanuelis Sinceri, Io. Casparis Malt-
schii, C. F. Kocheri, aliorumque labores,
 quos ad exponendos antiquos scriptores
 contulerunt, grata semper collaudabit
 posteritas. Quantum utilitatis ad me-
 liorem philologiæ Latinæ cognitionem
 facilioremque Latinorum auctorum in-
 terpretationem accuratior Romanarum
 antiquitatum cultura conferat, omnes
 norunt, qui de humanioribus studiis ju-
 dicium ferre possunt. Verum has quo-
 que eleganti ratione exposuerunt collau-
 datus supra *Hederichius*, doctissimus ille
 & clarissimus lycei Haynensis rector;
Paulus Christianus Hoepffnerus, qui lycei
 Halberstadiensis utilitati præclare con-
 sulit: *Hieronymus Freyerus*, qui pædago-
 gio regio Halensi cum laude præest: *Io.*
Gottli-

Gottlibius Heineccius, celebratissimus hodie academiae Franequeranae professor; & *Christ. Gottl. Schubarzius*, illud academiae Altdorfinae lumen: viri immortalis gloria dignissimi.

Denique philologum latinum perfectum reddit solida ac firma earum rerum notitia, quae de stylo Latino tradi possunt commode ac debent. Verum complures hoc saeculo Germania tulit, qui cum de praecipuis styli Romani virtutibus, puritate, perspicuitate, dignitate & elegancia, tum de variis styli generibus, ejusque subsidiis & exercitiis, peculiari- bus libris exposuerunt. Quae summe reverendus *Ioachimus Langius*, Halensis academiae theologus celeberrimus, *Christianus Henr. Weisius*, commemoratus modo *Heineccius*, & summe reverendus *Io. Laurentius Moshemius* de stylo Latino adhuc scripserunt, ab omnibus magni aestimantur, qui de nativo Romanae linguae nitore recte judicare valent. *Io. Christianus Knauthius* beati C. S. Schurz- fleischii de stylo Romano commentationes,

nes, quæ nunquam antea typis fuerunt
 exscriptæ, utilissimis augmentis ditatas
 edidit; quo facto magnam nomini suo
 conciliavit celebritatem. Anno mille-
 simo septingentesimo vicesimo Vir Il-
 lustris, *Io. Guilielmus Bergerus*, præstan-
 tissimum librum *de naturali pulchritudi-
 ne orationis Latine* in lucem emisit, in
 quo & omnia, quæ de stylo Romano di-
 ci unquam ac doceri potuerunt, erudite
 verboseque commonstravit, & singula
 præcepta continenti C. Julii Caesaris ex-
 emplo illustravit; quo opere nomen su-
 um immortalitati commendavit suam-
 que gloriam æternitati consecravit.

O insignia, o luculenta, o præclara
 quæ Germanorum opera hoc sæculo
 philologia Latina cepit, incrementa! E-
 ant, eant, licet, Germanici nominis ho-
 stes, &, Germanos prisca & nativæ lati-
 nitatis expertes de excolenda philologia
 Latina minus sollicitos esse, clamitent.
 Animi alacritas, quæ ex serenis fronti-
 bus Vestris, Auditores pie colendi, elu-
 cet, certissimum mihi præbet testimo-
 nium,

nium, Vos ad meam accessisse sententi-
 am, vosque ex iis, quæ hæcenus a me
 memoriter dicta & summatim tantum
 commemorata sunt, aperte maxime nec
 sine animi voluptate cognovisse, opti-
 mos carissimæ Germaniæ nostræ cives de
 philologia Latina in altius evehenda fasti-
 gium optime hoc sæculo esse meritos.
 Multos etiam in præsentî in eo lauda-
 biliter occupatos esse certo scio, ut omni-
 bus commonstrent dilucide, laudatam
 sibi curæ esse philologiam. DEVM co-
 natus eorum gloria dignos fortunare vo-
 lo. Multi profecto in Germania hodie
 assiduam dare solent operam, ut in ex-
 plicandis antiquis scriptoribus perfe-
 ctam proderè queant Latini sermonis
 peritiam. Augustæ Vindelicorum ex
 officina libraria Pauli Kühzii & Halæ
 Magdeburgicæ ex officina Rengeriana,
 & alibi, insequenti tempore plures pro-
 dibunt Auctores optimi, eruditissimis u-
 tilissimisque instructi notis. Quodsi plu-
 res imitarentur memorabilem diligentiam
 celeberrimi Io. Matthiæ Gesneri, qui
 in *Chrestomathiis* suis, tum *Ciceroniana*

tum *Pliniana*, non verba solum obli-
 ciora ex largissimis philologiae opibus il-
 lustrat, verum artis etiam criticae, & hi-
 storiae pariter atque philosophiae vere-
 ris, facem adhibet ad res ipsas rectius de-
 clarandas; Germanorum industriae pra-
 cipua tribuenda esset palma. Maximis
 certe efferentur laudibus, qui in exco-
 lenda philologia Latina nulli parcent la-
 bori. Ille imprimis non adolescentes
 tantum melioribus litteris operantes in-
 signi sibi beneficio devinciet, sed ab
 omnibus etiam viris vera genuinae eru-
 ditionis laude conspicuis magnam inibit
 gratiam, qui in *LIVIO* ita illustrando labo-
 rem consumeret, ut & verbis ejus, quibus
 nihil potest esse elegantius, nihil gravius,
 philologicae animadversiones eaque co-
 piosiores subjungantur, & ditissimus ac
 plenissimus Latinitatis index adpendicis
 loco adjiciatur: Livium enim qui per-
 volutavit, se in eo majestatem styli ad im-
 perii & reipublicae Romanae majestatem
 quodammodo exactam in venisse fatebi-
 tur; Illae vero librorum Livii editiones,
 quas celeberrimorum virorum, Iani
 Gruteri,

Gruteri, Io. Friderici Gronovii & Joannis Clerici industria debemus, parum opis ad locupletandos Latinæ philologiæ thesauros conferunt. Nec spes ulla est reliqua, illud *Livianæ Latinitatis Lexicon*, quod jamdudum *Georgius Petrus Schulzius*, eruditissimus academix Regiomontanæ doctor, litteratis promissit, emissum iri in lucem; quo tamen, si invulgus id edidisset, haud exiguam nomini suo conciliavisset celebritatem. Optandum quoque esset, ut vir quidam doctus animum ad *M. TERENCEII VARRONIS* & *POMPONII MELAE* elegantissimos libros meliori ratione explanandos appelleret: sic enim futurum esset, ut philologia Latina majoribus adaugeretur incrementis. Ego ipse, si otium postero tempore nactus fuero, non parum studii ad expoliendum *VELLEIVM PATERCVLVM*, explanandum *IVLIVM CAESAREM*, & illustrandum *FLAVIVM EVTROPIVM* conferam; quo in labore ita versabor, ut primo commonstratus sim, horum scriptorum dictiones apud reliquos quoque purioris Latinitatis

tis auctores inveniri : deinde ut verba integrasque loquendi formulas indicaturus sim, quibus ceteri scriptores easdem res eademque facta expresserint : & ut denique copiosissimos verborum ac phrasium indices, quibus instar Lexicorum & Phraseologiarum uti poterunt bonis litteris operam navantes juvenes, in fine sim adjecturus. **DEVS OPTIMVS MAXIMVS**, qui ignorare non potest, me omnia mea studia scholarum utilitati consecrasse, mihi que juventutis salute nihil carius, gratius nihil esse, vires, ut spero, ad hos labores perficiendos necessarias clementissime mihi largietur.

Reliquum est, ut illud, cujus causa precipue hanc cathedram hodie conscendi, paucis adhuc verbis peragam, & quo animo illud, quod **DIVINI NVMINIS** voluntas **SERENISSIMAE** que **PRINCIPIS SOPHIAE ALBERTINAE** benignitas mihi detulit, munus suscipiam, publice declarem. **DEVM**, summum omnium bonorum auctorem,
 ea,

ea, qua par est, ratione rogo atque obsecro, ut eam ingenii facultatem, eam doctrinae copiam, quam delata mihi humaniores litteras docendi provincia postulat, largissime clementissimeque largiatur: potentissimum EIVS auxilium honestis meis & salutaribus conatibus non defuturum certo confido. Gratias quoque ago *SERENISSIMAE* & modo collaudatae *PRINCIPI*, quae jam tutorio nomine reipublicae fasces tenet, quod me, ex schola senatoria, in qua septem annos Con-Rectoris provinciae praefui, evocatum, huic, quod solemniter jam auspicio, muneri, clementissime admovebit: atque ex animo opto, ut benignissimus omnium rerum opifex sua in *ILLAM* beneficia cumulatus postero tempore augere perseveret, utque Serenissimum Principem Heredem *ERNESTVM FRIDERICVM II.* ejusque Serenissimam & excelsis decoribus exsplendescentem Conjugem *CAROLINAM*, ex incluta Celsissimorum S. R. I. Comitum Erpacensium stirpe prognatam, atque universam Serenissimam *FAMILIAM*

SAXO - HILDBVRGHVSANAM omnibus felicitatis generibus ornatam, firmissimo tueatur præsidio. Vos vero, clarissimi Professores, quorum ordini adscriptus sum, persuadeatis Vobis velim, me nihil unquam intermissurum, quod adolescentibus fidei nostræ commendatis atque conceditis utilitati esse queat, meque esse hominem concordix amantissimum atque studiosissimum. Et quoniam præter omnem expectationem in eo gymnasio humaniores disciplinas profiteri iussus sum, in quo duodecim abhinc annis fidelissime iis doctrinis eruditus fui, quibus juvenilis ætas impertiri debet; iis, quibus magistris olim usus sum, quique me, inopia pressum adolescentem, compluribus beneficiis adfecerunt, debitas publice ago gratias: nominatim Viro amplissimo, GOTT-LIBIO STOLLIO, philosophiæ civilis hodie in incluta academia Salana Professore ordinario; ICTO Illustri IOANNI MICH. LANGGVTHIO; medico doctrina & usu conspicuo DAVIDI GOTT-LOBIO FEHMELIO, qui hodiernum philo-

philosophiam naturalem in illustri hoc
gymnasio cum magno auditorum docet
emolumento; celeberrimo BONIFACIO
HENRICO EHRENBERGERO, qui sci-
entias Mathematicas & philosophiam
primam in illustri gymnasio Casimiriano,
quod Coburgi floret, cum insigni audito-
rum fructu proficitur; beate defuncto
FRIDERICO ADAMO LANGGVTHIO,
qui sacram theologiam in hac bonarum
artium officina olim explicuit; viro excel-
lenti doctrina clarissimo, IAC. BVRCK-
HARDO, qui fortissimi humanitatis stu-
diorum vindicis personam præclare ad-
huc sustinuit; maxime reverendo
WOLFFG. CHRISTOPH. FÜRSTIO,
qui jam amplissimo sacrorum Regio-
montanorum in Franconia antistitis mu-
nere fungitur; & denique viro doctissi-
mo MICHAELI REINMANNO, a quo
lingua Hebraica hoc in gymnasio utili-
ter hodie docetur. Ad vos tandem, ju-
venes ornatissimi, oratio se mea con-
verit, Vos enim ii estis, quorum saluti
consulere ego debeo. Pergite in lauda-
bili studio, quo in elegantiores litteras
incumbere cœpistis. Perseverate, perse-
ve-

feverate, inquam, in ea discendi cupiditate, qua adhuc vos flagrare præ vobis tulistis. Multiplex scenus ex earum litterarum, quæ ab humanitate nomen adeptæ sunt, diligentiori cultura ad quælibet doctrinarum genera omnesque solidioris eruditionis partes provenire solet: sine illis nihil egregium unquam conari, nihil præclarum continuare, nihil eximium perficere poteritis. Quanto amore vos prosequar, perspectum est vobis atque penitus exploratum. Græcos & Latinos Auctores, quos prudentissimus quisque juventutem exponendos imitandosque esse censuit, fructuosa ratione explicabo, & planam, quæ ad artem Poeticam ducit, viam fideliter vobis monstrabo; meque non solum ducem verum etiam laborum socium ac comitem habebitis. *Labore & industria* nemini cedam, sed omnes potius cum animi dotes tum corporis vires vestro dicabo commodo. Ad summam; ad limpidos humaniorum disciplinarum fontes me vos ducturum, studiosissime sanctissimeque polliceor.

DIXI.

DE

2. in C. 3590

ERNESTINO FRIDERICIANO

DE NECESSARIO
HUMANIORVM LITTERA-
RVM CVM PHILOSOPHIA
NEXV

PROGRAMMA

AVCTORE

LAVRENTIO REINHARDO, P.P

ILLVSTRIS GYMNASII
ERNESTINO FRIDE-
RICIANI
DIRECTOR

ET PROFESSORES CETERI
OMNIBVS, QVI HILDBVRGHVSAE
MELIORIBVS LITTERIS FAVENT,
S. P. D.

UTilissimo utique omnibusque lau-
dibus dignissimo illi ex Germanis
perfuncti sunt labore, qui superio-
ri saeculo ad finem vergente civibus suis,
quos humanitatis studiorum fatietas fe-
re ceperat, eorum culturam quam dili-
gentissime commendatum iverunt, ele-
gantioresque litteras in pristinam vindi-
care studuerunt dignitatem: illorum
quoque merita nulla unquam apud pru-
dentiores obscurabit oblivio, qui & hoc
ipso, in quod nostra aetas incidit, saeculo,
omni animi contentione in id incubue-
runt, ut Germaniae juventutem ad lauda-
ta studia majori industria excolenda fide-
lissime

liffime adhortarentur. Iis enim nemo, qui doctorum virorum numero aliquando adscribi cupit, carere unquam poterit. Plurimis iisque gravissimis hoc comprobare possemus argumentis, nisi jam ab aliis (*) liquido fuisset confirmatum, & res ipsa pro se loqui nobis videretur. Illud tantum adfirmamus, DEVM, benignissimum omnium bonorum auctorem, priusquam pro immensa sua in hominum genus misericordia sacram theologiam a commentis humanis, quibus ea depravata antea fuerat, per Martinum Lutherum, celebratissimum virum, liberari atque purgari pateretur, singularis eruditionis laude conspicuos excitavisse viros, quorum opera, labore ac studio elegantiores litteræ ex squalore, in quo illæ per aliquot sæcula conspurcatae jacuerant, ereptæ, pristinoque restitutæ fuerint nitore. Id quod aperte maxime commonstrat, & in Christi ecclesiam & in rempublicam ex diligentiori humaniorum litterarum cultura plurima redundare commoda. Verun-

(*) Videatur *Hermanni Buschii vallum humanitatis*, opera *Iacobi Burckhardi*, clarissimi nobisque amicissimi viri, an. 1719. iterum editum.

Veruntamen nisi elegantiorum litterarum cultura cum philosophiæ studio, ea, qua par est, ratione conjungatur, exiguam admodum ex illis litterarum studiosa juvenus percipere potest utilitatem. Nam quod ad *Latinam ac Græcæ linguam* primum attinet, hæc sine philosophiæ auxilio neque recte intelligi neque commode adplicari possunt, cum genuina multarum vocum significatio absque philosophiæ notitia recte dignosci nequeat. Quis enim est, qui, ut sententiam nostram exemplis illustremus, *CICERONIS*, optimi Latinæ linguæ magistri, *de officiis libros tres*, (*) *EPICETI enchiridion philosophiæ*, (**) *FLAVII ARIANI* aliorumque præstantissimorum auctorum scripta recte intelligere & ad alio-

(*) Hos sine solida philosophiæ & historiæ philologicæ notitia explicari haud posse, *Frid. Hildebrandus*, & *Io. Mich. Weinrichius*, doctissimi viri, in *commentariis*, quibus eosdem illustrarunt, comprobatum iverunt.

(**) Philologicis pariter atque philosophicis annotationibus hunc librum illustratum prope diem foras dabit maxime reverendus & doctissimus *Io. Conradus Schwarzius*, insignis utique Criticus.

aliorum usum interpretari poterit, si philosophiæ historiæque philosophicæ expertus fuerit atque ignarus? Transimus ad *artem Criticam*, quæ illorum studiorum, quæ ab humanitate nomen adepta sunt, non minima pars est. At nec Criticum sanioris philosophiæ ope carere posse, jam dudum comprobatum dedit vir clarissimus, *Christophorus Augustus Heumanus*, (***) quem honoris causa nominamus. Quod deinde ad *artem Oratoriam* attinet, generalia eloquentiæ præcepta ex philosophia rationali, quam *Logicam* vulgo appellare consuevimus, petenda esse, omnes nobiscum fatentur, qui rem omnem accuratius paullo considerant (****). Quid? quod oratores parum proficiunt, qui non ex intima philosophia rationes suas deducunt, hisque auditores ad suam adducere student sententiam: Et qui solida philosophiæ

L

phiæ

(***) In *commentatione de arte Critica*, *parergis Criticis* lenæ an. 1712. ab se editis præmissa.

(****) Confirmavit hoc vir celeberrimus *Io. Iacobus Syrbius* & in *institut. philosophiæ primæ Part. I. cap. 5. §. 42.* & in *institution. philosoph. rational. Part. II. cap. 9.*

phiæ moralis notitia instructus est, qui que
 civilis philosophiæ, quæ Politica plerum-
 que dicitur, præcepta, eo, quo decet, stu-
 dio, perspexit, is neque in *locis*, ut vocan-
 tur, *topicis*, neque in mucidorum quorun-
 dam rhetorum de arte rhetorica libris
 magno cum sudore dicendi quæret mate-
 riam, sed ex locupletissimo illo philoso-
 phiæ thesauro gravissima promere sem-
 per poterit argumenta, quibus auditorum
 animi de rei, quam pertractandam sibi
 sumsit, veritate haud difficulter possunt
 convinci. Ad *artem Poeticam* ut jam acce-
 damus, ordinis ratio postulat. Et in hac
 generalia eloquentiæ præcepta, quæ ex ra-
 tionali philosophia petenda esse supra ad-
 firmavimus, diligenter observanda sunt:
 quorum in numero hæc tria principem
 locum obtinent, perspicuitas nimirum,
 elegantia & prudentia. In quocunque
 enim carmine hæc minus diligenter ob-
 servata fuere, illud neque cum voluptate
 neque cum fructu legitur; cum tamen,
 Horatii iudicio, & prodesse & delectare
 debeant poetæ. Accedit, quod illi non
Splendido poetarum sed abjecto *rhythmo-*
graphorum titulo digni sunt, qui talia
 confi-

conficiunt carmina, ut, si argumenta ad convictionem vel saltem ad persuasionem idonea in iis velis indagare, Diogenis lucerna quærenda sit. Unde vero plura Poeta deducere poterit argumenta, quam ex copiosissima gravissimarum rationum penu, quam sana ac sobria philosophia suppeditat? Ad *historiarum* denique *studium* ordo nos deducit, quod propter insignem, quam cuilibet præbet, utilitatem nobilissimum merito censetur. Historia commode in sacram, civilem & litterariam dividitur. Sacra de fatiis, quæ DEI civitas ac Christi ecclesia inde a mundi initiis ad nostram usque ætatem experta est, exponit: litteraria singularum disciplinarum orgines, incrementa pariter atque decrementa commemorat; civilis vero docet, a quibus initiis, quibus rebus, ad quantam magnitudinem regna & respublicæ excreverint, quanta potentia illis facta fuerit accessio, & quibus de causis ad interitum deinceps ruerint. De sacra & litteraria historia jam dicere nihil attinet. Tantum in præsentī animus nobis est, breviter comprobare, sine philosophiæ auxilio nec recte doceri nec

utiliter adplicari posse historiam civilem. Quam vere hæc dicantur, quilibet haud obscure intelligit. Primo enim ea debet esse totius *vitæ speculum*, ita, ut, quæ nostro tempore geruntur, tanquam olim gesta intueri, & quid commodum adferat, constituere possimus: in ea igitur ostendatur necesse est, perversos & depravatos hominum adfectus sapius turpes magnarum rerum fuisse causas; hoc autem sine ope *ETHICES* fieri haud posse, nemo non intelligit. Deinde ea debet esse optima *prudentiæ magistra*: in ea itaque commonstretur necesse est, quibus in negotiis reges, principes, ac duces a sanis sobriisque genuinæ prudentiæ regulis aberraverint; id vero absque *POLITICES* beneficio commonstrari posse, nemo est, qui adfirmet. In ea denique haud pauca occurrunt, quæ absque adcuratori *JURIS NATURÆ ET GENTIUM* notitia nec explicari nec dijudicari possunt.

Ex iis, quæ hæcenus diximus, non ita obscure intelligetur, *humaniorum litterarum cum philosophia nexum maxime esse necessarium*. Illi itaque eruditionis cupidæ juventutis salutem quam optime consulunt;

lunt, qui & humaniores litteras & sobriam
 philosophiam in Gymnasiis & Scholis ce-
 lebrioribus doceri jubent. Bene igitur
 & de fidelissimis civibus ditioni suæ sub-
 jectis & de omni posteritate meriti sunt
 beatissimi Principes, ERNESTVS & ER-
 NESTVS FRIDERICVS, incluti quon-
 dam Saxonix Duces, qui rebus ad totius
 Germaniæ utilitatem præclare gestis no-
 minis sui gloriam immortalitati com-
 mendaverunt; dum in Illustri hoc Gy-
 mnasio, statim post solemnem inaugu-
 rationem faustissimis auspiciis anno
 MDCCXIV factam, humaniorum litte-
 rarum culturam cum studio eclecticæ
 philosophiæ, quæ ad ductum summe re-
 verendi *Io. Franc. Buddei* utiliter docetur,
 conjungi clementissime jusserunt. Sere-
 nissima quoque Princeps SOPHIA AL-
 BERTINA, quæ tutorio nomine repu-
 blicam maxima cum laude administrat,
 eidem Gymnasio non obscure favere per-
 severat, & pro singulari cura, quam de
 ejus salute sustinet, benigne paucis ab-
 hinc diebus effecit, ut in eo docentium
 numerus iterum sit expletus. Novi Pro-
 fessores, Collegæ nostri conjunctissimi,

munera clementissime sibi delata rite suscepturi, auspicales, ut vocantur, orationes crastino die publice habere constituerunt. Hi sunt

IO. SAMVEL MAHNIVS,
Philosophiæ primæ & rationalis Prof. Publ.
Ord. atque ecclesiæ Christi & in aulico &
in oppidano templo Diaconus,

&

LAVRENTIVS REINHARDVS,
Eloquentiæ, Græcæ linguæ, & Poeseos
Professor Publ. Ord.

Ille de *Abraxa Logicorum & Metaphysicorum* differet; hic de *incrementis, quæ Philologia Latina inde ab hujus sæculi initio ad nostram usque ætatem opera Germanorum cepit, verba faciet. Uterque pro Serenissimæ Principis & universæ Serenissimæ familiæ salute vota simul, nuncupabit. Actum hunc oratorium ut omnes, qui melioribus litteris & Illustri huic Gymnasio favent, præsentia sua illustrare ac condecorare haud graventur, ea, qua par est, ratione rogamus. Amor, quo vos, dilectissimi Gymnasii hujus Cives, laudatos Professores prosequimini, confidere nos jubet, vos eorum orationes auditum frequentes esse conventuros.*

P. P. Domin. XVII. post Fest. SS. Trinitatis

A. O. R. M DCCXXVI.

QVID

3 inv: CB 3590 ¹⁰⁰

QVID CAUSSAE SIT
CVR IN TANTA LITTERIS
OPERANTIVM
MVLTVTVDINE
PAVCI REPERIANTVR VERE
ERVDITI?

PROGRAMMA

AVCTORE
LAVRENTIO REINHARDO,
P. P.

L 4

IL-

152

ILLVSTRIS GYMNASII
ERNESTINO FRIDE-
RICIANI

DIRECTOR ET PROFESSORES RE-
LIQVI BONARVM LITTERARVM
PATRONIS AC FAVORIBVS, ITEM DI-
LECTISSIMIS VTRIVSQUE COETVS
CIVIBVS SVIS

S. P. D.

Qui scholarum, lyceorum, gymna-
siorum, & academiaram multi-
tudinem considerat, is facile in
eam adduci possit sententiam, ut, viro-
rum doctorum maximum esse nume-
rum, existimet. Quodsi vero quis &
men-

mentis & corporis oculos ad plurimos convertat, qui in scholis, gymnasiis & academiis non multum solum temporis, sed multum etiam pecuniæ contumserunt, in admirationem abripiatur necesse est, quod in tanta litteris operantium multitudine pauci omnino reperiantur viri vera solidaque eruditione insignes. Si causas scrutari velis, benevole & amice lector, conjectura quam facillime eadem poteris adsequi; at si earum numerum inire cupias, initium multo facilius quam finem invenire poteris. Nos, qui muneribus scholasticis in Illustri hoc gymnasio fungimur, & quibus idcirco de tali argumento differere licebit, strictim in præsentiarum & summatim ostendere decrevimus, *quid causæ sit, cur in tanta litterarum cultorum multitudine pauci inveniantur viri vere docti?*

Dum accuratius paullo rem omnem perpendimus, *miseram scholarum inferiorum constitutionem* primo loco ponendam esse censemus. Harum, proh! dolor, plerisque in locis tam lacerata est facies,

L 5

ut

ut gravissimum dolorem adferat & acerbissimas lacrymas extorqueat cordatioribus. Quales, quæso, magistri his plerumque præficiuntur? Homines profecto earum linguarum prorsus ignari, earum disciplinarum penitus expertes, in quarum solida ac plenissima cognitione vel maxime debebant excellere: qui Orbilius, plagosum istum Horatii præceptorem dicamus, an carnificem? diligenter imitando scholarum utilitati consuli posse temere opinantur: qui ad formanda puerorum ingenia, ad corrigendos corruptos puerilis ætatis mores, haud secus apti sunt ac asinus ad lyram; idque ideo fieri consuevit, quod hujus generis homunciones aut orationes sacras ex suggestu sacro cum delectatione auditorum habere nequeunt, aut inopia adducti munus scholasticum adfectant, quod eo facilius se consequi posse censent, quo minora in scholis plerisque solent esse salaria. Delectionibus, quæ perverso plerumque ordine & prorsus inutiliter in scholis inferioribus tractantur, si pluribus differere velimus; utiles profecto & necess-

necessarias adjungere possimus obser-
 vationes. At pergendum est ad reli-
 quas causas. Priori causæ adiungimus
 alteram, *nimiam* nimirum *in litterarum*
studiis festinationem, quod damnosum
 maxime vitium ita nostra ætate invaluit,
 ut pueri prorsus rudes & vix elemen-
 torum Græcæ & Latinæ linguæ gnari in
 gymnasia cupiant recipi: quodsi deinde
 gymnasiorum civibus adscripti fuerint,
 libertate illa, quam tamen emolliendo-
 rum morum gratia gloria dignissimi eo-
 rum fundatores clementissime largiti
 sunt, nefarie abutentes, a diligentiori
 earum litterarum, quæ ab humanitate
 nomen adeptæ sunt, cultura abhorrent,
 adeo, ut exactior styli Latini Romana-
 rumque antiquitatum cognitio, philo-
 logia Græca, dulcissima Poesis, Historiæ
 tum sacræ tum civilis amœnissimum
 studium, jucundissimaque scientiarum
 Mathematicarum principia, tædio sint
 ipsis atque fastidio; quo fieri solet, ut
 cruda deinceps studia in academias, ad
 quas instar avium celerrime volantium
 properare consueverunt, protrudant.

Pro-

Proximum ab nimia hac tetinatione locum occupat *pestifera*, cui plerique juvenes nostro ævo dediti sunt, *luxuria*: nimius enim theæ, coffeæ, vini, cerevitiæ & tabaci abusus tam vehementer hodie inter litterarum cultores grassatur, ut adolescentes etiam inopia pressi & ad incitas fere redacti plus temporis delectationi ex iis expectandæ, quam legendis utilibus libris, tribuere haud dubitent; qua luxuria res eo adducitur, ut ad prosequenda litterarum studia redantur prorsus inepti, & ad coëmendos necessarios libros nihil illis suppetat pecuniæ. Tribus hisce certissimis causis adnectimus quartam, *defectum cognitionis historiæ litterariæ*, utpote quæ in plerisque gymnasiis prorsus negligitur; quam vero hæc sit necessaria, nemo est doctiorum, qui non videat atque perspiciat. Optimos libros nosse, quartam certe conficit veræ eruditionis partem; id quod celeberrimus *Christophorus Augustus Heumannus*, quem honorificentissime semper adpellamus, in doctis suis *de bibliotheca selecta* programmatibus

ribus verbose satis commonstravit. Multis inutilibus prorsus libris bibliopolia hodie abundare, nemo nescit; quod si vero juvenis in litterarum studia incumbens utiles ab inutilibus discernere nequeat, turpissimos sæpissime errores pro veritatibus salutaribus arripiat necesse est. Si ex adverso, ut exemplo dicta illustremus, sciat, quis *philosophiam primam* a corruptelis purgaverit eamque integritati ac dignitati suæ restituerit? quis optimam conscripserit *Logicam*? quis optimum confecerit *Jurisprudentiæ naturalis* compendium? cujus *institutiones Ethicæ* reliquis debeant præferri? cujus *institutiones Physicæ* summam mereantur laudem? quis optima ediderit *philosophiæ civilis* seu *Politices* præcepta? non potest non doctissimus evadere philosophus, si laudatis & cognitis libris rite utatur. Hæc vero fructuosa maxime historiæ litterariæ cultura studiis academicis debet præmitti, nisi quis fructu ex ea sperando seipsum temere velit privare. Quin-
 tam causam censemus esse defectum
præpa-

preparationis ad studia academica; quæ si ea, qua par est, diligentia fieret, magna atque eximia in litterarum cultores ex ea redundaret utilitas. Theologiæ nimirum studioso, priusquam relicto gymnasio in academiam migret, ostendendum existimamus, qua ratione, quo ordine, qua via ad excellentem sacræ Theologiæ notitiam possit feliciter pervenire; Jurisprudentiæ cultori monstrandum ante arbitramur, quot sint Juridici studii partes, quoque ordine illæ sint addiscendæ, quam de studiis academicis cogitet; ad summam: *methodus studiorum* gymnasii civibus debebat monstrari & poni ante oculos. Sextam causam, quam primo loco ponere debuissimus, arbitramur esse *defectum adhortationum, ad perpetuum ac constans sinceræ pietatis studium*. Pietas prora debet esse puppisque studiorum nostrorum. Multæ vero sunt scholæ, complura existunt gymnasia, in quibus navare quidem operam solent magistri, ut pueri pariter atque adolescentes evadant doctiores, non vero ut meliores, sanctiores

res

res & magis pii reddantur. Si vero sinceræ bonarum litterarum cultores & minus fucata studerent pietati, multo feliciores quoque in litterarum studiis facerent progressus. Complures adferre possemus causas, si instituti nostri ratio id pateretur; præcipuas tamen nominasse sufficiat.

Veniendum est denique ad illum, qui nobis hac de re commentandi occasionem præbuit. Is est

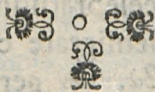
IO. MICHAEL PETRVS BARTSCHIVS,
HILDBVRGHVSA FRANCVS.

*Juvenis & propter doctrinæ præstantiam
& propter morum elegantiam nobis in primis carus. Hic enim, rite adhuc præparatus, cum in celebratissimam academiam Jenensem demigrare constituerit, orationem ἀποβατήριον perendie publice habebit de Roma sub Imperatoribus litterarum studiis deditis florente; quod argumentum ipse elegit, & eleganter satis pertractavit; quo ipso spem in nobis excitavit*

vit firmissimam, fore, ut postero tempo-
 re in eo, quo cœpit, tramite studiose per-
 gat, & aliquando, studiorum cursu ad fi-
 nem feliciter perducto, reipublicæ salu-
 tarem navare queat operam. quam felici-
 tatem ex animo ipsi adprecamur. Ad
 ejus vero orationem benevole audien-
 dam ut omnes conveniant, qui in illustri
 hac urbe litteris favent, & quibus gym-
 nasi hujus flos est in deliciis, ea, qua par
 est, observentia rogamus atque contem-
 dimus, certo consili, dilectissimos utrius-
 que cœtus cives nostros frequentes adfu-
 ruros, carissimumque commilitonem
 faustis & sinceris votis esse profecuturos.

P. P. Dominica Palmarum

A. O. R. MDCCXXVII.

LAU-

LAVRENTII REINHARDI
REGIOMONTANI FRANCI

ORATIO

DE INCREMENTIS QUÆ
PHILOLOGIA GRÆ-
CA INDE AB HVIVS SAECV-
LI INITIO AD NOSTRAM VSQVE
AETATEM OPERA GERMANO-
RVM CEPIT

DIE XXI. APRILIS MDCCXXVII.

PVBLICE DICTA

IN ILLVSTRI

QVOD VINARIÆ FLORET
GYMNASIO

WILHELMO-ERNESTINO

CVM

DOCENDI IN EO PROVINCIAM

SOLEMNI RITV

SVSCIPERET.

M

ILLV.

ILLVSTRISSIMO HEROI
AC DOMINO,
DOMINO
FRIDERICO
GOTTHILFFIO
MARSCHALLO
DICTO GREIFF,
Liberæ S.R.I. nobilitatis Franco-
nicæ Equiti,
Dynastæ Einœdii, Erlebachii at-
que Osmanstadii,
Serenissimæ Domus Saxo-Vina-
riensis Supremo Palatii Magistro, Consi-
liario intimo, Cancellario, ærarii pro-
vincialis Directori, curiæ provincialis
Saxonica, quæ Jenæ est, Adfessori, &
præfecturarum Roslensis & Geb-
stadiensis Præfidi,

HEROI

HEROI IN TOGA,
Mæcenati nostri ævi benignissi-
mo,
philologiæ & amantissimo
& peritissimo,
Domino suo gratiosissimo,
perpetuam felicitatem
constantissimamque salutem
pie precatur
&
brevem hanc orationem
ea, qua par est, animi demis-
sione
D. D. D.

Laurentius Reinhardus,
Ill. Gymn. Vinar. Collega.
d. xxviii. April, M DCC XXVII.

M 2

Illu.

Illustrissime Mæcenas,
 Domine gratiosissime,
 Viri Perillustres, Generosissimi,
 Illustres, Summe reverendi, Juris
 consultissimi, Amplissimi,
 Domini atque Patroni benigni,
 Auditores omnium ordinum
 honoratissimi, Fautores
 optimi,

Nobilissimi, Clarissimi elegantiorum lit-
 terarum doctores, præstantissimique ju-
 ventutis magistri, Collegæ con-
 junctissimi,

*Tuque florentissima in meliorum litterarum
 studia diligenter incumbentis juven-
 tutis corona!*

Diu multumque superiori sæculo
 ad finem vergente doctos inter
 viros disceptatum fuit, utrum ve-
 terum

terum an recentiorum pluris æstimanda sit eruditio? Nolo in præsentia istius contentionis historiam verbosius enarrare, cum iis omnibus cognita sit atque perspecta, qui historiæ litterariæ aliquid consecrarunt industria. Quod ad me attinet, si, quid de commemorata controversia sentiam, dicendum sit, libere affirmare non dubito, & veterum & recentiorum eruditionem magni quidem esse æstimandam; assidua tamen recentiorum scriptorum industria rem litterariam in eum deductam esse statum, ut, si merita, quibus hi singulas veræ eruditionis partes in altius evehendas fastigium ornarunt, accuratius paullo consideremus, recentiores scriptores antiquis quam longissime præferri debeant: quid? quod Germanos in permultis solidioris doctrinæ partibus ceterorum regnorum incolis palmam præripuisse censeo. Contemplemini quæso, Auditores venerandi, unum illud, quod viginti & septem abhinc annis auspicato ingressi sumus, sæculum: & in memoriam ea Vobis revocetis, quæ a viris eruditionis laude conspicuis in Ger-

mania adhuc gesta sunt. Quis Vestrum nescit, quantus ad augmentum studii Theologici Germanorum studio accesserit cumulus? Qui ignorat, quam solliciti fuerint & dignitate & doctrina illustres Juris consulti de exornanda, emendanda, adaugenda utilissima pariter atque jucundissima Jurisprudencia; is profecto rerum novarum expertus profusus est atque ignarus. Medicos si adfirmavero operam dedisse, ut in ea scientia, quæ rationem morbis medendi ostendit, partim multa nova adferrent partim meliora facerent; ad sensum Vestrum mihi, spero, haud denegabitur. Omni philosophiæ hoc sæculo Germanorum diligentia plane novam inductam esse faciem, præstantissima eorum scripta aperte maxime comprobant. *Joannes Jacobus Syrbius*, insignis illud Jenensis academix ornamentum, philosophiam primam a corruptelis, quibus ea antea deformata fuerat, feliciter repurgavit, eamque in veram dignitatem pariter atque integritatem strenue vindicavit: beatus *Ephraïmus Gerhardus* & modo collaudatus *Syrbius* rationalem
 philo-

philosophiam quam accuratissime explanarunt: *Joannes Melchior Verdriesius & Jo. Fridericus VVuchererus*, viri clarissimi, philosophiam naturalem dogmaticam egregio modo adauxerunt; *experimentalem* vero præstantissimi viri, *Martinus Gottbelffius Læscherus*, *Christianus VVolffius*, *Herm. Frid. Teichmeierus & Jo. Henr. Müllerus*, ad summum fere perfectionis extulerunt fastigium: Perillustris *Fustus Henningius Bœhmerus & Illustris Michael Henricus Gribnerus* utilissima *Jurisprudentiæ naturalis* præcepta tam eleganter, tam erudite exposuerunt, ut nihil possit supra: *Jo. Jacobus Lehmannus & Jo. Fridemannus Schneiderus*, ille Jenensis, hic Halensis, uterque inclutus, philosophus, præstantissimas eruditissimas eruditissimas *Ethicæ* institutiones: *Julius Bernhardus de Robr*, eques Misnicus & antiquitate generis & doctrinæ præstantia celeberrimus, & doctissimus *Jo. Adolphus Hoffmannus* philosophiam civilem, quam *Politicam* adpellare consuevimus, elegantissimis lectuque dignissimis libris explicarunt. Reliquos hujus sæculi philosophos,

phos, quibus magna quoque gloria debetur, silentio lubens prætereo. Non minor felicitas studio *philologico* in Germania hoc sæculo contigit. Quantum ad incrementa studii Hebræo-Biblici Germani adhuc contulerint, peculiari commentatione, anno M DCC XXII. typis exscripta, commemoravi. Quam faultis fatis Latina philologia hoc sæculo in Germania usa sit, solemnè illa oratione breviter exposui, quam superiori anno, cum Græcæ & Latinae linguæ itaque Poeseos professionem in Illustri Gymnasio Ernestino-Fridericiano auspicerer, publice Hildburghusæ habui. Jam vero de *incrementis, quæ philologia Græca inde ab hujus sæculi initio ad nostram usque ætatem opera Germanorum cepit*, verba facere constitui. Cum enim more institutoque majorum sub auspiciis novi, quo in Illustri hoc gymnasio fungi clementissime jussus sum, muneris publice dicendum sit, Græca etiam lingua in hac bonarum artium officina quam diligentissime doceri debeat; hoc argumentum, quod minus artificiosa oratione pertractandum

Etandum mihi sumsi, muneri meo scho-
 lastico haud inconueniens iudicavi. Ut
 vero Vos, Auditores pie colendi, audientiam
 mihi benevole præsteris, meamque
 in dicendo timiditatem gratia Vestra, qua
 nihil potest esse dulcius, favore Vestro,
 quo nihil excogitari potest gratius, sub-
 levetis, ea, qua decet, animi demissione,
 pietate, & observantia, rogo, obsecro,
 atque obtestor.

Accuratiorem historiarum Græci sermonis
 cognitionem primam philologiæ Græcæ
 partem conficere, nemo est fortasse, qui
 negare audeat. Ad hanc vero percen-
 sendam industrii quidam viri multum
 contulerunt studii. Litterariam cum
 Græcorum auctorum tum Græcæ linguæ
 historiam aliquot voluminibus commem-
 oravit, quibus *bibliotheca Græcæ* titulum
 præscripsit, Jo. Albertus Fabricius, poly-
 histor ille Hamburgensis, cui littera-
 tus, qua patet, orbis tantum debet, quan-
 tum fere nemini: licet enim celeberrimus
 hic vir superiore sæculo extremo
 priores incomparabilis operis tomos jam
 foras dederit, hoc tamen, in quod nostra
 ætas incidit, sæculo plurimos in publicam

emisit lucem, universoque operi nuper demum finem feliciter imposuit, & supplementa propediem evulgabit. Criticæ Græci sermonis historix primas quasi lineas duxit *Ioannes Michael Weinrichius*, cujus anima in cœlestem nuper ingressa est paradisum, in *anthologia Græca*, libello de ratione docendarum litterarum humaniorum facillima, quem patrio sermone conscripsit, adjuncta. Viam Weinrichio paullo ante monstraverat summe reverendus *Io. Michael Langius*, theologiæ quondam in academia Altdorfina professor, hodie vero sacrorum Primislaviensium in Marchia antistes, qui *philologiæ barbaro-græcæ*, paullo post hujus sæculi initium editæ, doctam admisit dissertationem, qua originem, incrementa, perfectionem, decrementa & restaurationem Græcæ linguæ luculenter admodum ostendit. Præcipua quoque hujus historix momenta primo capiti grammaticæ Græcæ, quæ *Cadmi* titulum præfert, inseruit doctissimus *Augustinus Bischoffius*, cujus obitum scholæ Buttstadiensis alumni acerbè nuper luxerunt. Ego etiam ipse anno millesimo septingentesimo vicesimo

cesimo quarto peculiari libello, qui *historiae Graecae linguae* titulum in fronte gerit, quæ fata Græcorum sermo expertus sit, commonstravi, ratus, haud inconvenienter secundum ætates hominum Græci sermonis historiam posse considerari; qua ratione insignis ille Criticus, Olaus Borrichius, Romanæ linguæ fata jam olim recensuit. Brevitatis me in eo studiosum fuisse, lubenti animo fateor; at, uberiorem ejusdem illustrationem me brevi tempore prelo traditurum, studiose polliceor.

Proximum a Græcæ linguæ historia locum merito occupant Grammaticæ Græci sermonis institutiones. Grammaticam negligere ac despiciere velle, est navem ventis committere non curata pyxide nautica. Ut autem melioribus uti possimus præceptis Grammaticis, Germanorum hoc sæculo effecit industria, qui certatim & quasi agmine facto in id omni animi contentione incubuerunt, ut via ad philologiam Græcam planior redderetur atque expeditior. *Godofredi Steinbrecheri* synopsis Grammaticæ Græcæ cum magno doctorum virorum
ad-

adplautū excepta est. *Christianus Stockius*, amplissimus academiae Salanae professor, edito *litteratore Graeco* haud exiguam consecutus est laudem. Hunc excepit *Augustinus Bischoffius*, qui licet quidam in locis difficultates Grammaticas non extricaverit, sed tricus potius involverit, in multis tamen faciliorem Graecae linguae docendae rationem ostendere studuit. Io. *Christianus Herzogius*, vir de lyceo Cizonsi, in quo conrectoris provinciae praest, praecclare promeritus, Lipsiae *rudimenta Graecae grammaticae* typis exscribenda curavit; in quibus, licet nimio brevitatis studio impeditus parum novi attulerit, eruditis tamen de meliori methodo cogitandi suppeditavit occasionem. Io. *Henr. Schulzius*, medicus doctrina illustris dignissimusque Altorfinae Universitatis professor, patrio sermone composuit Graecae grammaticae synopsis, quae suntibus orphanotrophei Halensis edita est, quaeque omnia praeccepta perspicue admodum exposita exhibet. Non ita multo post Io. *Paulus Gumprechtius*, clarissimus lycei Laubanensis
in

in Lusacia rector, *Florilegium Græcæ lingue*
 litteratis exhibuit: in quo, sat spisso, vo-
 lumine ea fere omnia explanata reperi-
 untur, quæ ab iis Grammaticis, qui Gum-
 prechtium ætate antecesserunt, tradita
 sunt atque proposita, Anno millesimo
 septingentesimo decimo quinto Wolf-
 fenbütteli in lucem emissâ est nova ser-
 monis Græcorum Grammatica; de cujus
 auctore discrepant doctorum virorum
 conjecturæ: alii enim celeberrimum
 Abbatem *Joannem Fabricium* eam confe-
 cisse autumant, alii *Wechnerum* quem-
 dam adductum *Hermanni von der Harde*
 hortante Fabricio eandem compilasse
 perhibent. Etsi vero, quis verus ac genui-
 nus illius auctor sit, nescio, neque omnia
 præcepta etymologica, ab eo prolata, mi-
 hi probantur; adfirmare tamen haud
 dubito, syntacticas ejusdem regulas in
 Græcam philologiam incumbenti juven-
 tuti multum adferre utilitatis. Quid ego
 in *elementis Græcæ lingue*, superiori anno a
 me evulgatis, præstiterim, quidve novi at-
 tulerim, illis dijudicandum relinquo, qui
 æqui sunt prudentesque Scholasticorum
 libro-

librorum æstimatores. Complures quoque Germanorum in explicandis certis quibusdam Græcæ grammatices capitibus haud parum posuerunt operæ. *Georgius Wilhelmus Kirchmaierus*, amplissimus academiæ Wittembergensis professor, de germana Græcarum vocum pronuntiatione item de orthographia Græca doctas edidit commentationes: *Benjaminus Hederichius*, clarissimus scholæ Haynensis rector, de utroque argumento copiose satis & non sine magno eruditionis adparatu exposuit in elegantissimo pariter atque utilissimo de *doctrinis philologicis* libro: *Jo. Matthias Gesnerus*, cujus præclara, quibus Illustrare hoc Gymnasium ornavit adhuc & ornare etiamnum perseverat, merita optimus quisque magnis effert laudibus, *anomala Græci sermonis verba* philologiæ Græcæ operam navantibus pueris insigni ratione reddidit faciliora intellectu; cujus de verbis anomalis commentationem tantum quod vidi, mirifica persusus sum lætitia, qua adductus eandem integram grammaticæ meæ inserui: *Georgius Fridericus Heu-*

Heupelius, vir eruditissimus, *Gracarum* dialectorum proprietates singulari libello accurate commonstravit. *Ecquis* ignorat, quantum studii, quantum operæ celeberrimus *Christianus Schoettgenius* in *Lamberti Bosii* libro de *Græcæ ellipseos mysterio* eruditis accessionibus locupletando locaverit? Quem, quæso, fugit, quantam diligentiam *Ludolphus Küsterus*, *Lippiensis* *Westphalus*, in conficiendo utilissimo de usu verborum mediorum libro adhibuerit? in quo etiam genuinam plurimorum verborum significationem quam evidentissime indicavit. Doctissimus *Adamus Erdmannus Mirus* in illo libro, qui de *vermeynte Griechische Ketzer* primum inscribebatur, multa quoque protulit, quæ lectu sunt dignissima, licet nimis magno innovandi pruritu abreptus haud pauca rejecerit, quæ damnanda non sunt; quo factum, ut is a quibusdam grammaticæ hæreseos crimine compellatus fuerit.

Præterea qui *Græcæ* evadere cupit peritus philologiæ, is copiosis ac utilibus *Lexicis* carere nequit. *Olaus Borrichius*, certissimum illud non *Hafniensis* solum

lum academix sed totius etiam Daniae decus, superiori saeculo graviter questus est, nondum tutum patere iter in Lexicis Graecis; nostra vero aetate ista haud amplius opus esse querela, ex iis, quae jam a me commemorabuntur, quilibet facillime intelliget. *Jo. Henr. Lederlinus*, celeberrimus Argentoratensis academiae professor, in augendo perpoliendoque Julii Pollucis Onomastico plurimum fixit industriae. Quantam diligentiam doctissimus *Christianus Schoettgenius* in id aliquot abhinc annis contulerit, ut Georgii Paforis Lexicon curis suis emendatius doctisque suis observationibus pariter atque additionibus auctius prodire potuerit, nemo est, qui nesciat: hoc praecipue egit laudatus Schoettgenius, ut eorum vocabulorum earumque locutionum duxerit rationem, quae in Graeca veteris foederis versione, a LXX. Interpretibus confecta, occurrunt, & ut illas novi foederis locutiones, quas ad Reformatorum errores confirmandos Pastor, praepudicio sectae adductus, derognare conatus fuit, singulari dignissimoque

que laudibus studio vindicaverit. *Benjaminus Hederichius*, cujus jam supra a me injecta est mentio, anno millesimo septingentesimo vicesimo secundo Lipsiae typis exscribendum curavit novum Lexicon Graecum, in tres partes, analyticam nempe, hermeneuticam atque syntheticam, divisum; quod propter eximiam, quam bonarum litterarum cultoribus praebet, utilitatem peculiari longe dignissimum est commendatione. *Christianum Stockium*, haud vulgaris doctrinae virum, paucis abhinc annis *clavem linguae sanctae Novi Testamenti* Jenae typis excudendam curasse, Vestrum praeterit neminem; si molem hujus libri consideraveritis, Auditores diligentissime observandi, eam quidem non nimis magnam deprehendetis; at si commoda, quae ex diligentiori ejus lectione emanant, respexeritis, permultis Lexicis eundem librum praefendum esse sine dubio censebitis. *Fridericus Strunzius*, cujus insignem eruditionem multi admirati sunt, Jani Rutgersii Glossarium graecum non tantum penitus restituit

N

suae-

suaeque vindicavit origini, sed doctissimi-
 mis etiam illustravit adnotationibus.
Martini Casparis Wolffburgii observationes
sacras in novum fœdus, anno millesimo
 septingentesimo decimo septimo for-
 ras datas, in Lexicorum numerum re-
 ferre ideo non dubito, quod in iis exhi-
 bentur adnotationes critico-philologi-
 cae in plerasque novi fœderis voces,
 alphabetico, ut loqui solemus, ordine
 digestæ; quæ ad feliciorum meliorem-
 que sacrarum litterarum interpretatio-
 nem plurimum porrigunt subsidii. Ti-
 ronum quoque utilitatibus salutaribus
 maxime ratione consulere hoc saeculo stu-
 duerunt celeberrimus noster *Jo. Matthias*
Gesnerus & eruditissimus *Gottlibius Fri-*
dericus Peckius: ille beati Friderici Mül-
 leri indicem vocabulorum in N. T. oc-
 currentium laudabili studio ditiorum
 pleniorumque reddidit; hic ad modum
 libri memorialis Latinitatis probatæ,
 quem beati Christophori Cellarii diligen-
 tiæ debemus, Græcæ linguæ librum me-
 morialem composuit, quem dignissimum
 existimo, qui a pueris Græcarum littera-
 rum

rum studiosis diurna nocturnaue verte-
tur manu. Lexicographis illos etiam
adjungo, qui de Græcæ linguæ particulis
venustoque earum usu luculenter hoc
faculo exposuerunt. Collaudatus iu-
pra *Schulzius* grammaticæ suæ utilissimas
de Græcis particulis inseruit observatio-
nes: *Christianus Stockius* in interprete
Græco tam erudite, tam copiose Græci
sermonis explicuit particulas, ut vere mi-
hi videar posse contendere, neminem
unquam existisse, qui ad explicandas
adverbiorum, præpositionum & conjun-
ctionum rationes plus contulerit laboris:
Jo. Conradus Schwarzius, celebratissimus
Criticus, in luculentis animadversioni-
bus, quibus præstantissimum beati Joan-
nis Olearii de stylo N. T. librum locuple-
tavit, plurima de Græcis particulis scitu
necessaria protulit, quæ frustra alibi qua-
siveritis, Auditores pie colendi.

Verum qui philologiæ Græcæ sua con-
secrare constituerunt studia, ii, solis
Grammaticorum regulis nudaque Lexi-
corum lectione ad metam sibi propositam

perveniri haud posse, facile cognoscent. Celeberrimus Italus, Jacobus Facciolatus, peculiari oratione comprobatum dedit, eos ab recta aberrare via, qui Grammaticorum tantum præceptis adjuti Romani sermonis facultatem sibi comparare cupiunt. Profecto, Auditores venerandi, non minus ii turpiter errant, qui Græcæ philologiæ copiam ex Grammaticis ac Lexicis solum hauriri posse opinantur. Diligens, assidua, accurata optimorum optimæ græcitatæ Auctorum lectio Auctorum lectio accedat oportet, lectio accedat oportet, Patroni atque Fautores diligentissime observandi. Ille itaque, qui solida Græcarum litterarum cognitione mentem suam excolere contendit, utiles ad manum habere debet præstantissimorum elegantioris græcitatæ Auctorum editiones, aaque ad earum lectionem multum referre studii. Tales autem Græcorum scriptorum editiones a Germanis solidioris doctrinæ laude conspicuius in publicam adhuc emissas esse lucem, nemo est fortasse Vestrum, quem fugiat. *Jo. Christophorus Wolffius*, cujus innu-

innumerabilia in rempublicam litterari-
 am merita grata semper collaudabit, si
 qua futura est, posteritas, non solum The-
 ophili, episcopi Antiocheni, libros tres ad
 Autolyicum, & Libanii epistolas selectas
 eximiis notis instruxit, verum etiam *A-
 necdota Græca* tum sacra tum profana, ali-
 quot voluminibus comprehensa, doctis-
 que observationibus illustrata, evulgavit.
 Beatus *Godofredus Olearius*, cujus viri glo-
 riam nulla unquam obscurabit oblivio, in
 illustrandis utriusque Philostrati scriptis
 multum collocavit operæ. *Jo. Albertus
 Fabricius*, quem honorifice doctissimus
 quisq; adpellat, magnam ab eruditis iniit
 gratiam, quod in explanandis Hippolyti
 & Sexti Empirici operibus tantum posuit
 industriæ. Ditissimum nativæ græcitatæ
 thesaurum in Chrysofomi libris sex de
 sacerdotio & in Gregorii Thaumaturgi
Panegyrico reconditum esse, consentitur
 omnes, quibus purioris Græcitatæ ratio-
 nes cognitæ sunt atque perspectæ: u-
 trumque autem scriptum eruditis suis
 notis egregie explicatum foras dedit *Jo.
 Albertus Bengelius*, elegantiorum littera-

rum in lyceo Denckendorfiano magister. *Christianus Schoettgenius* novæ epistolæ Themistoclis ab se publicatæ editioni eruditas adjecit adnotationes & uberiorem subjunxit Græcarum locutionum indicem. *Jo. Henr. Lederlinus* aliorum in *Ælianum* pariter atque *Homerum* observationes non nitidissimis tantum describi jus sit typis, sed suis etiam adauxit ad ditamentis. Neque laudibus suis privari debet illa selectarum *Libanii* epistolarum editio, quam acceptam referimus beato *Bartholomæo Christiano Richardo*, cujus viri, cum in vivis adhuc esset, eximiam præstantissimæ eruditionis copiam Vos, Auditores omnium ordinum honoratissimi, singulari profecuti estis amore. Collaudatus antea *Gesnerus* omnia *Luciani* opera eximiis animadversionibus illustrata brevi tempore foras dabit: futurum esse non tantum spero sed etiam certo perspectum exploratumque habeo, ut pro nova hacce scriptorum *Luciani* editione universus litteratorum cœsus mirificas illi publice agat gratias; illius certe adnotationes, quibus *Luciani* dialogum, cui *Philopatridis*

tridis inditum est nomen, anno millesimo septingentesimo decimo quinto instruxit, cum magno doctorum virorum exceptæ sunt plausu. Celeberrimus *Christoph. Augustus Heumannus*, amplissimus ille litterariæ reipublicæ senator, Plutarchi de institutione puerorum libellum, curis suis expolitum, propediem prelo tradet. *Jo. Henr. Kromayerus*, vir clarissimus mihi-que amicissimus, Musæi Grammatici de Hero & Leandro poema & suis & aliorum, nominatim Heumanni, Gesneri, Schœttgenii, animadversionibus illustratum edidit. *Leonhardus Christophorus Rüblius* & *Augustinus Bischoffius* ad explicandam Cebetis tabulam plurimum contulerunt laboris. Doctissimi etiam viri, quorum summani gloriam nulla unquam exstinguet ætas, *Ernestus Salomo Cyprianus*, *Ludolphus Küsterus*, *Jo. Georgius Pritius*, *Christianus Reineccius*, de e. cu- dendis expoliendisque novis sacri codicis novi fœderis editionibus laudabili maxime ratione fuerunt solliciti.

Quantum commodi ad meliorem philologiae Græcæ cognitionem, feliciorẽ-

que Græcorum auctorum interpretationem, accuratior Græcarum antiquitatum cultura conferat, nemo ignorat eorum, qui de humanioribus studiis æquum ferre possunt iudicium. Verum has quoque eleganti jucundaque ratione exposuit clarissimus *Paulus Christianus Hœpffnerus*, in libello, cui *Græciæ antiquæ* titulum præscripsit. *Schœrtgenius*, Gymnasii Sargardiensis rector, in eam nunc incumbere dicitur curam, ut Lamberti Bosii compendium Græcarum antiquitatum suis additamentis instructum auctius prodire queat. Et *Jo. Godofredus Lakemacherus*, Græcarum litterarum in academia Julia Professor eruditissimus, non tantum in *observationibus suis philologicis* quadam Græcarum antiquitatum capita clariora nuper cœpit reddere, verum etiam integrum syntagma Græcarum antiquitatum propediem literato orbi exhibebit.

Ad Græcani denique philologiam pertinet sine dubio solida ac firma eorum omnium noticia, quæ cum de stylo Novi Testamenti Græci tum de stylo LXX. Interpretum tradi possunt ac debent. At per-

permultos Germania, dulcissima atque
 carissima nostra patria, hoc tulit sæculo,
 qui non solum de dictione novi fœderis &
 LXX. Interpretum generatim exposue-
 runt, sed etiam plurimas Evangelistarum
 Apostolorumque locutiones ex reliquis
 scriptoribus Græcis explanarunt illustra-
 runtque. *Jo. Henricus Michaelis*, ce-
 leberrimus in Fridericiana, quæ Halæ
 Magdeburgicæ floret, academia Theolo-
 giæ professor, una cum *Georgio Jo. Henkio*,
 quem diem suam obiisse novimus, quæ
 styli scriptorum N. T. pariter atque LXX.
 Interpretum virtutes sint, duabus iisque
 eruditissimis differationibus perspicue
 maxime ostendit, Maxime reverendus *Jo.*
Conr. Schwarzius in doctis suis, quibus *Ole-*
arii de stylo N. T. librum exornavit & ad-
 auxit, adnotationibus, præstantissimam
 esse Evangelistarum Apostolorumque di-
 ctionem, exemplis luculentis common-
 stravit, & novæ huic editioni peculiarem
 de stylo LXX. Interpretum dissertatio-
 nem, magno studio ab se conscriptam, in-
 seruit. *Georgius Wilhelmus Kirchmaie-*
rus non tantum singulari commentatione
 N 5 puri-

puritatem styli N. T. contra eos vindica-
 vit, qui Chaldaismos, Syriasmos & Lati-
 nismos, eidem temere adfingunt; sed ver-
 bosum etiam de integra sermonis novi
 fœderis structura librum confecit, quem
 propediem prelo committet. *Georgius*
Raphelius, venerabilis apud Lüneburgen-
 ses sacrorum antistes, ex Xenophonte,
 Arriano & Polybio plerasque N. T. phra-
 ses explanavit. Clarissimus *Jo. Henr.*
von Seelen aliquot locutiones in novi fœ-
 deris libris occurrentes ex Plutarcho il-
 lustravit: & commemoratus modo Kirch-
 maierus ex Polybio ad interpretandas ali-
 quot Novi Testamenti phrasas aliquid at-
 tulit subsidii. Illi quoque viri excellen-
 tis eruditionis gloria maxime insignes,
 qui *sacras* adhuc addiderunt *observatio-*
nes, nominatim *Valent. Ernestus Læsch-*
erus, *Godofredus Olearius*, *Io. Henr. Majus* fi-
 lius, *Salomo Deylingius*, *Henr. Benedictus*
Starckius, *Laurentius Müllerus*, *Georgius*
Ludovicus Oederus, aliique, multa novi fœ-
 deris loca clariora reddiderunt & magis
 perspicua; id quod & illi fecerunt, qui ad-
 huc eruditis aliquot differationibus quæ-
 dam

dam sanctissimi voluminis dicta explica-
 runt, quorum principes sunt summe re-
 verendi viri *Io. Franciscus Buddeus, Chri-*
stianus Frid. Bærnerus, Martinus Chlade-
nus Io. Wilhelmus Baierus filius, Io. Laurent-
tius Moshemius, & Io. Georgius Walchius;
 quibus nuper accessit *Io. Remhardus Rus-*
sus, amplissimus Jenensis academix pro-
 fessor, qui in nova *quatuor Evangelista-*
rum harmonia Graecae philologiae ratio-
 nem habuit quam studiosissime. Omni-
 um tandem talibus in rebus diligentiam
 quam longissime superavit celeberrimus
Hamburgenſium Theologus, Io. Christo-
phorus Wolffius, in praestantissimo opere,
 quod *curarum criticarum & philologica-*
rum in N. T. titulum in fronte gerit, quod-
 que omnes omnium Philologorum in
 singula novi testamenti commata obser-
 vationes breviter enarratas exhibet. Pri-
 or tantum utilisſimi libri tomus jam qui-
 dem doctorum virorum manibus teritur;
 alter vero in nundinis solemnibus, quae
 Lipsiae propediem celebrabuntur, in
 publicam prodibit lucem. Ex iis, quae
 strictim haecenus a me commemorata
 sunt, haud obscure, spero, intellexistis,
 Audi-

Auditores pie colendi, philologiam Græcam inde ab hujus sæculi initio ad nostram usque ætatem opera Germanorum magna cepisse incrementa. Ut ea Germania felicitas obtingat, optimi ejus cives ab eo, quo adhuc in Græcam philologiam incubuerunt, ardore nunquam deficiant, est, quod mente sincera precor.

Reliquum est, ut illud denique, cujus causa præcipue hanc cathedram conscendi, paucis adhuc verbis peragam. Gratias ago benignissimo omnium rerum conditori, DEO OPTIMO MAXIMO, cujus sapientissima providentia rerum mearum rationes ita direxit, ut in inclutam hanc urbem Hildburghusa demigrare jussus fuerim: eumque castis faustisque supplicibus veneror precibus, ut & animi dotes & corporis vires, quas mihi pro infinita sua misericordia largitus est, quasque utilitatibus scholarum dudum dicavi, corroboraret atque adaugeat. Gratias deinde ago SERENISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, DOMINO WILHELMO ERNESTO, Duci Saxoniae, Juliaci, Cliviae,
Mon-

Montium, Angariæ atque Westphaliæ,
 Landgravio Thuringiæ, Marchioni Mi-
 sniæ, Principalis dignitatis Comiti Hen-
 nebergiæ, Comiti Marca & Ravensber-
 gæ, Dynastæ Ravensteinii, PRINCIPI PIO,
 AVGVSTO, FELICI, IVSTO, ERVDITO, PATRI
 PATRIAE LONGE CLEMENTISSIMO: Hic
 enim pro se pariter atque *Serenissimo*
Principe ac Domino, Domino ERNESTO
 AVGVSTO, Duce Saxonæ, Juliaci, Cli-
 viæ, Montium, Angariæ atque Westpha-
 liæ, reliqua, clementissimum mandatum
 dedit, ut docendi in Illustri hoc Gymna-
 sio provincia mihi fuerit delata. Deum
 quotidie piis rogabo precationibus, ut
 Serenissimo WILHELMO ERNESTO,
 cujus nominis gloria propter res præcla-
 rissime gestas, propter rempublicam fe-
 licissime administratam, propter veram
 religionem fortissime defensam, propter
 illustre hoc Musarum domicilium sapien-
 tissime constitutum, per plerasque orbis
 terrarum partes volitavit & in iis postero
 tempore habitabit, omnia TANTI PRIN-
 CIPIS desideriiis digna bona largissi-
 me largiatur, quo omnibus summæ
 felici-

felicitatis generibus cumulatus quam plurimos adhuc venturos annos transigere constantique civium ditioni Eius subditorum saluti consulere queat. Opto quoque, ut Serenissimus ERNESTVS AVGVSTVS ea omnia in posterum sentiat, quæ animum Eius exhilarare eique dulcissimas adferre possunt delectationes, & ut nihil unquam El obtingat, quod felicitati laudati PRINCIPIS possit adversari, utque SERENISSIMA EIUSDEM PROLES in certissimam patriæ spem splendidissimumque Germaniæ ornamentum feliciter efflorescat.

ILLVSTRISSIMO, *Perillustribus, Generosissimis atque Illustribus aulæ Saxo-Ducalis Proceribus, Excellentissimisque Senatus Ecclesiastici supremi Consiliariis perpetuam incolumitatem & faustissima quæque summum Numen ex meis votis impertiatur, eorumque consiliis prosperos largiatur successus: ob per honorificum, quod coram SERENISSIMO PATRIÆ PATRE de me tulerunt, iudicium, me iis devotissimum esse, lubens profiteor; studio-*
fissime

fisfimeque polliceor, me omnem in id collaturum esse operam, ut spem, quam de me conceperunt, si non superare, feliciter certe adimplere possim.

Amplissimo etiam spectatissimoque hujus civitatis Senatui pro insigni, quo me complexus est, favore gratum publice declaro animum, atque precor, ut immortalis DEVS ab universa civitate, cui is non sine laude præest, omnem propulset calamitatem.

Ad vos denique, *clarissimi doctissimi que Illustris hujus Gymnaſti doctores bonarumque litterarum magistri*, oratio se mea convertit. Excellentem, quam quidam vestrum litterato orbi comprobarunt, doctrinam ingenti dudum existimatione veneratus sum. Persuadeatis vobis velim, me impense semper daturum esse operam, ut nemini vestrum vel minima a me adferatur molestia, utque in perpetuo sinceræ amicitia cultu nihil unquam esse mihi possit impedimento.

TV vero, OBONE DEVS! sine quo ir-
 riti sunt nostri conatus, sine quo frustra-
 nei sunt nostri labores, TV, quaeso, pro
 immensa TVA gratia effice, ut in hac
 bonarum artium officina omnisque li-
 beralis doctrinae sede cum verae pietatis
 rum genuinae eruditionis semper habea-
 tur ratio, utque Illustris hujus Gymnasii
 flos nullo unquam tempore languescat
 decrescatve, sed ut indies potius illud au-
 geatur, & ad summum tandem felici-
 tatis fastigium adscendat.

D I X I.

ERRATA.

Pagina quarta versu 15. lege *ha*: & p. II. v. 3.
 lege *recepta*; & interea doctissimis corre-
 ctoribus mecum age gratias. Iterum vale.

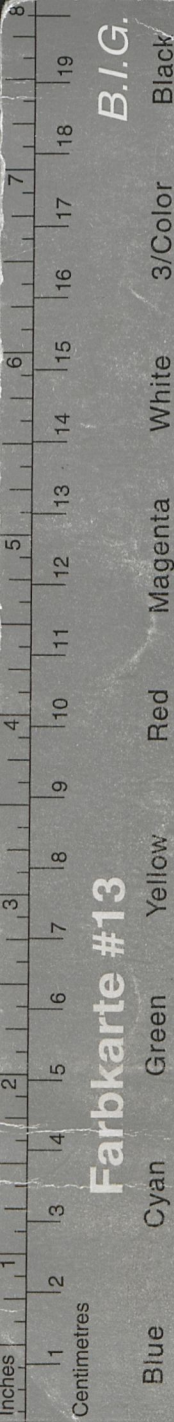

E
O
C
S
i
t

Ob 3590 m

X2425152

Farbkarte #13

B.I.G.

LAVRENTII REINHARDI
INSTITVTIONES
STYLI
LATINI.

ACCESSERVNT
ORATIONES DVAE

DE
INCREMENTIS, QVÆ LA-
TINA ET GRÆCA PHILOGIA IN
GERMANIA SÆCVLO XVIII,

CEPIT, *Volckmarus Conradus*
Prodt Korb
1729. consolat
ET TOTIDEM

PROGRAMMATA 4 H.

SELECTI ARGVMENTI.

ERFVRTI & LIPSIÆ,

M DCC XXVIII.

